HALDUN TANER

Keşanlı Ali Destanı

Oyun

HALDUN TANER 100 YAŞINDA

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

KEŞANLI ALİ DESTANI

Haldun Taner (İstanbul, 16 Mart 1915 – 7 Mayıs 1986) Matbaa-i Âmire müdürü Hâmid Bey anne tarafından büyükbabası, Meclis-i Mebusan İstanbul milletvekili ve Darülfünun devletler hukuku profesörü Ahmet Selahattin Bey babasıdır. Çemberlitaş'ta dünyaya gelen Taner, beş yaşında babasını kaybetti. Galatasaray Lisesi'nde okudu (1935). Heidelberg Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi'ndeki öğrenimini (1935-38) ağır bir tüberküloza yakalanması nedeniyle yarıda bıraktı. Erenköy Sanatoryumu'nda tedavi gördüğü sırada (1938-42) Ankara Radyosu için skeçler yazmaya başladı. İÜ Alman Filolojisi'ni bitirdi (1950), Sanat Tarihi Bölümü'nde asistan oldu. 1954'te ilk evliliğini yaptı ve *Oyun* dergisini çıkardı. Viyana Üniversitesi'nde Prof. Kindermann'ın yanında felsefe ve tiyatro okudu. Max Reinhardt Tiyatro Akademisi'nde eğitim gördü (1955-56). İÜ, Gazetecilik Enstitüsü, İGSA ve LCC'de tiyatro ve dramaturji dersleri verdi. Devekuşu Kabare Tiyatrosu, Bizim Tiyatro ve TEF Kabare'yi kurdu. Türkiye'deki epik tiyatronun ilk örneği sayılan *Keşanlı Ali Destanı* ile dünyaya açıldı. Bütün çalışmalarıyla bir Haldun Taner Tiyatrosu ekolü oluşturdu ve Türkiye'de tiyatronun bir 'bilim dalı' olmasında etkili oldu. "Tuş" adlı öyküsü (1955) ve *Keşanlı Ali Destanı* oyunu (1964) aynı adlarla filme alındı. "Devekuşuna Mektuplar" başlıklı yazılarına *Tercüman*'da (1955-60) başladı, "Pazar Sohbetleri" başlığıyla *Milliyet*'te (Mart 1974 – Mayıs 1986) sürdürdü. 9 Ocak 1976'da ikinci evliliğini yaptı.

1953'te *New York Herald Tribune* ile *Yeni İstanbul* gazetelerinin düzenlediği uluslararası bir yarışmada "Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu" öyküsüyle birinci oldu. Sait Faik Hikâye Armağanı'nın ilkini *On İkiye Bir Var* ile kazandı. *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü* ile Uluslararası Bordighera Mizah Hikâyeleri Ödülü'nü, *Milliyet*'teki köşe yazılarıyla Gazeteciler Cemiyeti Fıkra Ödülü'nü (iki kez), *Yalıda Sabah* ile 1983 Sedat Simavi Edebiyat Ödülü'nü aldı. 1987'den beri Haldun Taner Öykü Ödülü verilmekte. İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun Kadıköy sahnesine (1988) ve Caddebostan'da bir sokağa adı verildi. 100. doğum yıldönümü olan 2015'ten itibaren bütün yapıtları Yapı Kredi Yayınları tarafından yayımlanmakta.

Yapıtları:

Öykü: *Yaşasın Demokrasi*, 1949; *Tuş*, 1951; *Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu*, 1953; *Ayışığında "Çalışkur"*, 1954; *On İkiye Bir Var*, 1954; *Konçinalar* (*Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu – On İkiye Bir Var*'dan seçmeler), 1967; *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü*, 1969; *Yalıda Sabah*, 1983.

Oyun: *Günün Adamı*, 1953; *Keşanlı Ali Destanı*, 1964; *Sersem Kocanın Kurnaz Karısı*, 1971; *Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım*, 1979; *Fazilet Pazarı*, 1982; *Vatan Kurtaran Şaban*, 1989; *Günün Adamı – Dışardakiler*, 1990; *...Ve Değirmen Döndü – Lütfen Dokunmayın*, 1991; *Eşeğin Gölgesi*, 1995; *Ayışığında Şamata* ("Ayışığında 'Çalışkur'" öyküsünden), 1996; *Haldun Taner'in Timsahı*, 2008 (hzl. D. Taner – S. Erez).

Düzyazı: *Devekuşuna Mektuplar 1*, 1960 (sonradan *Önce İnsan* adıyla); *Devekuşuna Mektuplar 2*, 1977 (sonradan *Yaz Boz Tahtası* adıyla); *Ölürse Ten Ölür Canlar Ölesi Değil – Portreler*, 1978; *Hak Dostum Diye Başlayalım Söze*, 1978; *Düşsem Yollara Yollara*, 1979; *Çok Güzelsin Gitme Dur*, 1983; *Berlin Mektupları*, 1984; *Koyma Akıl, Oyma Akıl*, 1985.

Haldun Taner'in
YKY'deki kitapları:

Koyma Akıl, Oyma Akıl (2015)
Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu (2015)
Keşanlı Ali Destanı (2015)

HALDUN TANER

Keşanlı Ali Destanı

Oyun

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 4336
Edebiyat - 1215

Keşanlı Ali Destanı / Haldun Taner

Kitap editörü: **Murat Yalçın**
Düzelti: **Damla Şengül**

Kitap tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Gülçin Erol Kemahlıoğlu**

Baskı: Promat Basım Yayım San. ve Tic. A.Ş.
Orhangazi Mahallesi, 1673. Sokak, No: 34 Esenyurt / İstanbul
Sertifika No: 12039

1. baskı: **İzlem** Yayınları, İstanbul 1964
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Mart 2015
ISBN 978-975-08-3152-2

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2014
Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 142 Odakule İş Merkezi Kat: 3 Beyoğlu 34430 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: **ykykultur@ykykultur.com.tr**
İnternet satış adresi: **http://alisveris.yapikredi.com.tr**

İÇİNDEKİLER

Yazarın Önsözü • 7

Keşanlı Ali Destanı
Birinci Bölüm • 13
İkinci Bölüm • 69

Arşiv
Gala • 109
Sahnelerde • 111
Basında • 112
Anılarda • 130
Fotoğraflarda • 141

Yazarın Önsözü

1960'larda Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin çağrılısı olarak, Tiyatro Enstitüsü'nde konuk hoca sanıyla dersler verirdim. Bunun için her ayın son haftası gider, Ankara'da kalır, sonra İstanbul'daki fakülteme dönerdim.

Altındağ'la ahbaplığım o tarihte başladı. Çoğu akşamlarım ve gecelerim orada geçti. Gün geçtikçe onlarla övür oldum. Gecekondu dünyasında geçecek bir oyun tasarlamaya da işte, o tarihte başladım. Konu ne kadar bizdense, oyunun üslubu da o kadar bizden olsun istiyordum.

1960'ta *Lütfen Dokunmayın*'da kısmen ilk denemesini yaptığım epik unsuru, bu oyunda tüm dramatik dokuya yaymayı, bunun için de geleneksel tiyatromuzun anti-illüzyonist ve göstermeci öğelerinden azami surette yararlanmayı kurdum.

Oyunun yazımı, araya bir hastalık ve ameliyat da girdiğinden, bir buçuk yıl sürdü.

O dönemde Felsefe Bölümü'nün en yetenekli öğrencilerinden biri olan ama müzisyen cevherini henüz pek az kişinin bildiği Yalçın Tura'ya bir gün vapurda rastladım. Projemi açtım. Bu üsluba uygun bir müziği, en iyi onun yapacağına inanıyordum. İlkin heyecanlandı. Hemen işe koyuldu. Ne var ki, müziği tamamlayabilmesi bir yılı aldı.

Oyun, 1963 sonunda bitmişti. Önce İstanbul Operası'na verdik. Sonra Devlet Tiyatrosu'na... İlle müziğin zengin bir aranjmanını öneriyorlardı. Bense, bu haliyle kalmasında direndim. Uzlaşamadık. Daha sonra, Gülriz Sururi istekli çıktı. İlk okuduğumda ekip heyecanlandı. Engin Cezzar, "Biz bu oyunu dünya sahnelerine uçururuz" dedi. İki buçuk ay titiz bir provadan sonra, *Keşanlı Ali Destanı* 31 Mart 1964 gecesi Türk seyircisinin önüne çıktı. Oyun bittikten sonra perde alkıştan kapanmak bilmiyordu.

Bu başarıda, bestecinin, rejisörün, dekoratörün, ışıkçının, kostümcünün, 42 sanatçı ve teknisyenin ayrı ayrı her birinin elbirliği ve anlayışlı uyumunun, en az yazar kadar, eşit payı vardı.

"Keşanlı" o tarihten sonra bir "tiyatro olayı" oldu. Türkiye'de 130 defa oynandı. Engin Cezzar'ın kehanetini de doğru çıkardı. Dünya sahnelerine sıçradı. Yabancı dillere çevrildi. İngiltere'de, Almanya'da, Lübnan'da, Çekoslovakya'da, Macaristan'da, Yugoslavya'da, toplam 342 kere oynandı.

Her yerde aynı coşkuyu yaratıyordu. İster Türk, ister İngiliz, ister Çek, Alman, Macar, Lübnanlı, Yugoslav olsun, demek ki, hep anlayışlı ellere düşmüştü.

Yazar olarak en büyük şansım da bu oldu.

Burada cümlesine teşekkürü borç bilirim.

İstanbul, 4 Temmuz 1983

Keşanlı Ali Destanı

(Oyun, 2 Bölüm, 14 Tablo)

Oyunun 1964'deki ilk baskısının kapağı.

Kişiler

HİDAYET
ŞERİF ABLA
İZMARİT NURİ
HAFİZE
TEMEL
DERVİŞ DAYI
BEŞVAKİT NİYAZİ
ŞİŞMAN POLİS
ZİLHA
ZAYIF POLİS
ÇAKAL RÜSTEM
TEKE KÂZIM
KÜRT SABRİ
SİPSİ SELİM
LUTFİYE
RESMİYE
RAZİYE
ALİ
GAZETECİ
İHYA ONARAN
SARHOŞ RASİH
FİLİZ ONARAN
ŞOFÖR
MADAM OLGA
PROFESÖR
BÜLENT ONARAN
YAŞLI KADIN
POLİTİKACI
SUHANDAN GÜLPERİ
DAVUT DALTABAN
DÜRDANE DALTABAN
KÂZIM KALTABAN
KÂMİLE KALTABAN
DUZİŞE DÜZTABAN
ŞAKİR ŞAKLABAN
ŞAHİNDE ŞAKLABAN
NEVVARE
TARÇINİZADE AHSEN
MANYAK CAFER
1. KONDULU
2. KONDULU
3. KONDULU
4. KONDULU
5. KONDULU
6. KONDULU
7. KONDULU

Birinci Bölüm

Takdim

Giriş müziği.

Dekor:
Ön perdenin önü. Ön perdeyi yırtık çuvallar gerili bir paravana yahut ipe dizilmiş fanilalar, uzun konçlu donlar teşkil edebilir. Sahne alınlığında Projeksiyon ekranı. Giriş müziği biter bitmez, salonun arka kapısından Hidayet girer. Projektör ona döner. Hidayet raşitik, kambur bir çocuktur. Elinde kaba kâğıda basılmış resimli şarkı metinleri vardır. Dilenci edası ve makamsız sesiyle şarkı söyleyerek sahneye doğru ilerler, bu metinleri iki üç seyirciye uzatır.

HİDAYET: Yeni çıkan şarkılar. Akasyanın Dalları, Zalim Güzel Öldür Beni... Gözlerinin Engininde. Yeni çıkan şarkılar var: Sinekli Dağın Efesi Keşanlı Ali Destanı var.
(Projektörün ışığı Hidayet'i salonu geçiş süresince izlemiştir. Hidayet son sözleri sahnenin merdivenlerini çıkarken söyler. Orada durur, destanın ilk dörtlüklerini okumaya başlar.)

Morgol gömlek giyerdi
Gümüş köstek takardı
Hafif şehla bakardı
Yaktı mı kalpten yakardı

Kaşta bıçak yarası
Yüzde Halep çıbanı
Kurşun yemiş ayağı
Belli belirsiz aksardı

Projeksiyon:
Ali'nin Hapishane Arşivinden Büyütülmüş, Üstü Dosya Numaralı ve Damgalı, Önden ve Profil İki Portresi.

ŞERİF: *(Paravanın arkasından çıkıp ön sahneye gelir. Seyircilere)*

Hoş dostum diye başlayım söze
Hoş olsun beyler kıssamız size
Şu suret Keşanlı Ali'yi gösterir
Destanı var işte her yerde söylenir
Gel gör bakalım neymiş bu destan
On beş fasılda edelim beyan.

(Koroyu teşkil eden İzmarit Nuri, İstidacı Derviş, Bileyci Temel, Hafize, Hamal Niyazi, her biri mesleklerinin aksesuarı olan boya sandığı, eski model istidacı daktilosu, bileyci tekerleği, hamal semeri sırtlarında olarak perde önüne dizilirler. Koronun çapaçul ve döküntü bir hali vardır.)

KORO:

Edelim meclise bir kıssa beyan
Kıssadan hisse ala arif olan

Projeksiyon:
Takdim...
(Koroyu teşkil edenler birer birer kendilerini takdim ederler.)

NURİ:

Adım Nuri
Nam-ı diğer İzmarit
Keşanlıyım
Ali'nin memleketlisi
On parmağımda on marifet
Bir eser, gazta satarım
Bir eser, kundura boyarım
İşsiz kalınca
Her bir işi yaparım
Musluk tamir ederim
Lâğım temizlerim
Otomobil yıkarım
Köpek gezdiririm
Çocuk bakarım

Çocuk yoksa *(Göz kırpar.)*
Evelallah
Onu bile yaparım

HAFİZE: (*İri memelerinden birini kavrar.)*

Kırım ineğinden gürdür sütüm
Şehre iner süt satarım
Adım Hafize
Ben sütnineyim

TEMEL:

Çeşme başı dalaşı
Karı kızan dalgası
Arsa duvar kavgası
Eeeyi biçaak bileriiim

DERVİŞ:

Bana derler Derviş Dayı
Bütün sermiyem şu kutu
(Daktiloyu gösterir.)
Mevzuatı kanunları benden sor
Adliyenin orda beklerim
Adi sıla mektubu yetmiş beşe
İstidayı üç kâğıda yazarım

HİDAYET:

Benim adım Hidayet
Sinekli'de doğmuşum
İlkokulu üçe kadar okudum
Yeni Hayat satarım
Yeni çıkan şarkıları
Sineklidağ'ın efesi
Keşanlı Ali Destanı'nı satarım.

NİYAZİ:

Ben hamalım
Adım Beşvakit Niyazi

Soyadım Sefer
Yedi çocuk
Karım, bacım
Kaynanam
Hepsinin rızkı
Şu iple semer

ŞERİF:

Bana derler Şerif Abla
Üç kapıda helalar var ya
Anladın değil mi nenin nesi
Yüz numara mütevellisi
He ya helacıyız
Böyle yazılmış yazımız
Herkes pisler biz yıkarız
Yol ağzıdır uğrak yeri
Kondulusu şehirlisi
Hele soğuk havada
Fazla olur müşterisi
Lüküs kamara da var
Alafranga
Yolun düşerse buyur
Bekleriz ha

ŞİŞMAN POLİS: (*Kenardan düdük çalarak gelir.*)

Bana şişman polis derler
Ben nizamın bekçisi
Kol gezerim mahle sokak
Miting mi var, grev mi var
Kongre mi toplanıyor bir yerde
Hepsi kitaba uymalı
Burda oyun oynanıyorsa söz misali
Adam gibi bir oyun olmalı
Yani hissi olmalı
Milli olmalı
Hamasi, vatani, ahlaki, inzibati olmalı
Sonunda vatandaşa bir ders-i ibret çıkmalı

Yazar tıraşı kesip
Diyeceğini kısa yoldan dimeli
Perde gece yasağından
Bir saat önce inmeli

KORO:

Sineklidağ burası
Şehre tepeden bakar
Ama şehir ırakta
Masallardaki kadar

Her cins insan var burada
Çalışkanı tembeli
Dört bucaktan gelmişler
Hırlı hırsız serseri

Lazı Kürdü Pomağı
Maraşlısı Vanlısı
Erzincanlı Kemahlı
Hepsi kader yoldaşı

TEMEL:

Te şurası bizim ev
Kontrplak dört duvar
Bir kapı üç pencere
Tenekeden damı var

NURİ:

Bir yanımız mezbele
Bir yanımız yokuş yar
Önümüzden sel gibi
Şır şır akar lağımlar

KORO:

Devlet bizlen uğraşır
Polis bizlen hırlaşır
Ağalar leş kargası
Sus parası sızdırır

HİDAYET:

Sabah olur gün doğar
Işır yosun kayalar
Horoz öter çöplükte
Herkes düşer yollara

DERVİŞ:

Biri hamal kalaycı
Biri süfli dilenci
Biri kıpti macuncu
Helvacı ya köfteci

HAFİZE:

Kızlar çoğu hizmetçi
Ya giderler tütüne
(Bir kız kırıtarak geçer, çorabını çeker, rujunu tazeler.)
Yoldan çıkan da olur
Günahları boynuna

NİYAZİ:

İşsiz çoğu erkekler
Kahvelerde pinekler
Irgat olur bazısı
Amelelik ederler

KORO:

Sineklidağ burası
Şehre tepeden bakar
Ama şehir ırakta
Masallardaki kadar

Tablo: 1

Projeksiyon:
Horozu Çok Olan Köyde Sabah Erken Olurmuş. Sineklidağ'da Anarşi Devri: Sefalet, Rezalet, Cinayet.

Dekor:
Üç kapıda helaların iç avlusu. Arka cephede helalar. Erkekler 00, Kadınlar 00 yazılı. Helaların ön tarafı bir çeşit bahçe gibidir. Şerif Hanım burada kırık saksılar, hatta oturak içinde sardunyalar yetiştirmiştir. Erkekler kısmının duvarında bir para makinesi. Arkada gelip geçen otobüs, otomobil gürültüsü. İzmarit, boya sandığının başında sigara içer. Zilha, kadınlar kısmı önünde küçük bir iskemleye çömelmiş, ağzında çiklet, ayağında terlikler, koskocaman açtığı günlük bir gazetenin iç sahifelerini okumaya çalışmaktadır. Şerif Abla, ayağında takunyalar, erkekler kısmında bir kabinin kapısını açık bırakmış içerisini temizlemektedir.

ŞERİF: İçleri çıksın taharetsiz musibetler. *(Bir kova su alıp boca ederek)* Marifetlerini ortaya bırakıp gidiyorlar.

ZİLHA: *(Gazetenin arkasından)* Kraliçe Süreyya Italya'da bir kontun yatında fink atıyormuş.

NURİ: Şah nafakasını keserse anlar gününü.

ZİLHA: Canı sağ olsun, iyi varmış da yapmış. İnsan dünyaya bir kerem geliyor. Mekadirini bilse idi o da. *(Burnunu çeker.)* Ben de olsam inadımdan öyle yapardım.

(Şişman Polis'le Zayıf Polis girerler. Şişman terini siler. Palaskasını çıkarır. Zayıf Polis buranın yabancısıdır. Etrafına bakınır. Erkekler kısmı kabinlerinden birinde Niyazi gazel okumaktadır.)

NİYAZİ: *(İçerden)* Alişimin kaşları kaare...

ŞERİF: *(O tarafa doğru)* Ulan hamam mı burası, gazel okuyorsun?

NİYAZİ: (*İçerden*) Parasınlan değil mi, şarkı da söylerim, gazel de okurum be...

ŞERİF: Ben de senin ceddine okurum. Kes sesini çek sifonu...

(Şarkı durur. Bir sifon sesi.
Şişman Polis kabinlerden birine yürür. Kapısını kapar. Zayıf Polis para makinesine yaklaşır, para atar çevirir; para dökülmeyince yumruk vurur, yine para çıkmaz. Niyazi çıkar, ellerini yıkar. Kapının üstüne astığı semerini alır. Dışarda bir can-kurtaranın sireni yaklaşır ve uzaklaşır. Niyazi, Nuri, Zilha, Şerif Abla, Zayıf Polis hemen dışarı seğirtmişlerdir.)

Ş. POLİS: *(Kabinden seslenerek)* Ne var Rıza? Ne olmuş?

Z. POLİS: Bilmem ağbi.

TEMEL: *(Girerek)* Çakal Rüstem'in adamları Esseoğlu Musa'yı hacamat etmişler.

ŞERİF: Ayşe Nine'nin damadı?

(Temel, başı ile maalesef işareti yapar.)

NURİ: Belli idi dünden böyle olacağı. Yine sus parası yüzünden.

Ş. POLİS: (*İçerden*) Her hafta bir cinayet.

Z. POLİS: Bir gün bizi de şişler bunlar. Haşarat yatağı. Topu serseri alayı...

Ş. POLİS: (*Hep içerden*) Tek tek başa çıkılmaz kardeşim. Kökünden kazıyacaksın ki...

Z. POLİS: Çoğu gitti azı kaldı. Mebuslardan biri önerge vermiş okumadın mı? Tümden yıktırmalı konduları, bunlar şehrin başına bela diyormuş.

ŞERİF: Yine ne kumpas kuruyorsunuz orada, şom ağızlı baykuşlar!

Ş. POLİS: (*Hep içerden*) Bana bak Şerif Hanım, külahları değişiriz sonra. Vazife halinde memura hakaretten zabıt tutarım...

ŞERİF: Buna vazife mi diyorsun sen?

(Nuri, Niyazi, Zilha gülerler; Zayıf Polis ciddileşir.)

Ş. POLİS: (*Çıkmıştır, ellerini yıkayarak*) Karşında bir devlet memuru var senin.

ŞERİF: Değil sen, cümle mamiran gelse, komiserin, umum müdürün gelse, takınam ben. Herkesin borusu, kendi çöplüğünde öter.

NURİ: Şerif Abla'ya söker mi hiç!

ŞERİF: Yaldızlı düğme takınayla bir şey mi oldum sanıyorsun?

BURDA HERKES BİR OLUR

İnsanoğlu böyledir
Kendini bir şey sanır
Kıl aldırmaz burnundan
Böbürlenir kabarır

Herkes bir yerde üstün
Kabul amenna peki

Haydut yol çevirirken
Banker çek karalarken
Haspa saç taranırken
Despot kaş çatınırken

Irgat ter dökünürken
Avkat tez savunurken
Zangoç çan çalınırken
Cellat ip geçirirken

Nalbant nal çakılırken
Ortak pay dağılırken
Şantöz şan çağırırken
Hırsız mal kaçırırken

Damat söz kesilirken
Kayyum mest dizinirken
Nokta kol gezinirken
Tüccar iş sezinirken

Âşık saz çalınırken
Maşuk gül kokunurken
Suflör rol fısıldarken
Sarhoş cin içilirken

Kimi soyunup büyür
Kimi giyinip büyür
İnsanoğlu böbürlü
Yaradılış ne denir

Herkes bir yerde üstün
Kabul amenna peki
Amma bir de bunların
Yolu bana düşende

Balonları delinir
Bütün farklar silinir
Afra tafra yok olur
Burda herkes bir olur

Arlısı arsızı
Hırlısı hırsızı
Kirlisi kirsizi
Sırlısı sırsızı

Huylusu huysuzu
Tüylüsü tüysüzü
Soylusu soysuzu
Boylusu boysuzu

Bitlisi bitsizi
İplisi ipsizi
Denlisi densizi
Donlusu donsuzu

Ünlüsü ünsüzü
Çullusu çulsuzu
Pullusu pulsuzu
Yollusu yolsuzu

Etlisi sütlüsü
Allısı morlusu
Sağcısı solcusu
Şanlısı pintisi

İşte bütün bunların
Yolu bana düşende
Balonları delinir
Bütün farklar silinir

Afra tafra yok olur
Burda herkes bir olur

Z. POLİS: Daha görünürlerde kimse yok. Gel bir lamelif çekip gelelim...

(Şişman Polis durur. Sonra beraber çıkarlar. Şerif arkalarından bakar. Mana veremez. Onlar soldan çıkarlar. Rüstem sağdan girer. Elini sabunla köpürdeterek yıkar.)

HİDAYET: *(Girerek)* Yeni Hayat, naneşekeri, meyveli çiklet var. Amerikan çikleti... *(Rüstem'i fark ederek susar.)*

NİYAZİ: Esseoğlu Musa ne oldu Rüstem Ağabey?

RÜSTEM: Bilmem. Bıçağının üstüne düşüp yaralanmış galiba. *(Elindeki köpüğü üfürür.)* Parlat şunları bakalım. *(Ayaklarını İzmarit'e uzatır.)*

NURİ: *(İşgüzar işgüzar fırçalar, seyircilere usulca)* Buna Çakal Rüstem derler. Yukarı mahallenin baş belası. *(Yandan Teke Kâzım ve Kürt Sabri görünürler. Tasalıdırlar, Sipsi de onları takip eder. Nuri, seyircilere usul sesle)* Bunların da kıvırcık saçlısı Teke Kâzım, pazar yerinin zebellası. Çiçek bozuğu olanı Kürt Sabri, aşağı mahallenin vicdan azabı. *(Sipsi'ye bakar.)* Sipsi adamdan sayılmaz. O bunların hınk deyicisi.

(Üç kabadayı kabara kabara, bıyık bura bura, ön sahnede birbirlerinden aralıklı dururlar.)

N'OLMUŞ YANİ NE BU GÜRÜLTÜ

Bize derler kondu ağası pöh
Oysa herkeslerden önce gelmişiz
Para sarfetmişiz, torik işletmişiz
Hazinenin arsasını parselleyip satmışız

Beşer onar dam kondurup
Ona buna kiralamışız
N'olmuş yani ne bu gürültü
Her yerde bu değil mi işin kanunu

Üç beş uyuz kalkmış
Bizden habarsız ev yapmış
Pöh. Elbet yıkarız.

İki bin kâğıt sus parası koymuşuz
Vermezse, ana avrat düz gideriz
Olmazsa, belediyeye fitleriz
Daha olmazsa ibreti âlem şişleriz

Arada bir kahvelerden mano toparlamışız pöh
Toplarız toplarız
Haraç alan bir biz miyiz dünyada
Şunun şurasında geçinip gideriz

N'olmuş yani ne bu gürültü
Her yerde bu değil mi işin kanunu

(Dönüp arkalarına bakarlar. Öbürküler siner, gürültü eden yok gibi mimikler.)

BİR GAZETECİ ÇOCUĞUN SESİ: (*Dışardan*) Affı yazıyor, ikinci tabı. Af olan mahpusların tahliyesini yazıyor.

(Üç kabadayı hemen dışarı fırlarlar.)

HİDAYET: Kokuyu aldılar hemen.

ZİLHA: Ne kokusunu?

HİDAYET: Ali Abi bugün tahliye oluyor ya.

ZİLHA: Tahliye mi oluyor?

NURİ: Eh, her gecenin bir sabahı var. (*Onlara bakar.*) Çanlarına ot tıkanacak, Keşanlı çıkınca. İsterler mi?

ZİLHA: Demek tahliye oluyor.

NURİ: Elbet ya. Karşıcı gitti mahalleden bir heyet.

TEMEL: (*Niyazi'ye*) Keyfi kaçtı Zilha Abla'nın.

NİYAZİ: Talihsiz kız vesselam.

Z. POLİS: Niye talihsiz oluyor, anlamadım?

Ş. POLİS: İnsan talihine şükretmeli. Beterin beteri var.

ZİLHA: Onlar öyle bilsin. (*Seyircilere*) Talihmiş. Talihim bir çıksa karşıma, iki elimle yakaladığım gibi yerden yere çalarım...

NEYİM EKSİK SİZLERDEN

Böyle mi geçecek ömrüm
Yetti be gaderin cevri
Bana günah değil mi
Batakta solan bir gülüm

Neyim eksik sizlerden
Kel miyim çopur mu ben
Çoğunuzdan ince belim
Hepinizden ateşliyim

Bir Şehzade kır atında
Şu taraftan çıksa gelse
Tacı tahtı terkeylese
Beni deli gibi sevse

Kafdağı'nın arkasında
Fildişinden bir sarayda
Düğün dernek gelin girsem
Pırlantalı taşlar taksam ah

Pek küçüktür benim yaşım
Yaşamaya aşka açım
N'olur gelin beni alın
Kurtarın bu mezbeleden
Kurtarın

(Çıkar.)

NURİ: Kolay mı beyim, vuran sevdalısı, vurulan özbeöz dayısı.

Z. POLİS: Ne diyor bu?

Ş. POLİS: Meşhur kondu cinayeti. Dört yıl önceki.

Z. POLİS: Ben burada değildim o vakit.

HİDAYET: Keşanlı Ali adını da duymadın mı hiç?
Z. POLİS: Keşanlı Ali de kim?
NURİ: Ayıp ettin abi!
TEMEL: Ali'nin şanını duymayan kaldı mı memlekette?
NİYAZİ: Bu Çamur İhsan, adı gibi vıcık vıcık bir herifti beyim. Astığı astık, kestiği kestik. Karı kızana da uzanır üstelik, bu haller Ali'nin canına tak demiş.
NURİ: Yok canım, Zilha yüzünden dendiydi ya. Ali kızı istiyor, İhsan dayısı değil mi, vermiyor.
TEMEL: Günahı boynuna, yeğenine bilem sataşırmış dedilerdi.
Z. POLİS: Irz düşmanı mı bu?
NİYAZİ: Ondan da beter beyim, ondan da beter.
ŞERİF: Senin anlayacağın Çamur Ihsan gitti gider.
Z. POLİS: Nasıl vurmuş?
Ş. POLİS: Vallahi şimdi unuttum.
NURİ: Ayıp ettin abi.
TEMEL: Yedi düvel ezberledi bunu. Kundakta çocuklar bilir.
NİYAZİ: Ali, efendi çocuk. "Büyüğümsün" diyor. "Ama benden sana nasihat. Ya herkesi rahat bırakırsın, ya elimi kana bularım" diyor.
Z. POLİS: Ali?
Niyazi, Nuri, Hidayet, Temel: He ya Ali.
NURİ: Çamur, taze ot görmüş eşek gibi pis pis sırıtmış bunun üzerine.
TEMEL: "Ne çabuk büyüdün de bana ültimatom veriyorsun Kurşuncu Hasibe'nin Sidikli Alisi" deyyo.
Z. POLİS: Ali'ye?
Niyazi, Nuri, Hidayet, Temel: He ya Ali'ye.
TEMEL: Dur dinle bak. "Hadi get oğlum get. Sen kaydırak oyna mahallede" diye bir de makas alıyor yanağından.
Z. POLİS: Ali'nin?

Niyazi
Nuri
Hidayet } He ya Ali'nin.
Temel

NİYAZİ: Eceline susamış dedik ya. Şaşkın işte.

NURİ: Efendiliğe bak sen Ali'de. Yine el kaldırmıyor. İyi mi? Sadece üç gün mehil veriyor.

Z. POLİS: Üçüncü günün sonunda?

NURİ: O kadara kalmadı beyim. İkinci günün gecesi. Seninki pusu kuruyor Ali Ağabey'e. Ali kahveden dönerken... İyi mi?

TEMEL: Arkasından kalleşçe üç el silah.

HİDAYET: Dan dan dan...

Z. POLİS: Gitti oğlan.

NURİ: Ayıp ettin abi.

TEMEL: Ali'ye kurşun işler mi hiç!

Ş. POLİS: O da niye?

HİDAYET: Şerbetli ya.

Ş. POLİS: Ne şerbetlisi?

NURİ: Basbayağı şerbetli işte. Anası Hasibe Bacı dini bütün bir kadındı. Mahalleliye mıska verir, kurşun döker, büyü yazar. Ali doğduğunda okuyup üflemiş. O gün bugün Ali'ye kurşun, bıçak işlemez...

(*Esrarlı bir sigara sarmakta olan Sipsi başını kaldırır, onlara bakar.*)

Ş. POLİS: Laf.

Z. POLİS: Dur be merak ettim. Çamur İhsan tetiğe basıyor, üç el ateş, sonra?

NİYAZİ: Ali şöyle bir dönüyor.

NURİ: "Günah benden gitti arkadaşım" diyor. İyi mi?

TEMEL: Küçük Bursa bıçağına davranması ile...

NİYAZİ: Çivileyivermiş terezi oracıkta.

Z. POLİS: (*Hayranlıkla*) Helal olsun be. (*Şişman Polis'in bakması ile toparlanıp*) Şey, hani erkek adammış diyecektim.

NURİ: Ne diyorsun abi. Kelepçe taktıkları gün görmeliydiniz beyim. Hey anam hey, hatırlar mısın Şerif Abla?

ŞERİF: (*Hep temizlikle meşguldür, duymamıştır.*) Alafranga hela bunların nesine? Yine angutun biri ayakkabıları ile tahtanın üstüne tünemiş.

NURİ: Ne gündü o be. Her pencerede salkım salkım kadınlar ağlar.

NİYAZİ: Elde kelepçe. İki yanında candarma...

TEMEL: Bir yürür ki, bütün yerler sarsılır.

NURİ: Hey gidi erkek güzeli, aslan yavrusu Ali.

TEMEL: Yazık ki anası yetişemedi oğlunun büyük gününe.

SİPSİ: (*Olduğu yerden yan dönüp Zayıf Polis'e*) Tevatür bunlar beyim. Hepsi uydurma. Çamur'u Ali değil, Manyak Cafer vurdu.

NURİ: (*Alayla*) Yok canım. (*Zayıf Polis'e*) Keşleme abi. Kıskanıyorlar bunlar Keşanlı'nın şanını.

TEMEL: Yuh ulan enayi. Tarih bilem böyle kaydeder. Destanı bilem var.

SİPSİ: Siz öyle bilin yine.

Ş. POLİS: Ali vurmasa dokuz yıl yer mi idi?

NURİ: *(Yerinden kalkar, Sipsi'yi iter. Şişman Polis kavgadan çok ayakkabısının boyanması yarıda kaldı diye kızmıştır.)* Hadi bas ulan burdan üçkâğıtçı uskumru. Ampes başına vurdu galiba.

SİPSİ: Ne itiyorsun be!

NURİ: Alırım şimdi ayağımın altına.

SİPSİ: Ağır ol biraz. Kimi alıyorsun lahmacun pidesi!

NURİ: Seni alıyorum marul gübresi.

SİPSİ: (*Bıçağını çeker.*) Bir gel üstüme, bıçağımı çektim mi...

Ş. POLİS: (*Sipsi'nin bileğini kavrar, bıçak düşer.*) Ne yaparmışsın bıçağını çektin mi?

SİPSİ: Hiç ağabeyciğim. E-e-e-elma soyarım diyecektim.

NURİ: Ben Ali Ağabey'in namusuna sinek kondurmam, keşkem aleyhiselam...

Ş. POLİS: (*Nuri'yi iter, Sipsi'yi de sırtından tutup dışarı çıkarmak ister.*) Hadi yoluna, sen de işine bak.

SİPSİ: (*Giderken*) Çamur'un adamları yeminliymişler. Ali'yi tahliye olduğu gün delik deşik edeceklermiş.

TEMEL: Kim ediyor? Kim ediyor? Bütün Sinekli, Ali'ye kalkan olur da kılına dokundurmaz. Ne diyorsun sen...

DERVİŞ: (*Telaşlı girer.*) Uyuyun siz daha. Mahpuslar tahliye oldu. Millet, Ali Ağa'yı mahpushaneden getiriyor.

NURİ: (*Fırlayarak*) Ne diyorsun...

(*Şişman Polis, ayakkabılarında kartonlar, kalakalır. Soldan bir grup kadın ve ihtiyar görünür. Kadınların arasında emzikli çocuğu olanlar bile vardır.*)

LUTFİYE: Karşılayıcılar dönmedi mi?
TEMEL: Karşıdan göründüler bile...
ŞERİF: Ben de bunlar niye mıhlandı diyordum.
Ş. POLİS: Ne yaparsın, emniyet tertibatı alacağız.

Tablo: II

Projeksiyon:
Her Gecenin Bir Sabahı Var. Aftan Faydalanan Keşanlı Ali'nin Mahpustan Çıkışı.

(Dışarda klakson sesleri koro halinde duyulur. "Ya ya ya, şa şa şa, Ali Ağabey çok yaşa" sesleri. İçerdekilerin bir kısmı dışarı taşar.)

DERVİŞ: (*Bakarak*) Hey koca aslan.

NİYAZİ: Er kişi ensesinden belli olur. Şu enseye bak maşallah.

NURİ: Mahpushane yaramış. Saçları da ustura ile kazıtmış.

Ş. POLİS: (*İşgüzar*) Açılın. (*Düdük çalar.*) Trafiği kapamayın.

(Ali'yi, kalabalık, sırtta içeri getirir. Gazeteci elinde fotoğraf makinesi geri geri girer, flaş parlatıp resim çeker.)

ŞERİF: Hoş geldin.

ALİ: Hoş bulduk Şerif Abla.

TEMEL: Duyduk ki mahpushanede itibarın yerinde imiş Ali Abi?

ALİ: Eh, hürmette kusur etmediler.

NURİ: Mahpushane müdürünü dövdüğünde bir resmin çıkmıştı gazetede, iftihar ettik milletçe.

ALİ: Sizler nasılsınız görmeyeli?

HAFİZE: Allah razı olsun, Çamur İhsan'dan kurtardın bizi ya, senden sonra öbek öbek küçük bataklar üredi başımıza oğul...

DERVİŞ: Bırakın nefes alsın be çocuk.

TEMEL: Çarşambayı perşembeyi bize haram ediyorlar.

ALİ: Edemezler.

NİYAZİ: Demin polis de söyledi. Damlarımızı hepten yıkacaklarmış.

ALİ: Yıkamazlar.

LUTFİYE: Ya bu ağaların açgözlülüğü?.. Sus parasını iki misli alacaklarmış...

ALİ: Alamazlar.

NİYAZİ: İhsan'ın takımı senin için, "Suyu ısındı ayağını denk alsın" diyesiymişler; yakın vakitte seni vuracaklarmış.

ALİ: Vuramazlar...

Ş. POLİS: Dağılın be. Söyle de dağılsınlar. Trafiği tıkıyorlar. (*Düdük çalar.*) Toplu yürüyüş kanunu var. Şimdi zabıt tutuyorum. Laf anlamıyor musunuz?

Z. POLİS: Hadi dağılın...

(Şişman ve Zayıf Polis, kalabalığı iteleyerek dağıtmak isterler. Onların dağıttığı kümeler dağılır gibi yapıp sonra başka bir yanda yine kümeleşirler.)

Z. POLİS: (*Şişman'a)* İyilikle iyilikle...

Ş. POLİS: (*Ali'ye*) Geçmiş olsun Ali Efendi...

ALİ: Eyvallah.

Ş. POLİS: Söylesen de dağılsalar. Seni dinlerler. Bizim de başımız derde girmesin.

ALİ: Buralara kadar zahmet ettiniz, büyüklerin ellerinden, küçüklerin gözlerinden öperim. (*Klakson tezahüratı*) Bugün işlerini feda edip gelen şoför arkadaşlara mahsus selam ederim. (*Sert*) Dağılın lan.

NURİ: Sen öl de, ölelim.

(Kalabalık çil yavrusu gibi dağılıverir. Sahnede Ali, Nuri, Derviş, Temel, Hafize kalırlar.)

NİYAZİ: (*Derviş'e*) Açtınız mı muhtarlık meselesini?

ALİ: Ziyarete geldiğinde çıtlatmıştı Derviş Dayı. Gulis yaptınız mı bari?

DERVİŞ: Sen organizeyi bana bırak.

ALİ: Durum vaziyetini iskandil ettiniz mi?

NİYAZİ: Hafize yukarı mahalleyi kolaçan etti.

NURİ: Hidayet'e de aşağı mahalleyi ispiyonlattık.

DERVİŞ: Aşağı mahalleden biraz oy kaldırabileceğiz.

NURİ: Pazar meydanından korkun olmasın. Özel sektör senden yana.

HAFİZE: Eksik etek milleti de bilirsin seni tutar.

ALİ: Zilha da mı?

DERVİŞ: Boş ver şimdi Zilha'yı.

ALİ: (*Telaşlı*) Yoksa gitti mi burdan?

TEMEL: Burda. Şerif Abla'nın helalarında çalışıyor.

ALİ: Niye görünürde yok?

ŞERİF: Biraz rahatsızlandı da.

ALİ: Yoksa hâlâ dargınlık mı güdüyor?
ŞERİF: Dayısını öldürmüşsün. Bir de boynuna mı sarılacaktı!
TEMEL: Boş ver abi!
DERVİŞ: Geçelim şimdi bunu.
NİYAZİ: Teke Kâzım adaylığını koyuyormuş.
TEMEL: Kürt Sabri ile Çakal Rüstem de aday.
ALİ: Daha iyi. Oy dağılır.
DERVİŞ: İlle velakin bütün korkumuz yukarı mahalleden. (*Sipsi yaklaşmış, belli etmeden dinlemektedir.*)
TEMEL: Sivaslılar bütün Çakal Rüstem'i tutar.
ALİ: Zilha da mı?
NURİ: O da Sivaslı ya abi.
ALİ: Sade ondan mı? (*Susmaları üzerine*) Demek böyle. (*İç geçirir.*)
DERVİŞ: Boş ver şimdi Zilha'yı.
TEMEL: Yukarı mahallenin ırgatları da Teke Kâzım'a söz vermişler deniyor.
NURİ: Artık porpugandaya kuvvet.
DERVİŞ: (*Para işareti yapar.*) Ondan iyi usuller de var.
NİYAZİ: Söylediğini nerden bulacağız?
DERVİŞ: Esnaftan kredi alır, seçimi kazanınca faizi ile öderiz.
(*Gazeteci yaklaşır.*)
GAZETECİ: Ne o, şimdiden seçim taktiği mi?
ALİ: (*Etrafındakilere bakar.*) Kim bu ruhsatsız lafa karışan çarliston marka kereste?
GAZETECİ: Bir dakikanızı...
ALİ: Sus ulan keten tohumu. Bak hâlâ konuşuyor.
GAZETECİ: Arz edemedim beyefendi.
ALİ: Ağzını topla, beyefendi babandır.
NURİ: Abiciğim ayağını öpeyim. Bey gazeteci, seçimden önce iyi geçinmeli...
GAZETECİ: Ayağınız hangi kavgada sakatlanmıştı Ali Bey?
ALİ: (*Boş bulunup*) Duttan düşmüştüm küçükken. (*Toparlanır.*) Ha ayağım, eski bir hikâyedir. Çok kıyasıya bir kavga idi...
SİPSİ: Hani şerbetli idi?
NURİ: Anası topuğundan tutup şerbetlemiş. Bir ordan kurşun geçer angut.
NİYAZİ: Bak, yine burada bu kapçık ağızlı. (*Üstüne yürür, Sipsi kaçar.*)
GAZETECİ: Bir dakika daha. Hayat hakkında ne düşünüyorsunuz?

ALİ: Hayatta ya sünepe olup okkanın altına gideceksin ya da üste çıkıp ezeceksin. İkisinin ortası yok.

GAZETECİ: Çamur'un adamları kan davası güdüyormuş. Korkuyor musunuz?

ALİ: Allah'ın verdiği canı kula teslim edecek surat var mı bende ulan?

GAZETECİ: Muhtar seçilince ne yapacaksınız?

ALİ: (*Şüphe ile bakar.*) Sana ne?

NURİ: (*Uyararak*) Abicim.

ALİ: Söyleyim de öbürküler de öğrensin değil mi? Islah edecekmiş, planlı kalkınma yapacakmış dersin. Bizde laf yok, iş var arkadaşım. Hadi çöz şimdi palamarı.

GAZETECİ: Kazanacağınıza emin misiniz?

ALİ: Dünyada önce bileğine güveneceksin.

GAZETECİ: Sonra?

ALİ: Vay aval vay. Sonra yine bileğine güveneceksin.

(Gider para makinesine bir yumruk atar. Makinenin deliğinden oluk gibi paralar dökülür.)

Tablo: III

Projeksiyon:
Taraflar İnce Taktiklerle Seçime Giriyorlar. Bakalım Şimdi Suret Ne Gösterecek.

Dekor:
Gecekondu meydanı. Kahvenin önü. Her yer donanmıştır.

NURİ: *(Bir iskemleye çıkarak)* Beni dinleyin bir yol, ey cemaati Müslimin. *(Hidayet'e)* Sen de köşede aynasızı kolla. *(Hidayet gider.)*
SİPSİ: Fetvayı şerife mi çıkarıyorsun be!
1. KONDULU: Bugün propaganda yasak.
NURİ: Susun arkadaşlar. Ezberledikleri mi unutacağım. Bugün muhtar seçimi efendime söyleyim, oyunuzu kime vereceksiniz ulan?
1. KONDULU: Sana ne, kime istersek veririz.
2. KONDULU: Keyfimizin kâhyası mısın?
1. KONDULU: Bize baskı yapamazsın arkadaş.
3. KONDULU: Biz kimi seçeceğimizi biliyoruz.
SİPSİ: In ulan oradan aşağı.
NURİ: Şu adaylar kim, bir posta görelim. Teke Kâzım, Çakal Rüstem, Kürt Sabri.
2. KONDULU: Kürt Sabri, Çakal Rüstem lehine feragat etmiş.
DERVİŞ: Demek ortak çalışacaklar.
NURİ: Vay namussuzlar. Neyse. Demek şimdi Teke ve Çakal'a karşı anlı şanlı Keşanlı Ali kalıyor aday olarak. *(Kalabalığa alkışlayın işareti yapar.)*
KORO: Yaşasın Keşanlı!
Y.M. KOROSU*: Yuuuuuh!
NURİ: Bir kerem Teke Kâzım dedikleri asker kaçağıdır, arkadaşlar.
Y.M. KOROSU: Yuuuuuh...
NURİ: Üstelik okuma yazması da yoktur. Kara cahilden mıhtar nerde görülmüş?..

* Yukarı Mahalle Korosu

1. KONDULU: Parmak basar. Parmakla paraf yapar.

2. KONDULU: Sonra mühür ne güne duruyor!

NURİ: Çakal Rüstem'e gelince, o da ayyaş herifin biridir. Üstelik Çakal, rüşvet de alır. Gözüne dizine dursun.

SİPSİ: (*Zayıf Polis'i yakalayıp getirerek*) Şurda görünmeden dur bak abi. Adaylara lafzen hakarette bulunuyor. Porpuganda yapıyor, zabıt tutulsun.

NURİ: (*Tuzağı fark etmiştir.*) Evet ne diyordum. Teke Kâzım asker kaçağıdır, ümmidir; Çakal Rüstem ayyaştır, rüşvet alır; ikisi de haramzadedir, diye konuşmak aklımın köşesinden geçmez. Kaldı ki, bugün propaganda da yasaktır. Sakın böyle şeylere kalkmayın arkadaşlarım. İstediğinizi seçin. Hep kardeşiz. Polis arkadaş da bizim kardeşimizdir. Değil mi öyle kardeşim? Milli hislerinize, hamiyetinize hitap ediyorum. Bakın gözlerim yaşardı. Sesim titriyor. Hadi İstiklal Marşı söyleyelim. Yaşasın bütün adaylar, yaşasın millet...

Z. POLİS: (*Sipsi*'ye) Lafı sonuna kadar dinlesene arkadaş. Yarım yamalak anlayıp beni de telaşa verdin. (*Uzaklaşır.*)

NURİ: (*Korkmuştur, terini silerken*) Ulan politikacı olmak ne zormuş be!

ŞERİF: Ha şunu bileydin.

TEMEL: Onlara sövmekten Ali'yi övmeye vakit bulamadın aval.

DERVİŞ: Aldırma, ikisi de aynı kapıya çıkar.

TEMEL: Ali hakkında konuşun biraz. Ali'yi övün.

NİYAZİ: (*Gelerek*) Vaziyet nasıl?

DERVİŞ: Biraz para işledik aşağı mahalleye.

NURİ: Biz de yukarı mahallenin kütüklerinde çoğu kimseyi çift yazdırdık.

NİYAZİ: Yahu ne yaptınız! Şimdi Teke Kâzım'a çifter oy verilecek.

NURİ: İyi ya.

NİYAZİ: Bunun nesi iyi?

NURİ: Santralını işlet, Beşvakit. İş meydana çıkınca Teke'nin kendi lehine hile yaptırdığı sanılacak. Yukarı mahallenin sandıkları iptal...

NİYAZİ: Başvekil olacak adamsın be İzmarit.

NURİ: Ali Abi verdi bu taktiği, mahpushanede boşuna dirsek çürütmemiş.

HİDAYET: Derviş Dayı konuşuyor. Derviş Dayı konuşuyor.

DERVİŞ: (*Öksürüp sesini ayar eder. Polisin gittiği tarafa bakar, iskemleye çıkar.*) Ali hakkında ne konuşayım? Aha tarih konuşmuş onun hakkında. Destanı var işte ortada, hep ezber biliyoruz çok şükür.

KORO: Yaşa var ol!

DERVİŞ: Böyle bir kabadayı kaç asırda bir yetişir, söyleyin arkadaşlar.

KORO: Yetişmez...

DERVİŞ: Sinekli'yi Çamur İhsan mikrobundan Teke mi? Çakal mı kurtardı? Yoksa Keşanlı Ali mi?

KORO: Ali kurtardı.

ŞERİF: Gayri zemberek kuruldu. Söz kâr etmez bunlara...

DERVİŞ: Sinekli Sinekli olanda dokuz yıl mahpusluk şerefi hangi faniye nasip oldu?

KORO: Olmadı.

DERVİŞ: Bugüne dek kimin karısına, kızanına kem gözle baktı?..

KORO: Kimsenin.

DERVİŞ: Eli ne vakit harama uzandı?

KORO: Hiçbir vakit.

DERVİŞ: Sahabsız kaldığı için şamar oğlanına dönen Sinekli'ye bir baş ilazım mı, değil mi?

KORO: İlazım...

DERVİŞ: Öyleyse hepinizi yaşlı gözlerinizden öperim. Gözünüz aydın olsun arkadaşlar. (*Hapşurur.*) İşte o başa gavuştuk gayrı...

KORO: Gavuştuk gayrı...

DERVİŞ: (*Hapşurur, mendil aranır.*) Mendili evde bırakmışım. Tuh Allah gahretsin.

KORO: (*Kendilerini kaptırmış*) Gahretsin!

DERVİŞ: Bunu size söylemedim ulan, gendime söyledim.

KORO: Gendine söyledin.

DERVİŞ: Susun artık, gonuşma bitti.

KORO: Gonuşma bitti.

ŞERİF: Halk harekete geldi. Durduramazsın artık.

KORO: Durduramazsın artık.

TEMEL: Ali Abi geliyor, Ali Abi geliyor.

Y.M. KOROSU: Yuuuuuh...

KORO: Geliyor. Aslan geliyor. Savulun aslan geliyor.

Y.M. KOROSU: Yağcılar, yağcılar, yağcılar...

Y. KOROSU*: Ya Ali, Ya Ali. (*Goygoycular gibi başlarını iki yana sallayarak*) Ya Hasan, Ya Hüseyin, Ya Hasan, Ya Hüseyin...

NURİ: Susun be. Alevi ayini sanıp zabıt tutacaklar...

TEMEL: Keşanlı Ali'yi istiyoruz. Keşanlı konuşsun.

KORO: Keşanlı'yı isteriz. Keşanlı konuşsun.

(*Taraftarları konuşması için Ali'ye ısrar ederler. Ali, karşısındaki iskemlenin üstüne çıkar.*)

ALİ: Sevgili Sinekli halkı!

KORO: (*Alkışlar*) Yaşşa!

ALİ: Muhterem seçmenler!

KORO: (*Alkışlar*) Var ol!

ALİ: Aziz vatandaşlarım!

KORO: (*Alkışlar*) Nur ol!

Y.M KOROSU: Yağcılar yağcılar. (*Kaynana zırıltıları*) Oh, oh, oh, güm, güm, güm.

ALİ: (*Onlara doğru kükreyerek*) Susun ulan! (*Birden herkes tıss olur. Ali sertliği ile tezat teşkil eden bir yumuşaklıkla*) Sevgili vatandaşlarım, cuma namazında idim. Ondan biraz geciktim. Büyüklerin ellerinden, küçüklerin gözlerinden öperim...

(*Temel, ne söz ne söz gibilerden bir el işareti yapar.*)

NİYAZİ: (*Seyircilere*) Mapısta bilem beş vakit namazı bırakmamış. Ehli din, Ali'yi boşuna mı tutuyor?

ALİ: (*Devam ederek*) Bugün, bütün Sinekli aynasız bir açmazda bulunuyor. Damlarınızı yıkacaklar, neden? Çünkü her gün hır gür, kavga dalaş. Burada birlik minganez arkadaşlar. Birlik olmayan yerde dirlik de olmaz.

KORO: Nerde birlik orda dirlik. Nerde birlik orda dirlik...

Y.M. KOROSU: Nerde çokluk orda yokluk. Nerde çokluk orda yokluk...

ALİ: Söz misali şu saman çöpünü alalım. (*Çöpü kırar.*) Tek çöpü her çocuk bilem kırar. (*Bir tutam çöp alır dener.*) Ama yüz tane, bin tane, on yüz bin tane saman çöpü bir araya gelse... Sıkıysa kır bakalım! Anasını satayım, ben uzun laf edemem. Ne dediğimi anlayıverin işte.

TEMEL: Bundan kuvvetli söz mü olur?

HAFİZE: Ne dimek? Besbelli bir şey.

---

* Yaşlılar Korosu

ALİ: Ben bu dünyaya bir kerem gelmişim arkadaşım. Altı mikrobun canını daha cehenneme göndermeden gidersem, emdiğim helal süt haram olmaz mı?

TEMEL: Adamda telakat var.

ALİ: İşte herkesler burada. Benim şahsım, namusum hakkında itirazı olan varsa buyursun çıksın.

ZİLHA: (*Kalabalığı yarıp çıkarak*) Benim söyleyecek iki çift lafım var. Bu adam gaatilin biridir. Dayımı vurdu. Hepiniz biliyorsunuz. Gendinize gaatilden mıhtar mı seçeceksiniz?..

ALİ: Sen bunu bana...

ZİLHA: Gaatil değil misin, yalan mı?

ALİ: (*Çok üzgündür.*) Gayri ben ne söyleyim? Nezaketine diyecek yok. Bir hoş geldin demeden katil deyip çıktın.

NİYAZİ: Elini neden buladı kana? Senin benim namusu iffetim için...

ZİLHA: Ben namusu iffetimi gendim gorurum bizzat evelallah!

2. KONDULU: Essah. Çamur İhsan'ı vurdu. Essah.

ZİLHA: Mevlam da onu yere vurur inşallah. Gençliğine doymadan gitsin. Allah bin belasını versin. Tuh!

(*Tükürür gider. Ali ne yapacağını şaşırır. Derviş onun koluna girip yatıştırır.*)

TEMEL: Sinekli'nin namusu için mahpusta dokuz yılını feda et, sonra...

SİPSİ: Hangi dokuz yıl! Dört yıl yattı. Beşi aftan kaynadı ne haber!

(*Temel, Sipsi'ye tekme atar. İki taraf birbirleriyle kapışır. Polisler koşar gelir, ayırır.*)

RÜSTEM: (*Gelerek*) Bir dakika. Benim de bu adam hakkında bir diyeceğim var...

NURİ: (*Şişman Polis'e*) Bak propaganda yapıyor.

Ş. POLİS: Hiçbir şey konuşamazsınız. Zabıt tutarım.

RÜSTEM: Usul hakkında konuşacağım.

Y.M. KOROSU: Usul hakkında... Usul hakkında...

RÜSTEM: Bu adam aday olamaz. Pöh. Çünkim, esrar kaçakçısıdır. (*Kalabalıkta tepki, heyecan, hayret.*) Peykesinde (*Sipsi'nin başla tasdik işareti*) yapılacak bir arama-tarama bunu derhal ispat edebilir...

Ş. POLİS: (*Derhal kahveye dalar.*) Ne diyorsun?

(*Zayıf Polis de seğirtmiştir. Aramaya başlarlar.*)

Ş. POLİS: Burada bir şey yok...

RÜSTEM: (*Sipsi'ye*) Nereye sakladın ulan?

SİPSİ: Alt tarafa bakın. Fiş torbasının altına.

Ş. POLİS: (*Bir şey bulmuştur.*) Burada bir kitap var.

ALİ: Kitap mı?

NURİ: Tabii kitap abi. Kısası embiya. Hani her akşam yatmadan okuduğun. (*Göz kırpar. Polislere*) Bir de benim ihbarım olacak abiler. Madem aramaya başladınız. Bir de şu Çakal'ın üstünü arar mısınız lütfen...

RÜSTEM: Ne münasebet!..

NURİ: Bak, gördün mü şafak attı.

RÜSTEM: Arayın be arayın. Yaram yok ki gocunayım. Pöh. (*Şişman Polis aramaya başlar. Çakal gıdıklanıp kişner.*) Ordan gıdıklanıyorum.

DERVİŞ: (*Nuri'ye*) nereye sakladın ulan?

NURİ: Kuşağını çözün bakalım.

Ş. POLİS: (*Zayıf Polis'le birlikte Çakal'ı döndüre döndüre kuşağını çözerler; yere küçük bir torba düşer.*) Bu ne?

KORO: Aa...

TEMEL: Halis muhlis ampes...

Ş. POLİS: Efendim?

TEMEL: Yani sarı kız.

Ş. POLİS: Anlamadım.

HİDAYET: (*Yanına yaklaşır.*) Duman abi. Duman. Esrar.

RÜSTEM: Yalan, iftira...

SİPSİ: Biri bizim koyduğumuz esrarı bulup senin kemerine takmış...

HAFİZE: Işte kendi ikrar etti. Ağzınla tutuldu, vay namussuzlar...

Ş. POLİS: Yürüyün de bunu merkezde konuşalım...

(*Çakal itiraz ede ede, Sipsi de hileyi ağzından kaçırdığından pişman iki polisin ortasında çıkarlar.*)

NURİ: (*Seyircilere*) Elim üstünde oynadık, biz kazandık. Ne yaparsın, karşındaki dinsiz olursa sen de imansız olacaksın... (*Kondulula dönüp*) Ey ahali, Çakal Rüstem de böylece adaylıktan diskalifiye oluyor. Koşun bunu yedi mahalleye duyurun. Pöh...

ALİ: Bayıldım bu numaraya İzmarit. (*Toparlanıp ciddi*) Biz yine doğruluktan şaşmayalım din kardeşlerim...

NİYAZİ: Şimdi tek rakip Teke Kâzım kaldı...

TEMEL: Yukarı mahalle silme ona verdi ise yandık...

Z. POLİS: (*Gelerek*) Yukarı mahallenin kütüklerinde tahrifat tespit etmişler...

ERKEKLER KOROSU: (*Birbirlerine*) Kütüklerde tahrifat tespit etmişler...

KADINLAR KOROSU: Vay namussuzlar...

Z. POLİS: Mükerrer oy kullanmışlar.

ERKEKLER KOROSU: Mükerrer oy kullanmışlar.

KADINLAR KOROSU: Vay hayasızlar...

Z. POLİS: Çok bilinen bir hileye başvurmuşlar.

ERKEKLER KOROSU: Çok bilinen bir hileye başvurmuşlar.

KADINLAR KOROSU: Vay hilebazlar...

TEKE KÂZIM: (*Koşarak alı al, moru mor gelir.*) Bunların marifeti. Yukarı mahalle silme bana oy verdi. Neden hile yapayım beyim? Vallaha bunların tuzağı. Billaha bunların tuzağı...

Z. POLİS: Bunu seçim kurulunda konuşsunlar.

KÂZIM: Ayağını öpeyim. Konuşsunlar bakalım. Vay benim köse sakalım...

TEMEL: Bu iş oldu bitti demektir.

NURİ: Yaşasın Keşanlı Ali.

KORO: Şan olsun.

ARTIK BİR ŞEFİMİZ VAR ŞARKISI

KORO:

Artık bir şefimiz var
Her belayı o savar

NURİ:

Şefin var mı yan gel yat
İçin ferah kafan rahat
Derdin varsa sallama
Düşünme hiç keyfine bak
Şef talihler döndürür
Şef olmazlar oldurur

Şef yağmurlar yağdırır
Şef demişler buna uyy
Suni gübre misali
Mahsul bilem açtırır

KORO:

Artık bir şefimiz var
Her belayı o savar

NURİ:

İnsanın eski huyu
Kendine hep bir put yapar
Oldum bittim böyle bu
Kendi yapar kendi tapar

KORO:

Artık bir şefimiz var
Her belayı o savar

BÜYÜK ŞENLİK VE DANS

Tablo: IV

Projeksiyon:
Keşanlı Ali Konduların Efesi. Veyahut İttihattan Kuvvet Doğar.

Dekor:
Aynı.

TEMEL: Susalım arkadaşlar. Yeni muhtarınız Keşanlı Ali faaliyet programını okuyacak.

SARHOŞ RASİH: Ne vakit yazmış ki?

NURİ: Dün gece istidacı Derviş Dayı'yla birlikte kaleme aldılar.

SİPSİ: Amma iştahlı imiş.

ALİ: Susun ulan.

1. KONDULU: Demokrasi var. Fikir beyan etmek yasak mı?

TEMEL: Kes sesini be. Bak hâlâ söyleniyor.

NURİ: Demokrasi seçim bitene kadardı.

ALİ: İstesem hiç danışmam... Bildiğimi okurum. Adam saydık sizi, okuyoruz işte.

LUTFİYE: Oku oğlum oku, sen onların kusuruna bakma...

ALİ: (*Bir tuvalet kâğıdı rulosuna yazdığı müsveddeyi okumaya başlar.*) Bir: Sinekli'de bir huzur rejimi kurulmuştur. Maraza çıkarıp bunu bozanın yedi ceddine düz gidilecek, evi mail-i inhidam dalgası ile yerle bir edilecek, menkul, gayrimenkul emvaline vaziyet edilecektir. Duyduk duymadık demeyin.

SESLER: Doğru, çok güzel.

1. KONDULU: Hani zorbalık kalkıyordu?

KORO: Olacak artık o kadar...

ALİ: İki: Faizci Temel'i maliye, istidacı Derviş'i hukuk müşaviri nasb ve tayin ettim...

SESLER: Tebrik ederiz... (*Temel ve Derviş tebrik edilirler.*)

ALİ: Üç: Her kahvede ilk el mano bana, yani yardım fonuna aittir. Vermeyene kirpi kürkü giydiririm, oyun bozanlığın âlemi yok ha...

SARHOŞ RASİH: Hani mano kalkıyordu?..

(Temel, Sarhoş Rasih'in önüne bir şişe rakı getirir, kor.)

KORO: Olacak artık o kadar...

ALİ: Dört: Benim kahvede bir ırgatlar, bir hizmetçiler, bir de taksi kâhyaları birliği kurulmuştur. Bundan böyle kimse şehirle başına buyruk iş anlaşması yapamaz. Çamaşıra, orta hizmetine, sütnineliğe, fabrika işçiliğine gidecek kadın ve kızlar adlarını şimdiden Hafize'ye yazdırsınlar...

2. KONDULU: Bak akraba koruyor...

(Temel, 2. Kondulu'nun önüne bir şişe rakı getirir, kor.)

KORO: Olacak artık o kadar.

ALİ: Buraya kayıtlı hizmtçilerin ilk aylığı bana, yardım fonuna aittir. Buna karşılık her hakları istidacı Derviş marifetiyle kanun dairesinde bila bedel korunur. İyi ücret sağlanır. İş sağlama bağlanır. Gittiği evden karnını dolduranlara yüksek tazminat ve icabında nafaka koparılır.

TEMEL: Her şeyi düşünmüş adam...

ALİ: Beş: Şehrin köşe başı taksi ve dolmuş kâhyalıklarının inhası tarafından yapılır. Başına buyruk kâhyalığa kalkan karnından işetilir. Günde 300 kâğıdı var bu işin. Yağma yok. Haracı veren düdüğü çalar...

1. KONDULU: Haraç öldü, yaşasın haraç. Bunun eskiden farkı ne?

KORO: Olacak artık o kadar.

TEMEL: Eskiden üç kişi alırdı, şimdi bir elde toplandı.

NURİ: Eskiden başıbozuk haraç vardı, şimdi organize haraç...

("Kafa yok ki heriflerde" gibi bir jest yapar.)

ALİ: Altı: Sıladan yeni gelip iş bulamayan ırgatların peyke parası, iaşe ve ibatesi iş bulana kadar bana aittir. Ama işe girince ilk aylıklarını bana, yani yardım fonuna ödemekle mükelleftirler. Kaytarmaca yok...

HAFİZE: Hay hay, ne dimek...

NİYAZİ: Ne münasebet, istağfurullah...

TEMEL: Bilakis, elbette.

NURİ: Malimemnuniyetle...

(Yandan İhya Onaran görünür. Müzik eşliğinde yürür.)

İHYA: Hep dört ayak üstüne düşerim zaten. Ben İhya Onaran.

TEMEL: Hani şu büyük barajı yapan?

İHYA: Tamam, bunun için 200 ırgata ihtiyacım var. Hazır organi-

zasyon kurmuşsunuz. Kahve kahve dolaşmadan burdan angaje edebilirim demek...

HAFİZE: Hay hay, ne dimek.

NURİ: Bilakis elbette.

TEMEL: Malimemnuniyetle.

ALİ: Niyazi, sen beyi büroma götür. Ben şimdi geliyorum. (*Niyazi, İhya'yı kahveye doğru götürür.*)

DERVİŞ: Ali'nin uğurunu gördünüz mü arkadaşlar! Aha bismillah demesiyle n iki yüz açın yüzü gülüverdi.

KORO: Doğru doğru. Uğurlu kademli olsun.

ALİ: Hep birlik olmanın faydaları. Nerde birlik orada dirlik... Madde yedi: Serbest ticaretle iştigal eden cemi cümle esnaf, seyyar satıcı arkadaşların, yani özel sektörün işine hiçbir şekilde müdahale edilmeyecektir. Onlardan kimse haraç alamaz...

KORO: Bravo, yaşa...

ALİ: Bir benden başka.

1. KONDULU: Oldu mu ya...

KORO: Olacak artık o kadar...

ALİ: Ne var ki, burada da ölçümüz insaf olacaktır: Haraçlar herkesin poposuna göre...

DERVİŞ: (*Düzeltir.*) Portesine göre olacak.

ALİ: Mali portesine göre tensip edilecektir.

BİR SES: Bu ne biçim program be...

ALİ: İşte duydunuz, işittiniz. Ben bütün bunları gerçekleştirmek için sizlere güveniyorum arkadaşlar. Dışarı karşı mütecanis bir kütle numarası iktiza ediyor. Bunun için şimdi halkoyuna başvuruyorum. Bu okuduğum programı olduğu gibi itirazsız kabul edenler?..

(*Eller kalkar, arka sıralarda kalkmayan eller de görülür.*)

ALİ: İyi duyulmadı galiba. (*Havaya bir el ateş eder.*) Kabul edenler?..

(*Herkes el kaldırır.*)

ALİ: Kabul etmeyenler?..

(*Bir el daha ateş eder. El kaldıran olmaz.*)

ALİ: Oybirliğiyle kabul edilmiştir. Teveccühünüze teşekkür ederim arkadaşlar...

(*Tablo sonu olarak paravan kapanır. Nuri paravanın önüne Sarhoş Rasih'i getirir. Rasih halkı görünce utanır.*)

NURİ: Abiler, bu arkadaş şimdi size bir şarkı okuyacak. "Var Bu İşin Bir Hikmeti", rast makamından.

(Rasih kaçmak ister, utanır. Nuri onu zorla iter. Sarhoş Rasih sahnenin önüne yalpalayarak gelir.)

VAR BU İŞİN BİR HİKMETİ ŞARKISI

"Sarhoş Rasih benim adım"
"Ben babama çok benzerim"
"Siyasetten hiç hoşlanmam"
"İşte budur benim de gıdam"

Herkeste var bir iptila
Küçüklere emzik daya
Büyüklere mevki paye
At bir kemik aç kurtlara
Bütün bunlan kanmayana
İçir de rakıyı doya doya

ARKADAN BİR SES: İç, güzel sev bade varsa aklı şuurun yani.

(Rasih durur dinler. Kafasını sallar. Devam eder.)

Kimi servet kokusunda
Kimi spor totosunda
Kimi kadın tutkusunda
Bu miskinler tekkesinde
Herkesin ağzında bir marpuç
Eshabı keyf uykusunda
Sen bilirsin bir iki
Ben bilirim on iki
Boşuna değil bu ikramlar
Var bunun elbet bir hikmeti
Serp gözlere bir mahmurluk
Ki görmesinler gerçeği
"Şimdi ben buradan giderim"
"Bütün barları gezerim"
"Yüz dirhem daha içerim"
"Evde karıdan dayak da yerim"

Tablo: V

Projeksiyon:
Ali Kötü Bir Açmazda. Bir Yanda Aşk, Öte Yanda Vazife.

Dekor:
Bir duvar yıkıntısı. Teknisyenler getirip yan tarafa bir elma, bir de armut ağacı korlar. Vakit gece. Uzaktan kurbağa vakvakları. Zilha duvarın üstüne çıkmış, ayaklarını uzatmış, bir elma kemirmektedir. Ali yandan görünür. Çekingendir. Zilha'yı fark eder. Sokulmaktan korkarak dolaşır... Orda olduğunu belli etmek için öksürür. Islık çalmayı dener. Zilha onu fark etmiştir. Ama aldırmaz. Ali bir sigara yakar. Kibriti Zilha'ya doğru atar. Zilha başını öteye çevirir. Ali yürür.

ZİLHA: (*Hiç istifini bozmadan*) Ne o? İt baytarı gibi ne dolanıyon orda?..

ALİ: Hiç, uykum kaçmıştı da biraz. (*Bir manda böğürtüsü.*)

ZİLHA: İyi ya, dolan bakalım. (*Kedi miyavlaması.*)

ALİ: (*Kızgın durur, sahne önüne gelir, seyircilere*) İçim yanıyor be. Zilha'ya açılacağım. Burda manevi laflar söylenecek. Böyle tıs olur mu ulan! Nutkum büsbütün tutuluyor. (*Kulise*) Hani ağustosböcekleri, hani bülbül sesi? Şöyle tatlı bir dem çektir bir yol, alırım paçanı aşağı. (*Bülbül sesi.*) (*Orkestraya*) Sen de içli bir zurna taksimi döktür arkadaşım. (*Dediği yapılır.*) (*Işık kulübesine*) Mavi ışık ver babalık. Ay maytabı, boru mu bu. (*Mavi ışık*) Ha şöyle...

ZİLHA: (*Miyavlayan kedi yavrusunu eğilip alarak ve okşayarak*) Gel pisi pisi. Gel çocuğum, gel bana sen...

ALİ: (*Aşırı duygulu bir sesle*) Geldiğimden beri uyku girmiyor gözüme...

ZİLHA: (*Kedi ile oynayarak*) Ne oldum delisi oldun, ondandır.

ALİ: Zilha, benlen böyle konuşma.

(Elindeki çakı ile oynar. Bu çakı ile tırnaklarını keser. Arada bir ağacın kütüğüne batırır çeker. Zilha bitirdiği elmanın ortasını yere atar, duvarın üzerinden ağaca uzanır, yeni bir elma koparır.)

ALİ: Zilha kız, hatırladın mı bizim elma ile armudu? Hani küçükken hep bunların altına gelirdik. Elma senin idi. Armut da benim.

ZİLHA: *(Çok manalı ve duygulu)* Şimdi aralarını devedikeni bürümüş...

ALİ: Kurbanın olayım cinaslı laf etme bana...

ZİLHA: Yalan mı? Öyle değil mi? *(Burnunu çeker.)*

ALİ: Devedikeni bürümüşse ayıkla...

ZİLHA: *(Elmasını kemirerek)* Ben mi ektim? Sen ayıkla...

ALİ: Gel beraber ayıklayalım...

ZİLHA: A-ah...

ALİ: Sana bir diyeceğim var. Kız...

ZİLHA: Kese konuş öyleyse. Trafik memuru gibi uzatma yolu. *(Alayla ilave eder.)* Mıhtar efendi...

ALİ: Mıhtar efendi deme bana...

ZİLHA: Hoşuna gitmiyor mu? Kibrinden durulmuyormuş diyorlar mıhtar seçildin diye. Sinekli'nin efesi diyorlar ya sana. Daha ne istersin? Anlı şanlı Keşanlı Ali...

ALİ: Sana bir esrarımı açacağım Zilha...

ZİLHA: İlazım değil.

ALİ: Önemiyetinden kelli bunu dünyada benden, senden, bir de seyircilerden başka kimse bilmeyecek, anlaşıldı mı?

ZİLHA: He.

ALİ: Zilha.

ZİLHA: Ne var?

ALİ: Senin dayını ben vurmadım...

ZİLHA: *(Gülmeye başlar.)* Bu mu idi söyleyeceğin?

ALİ: Kız vallahi doğru diyorum.

ZİLHA: Doğru söyleyen yeminsiz konuşur. Polisi mahkemeyi gandıramadın da şimdi beni mi gandıracan, gavlince...

ALİ: Kız doğru diyorum sana. Ben vurmadım. Ben dayını çeşme yalağında inilerken buldum. Ağzı köpük içinde. Kucaklayıp eczahaneye götüreyim dedim, elime kan bulaştı. Bir de baktım sırtından vurmuşlar. O ara bekçi yetişti. İhsan ölürken bana bir

şey söylemek istedi. Ali dedi, gerisini getiremedi... Merkezde beni katil sandılar. Onun Ali deyişini de aleyhime ispat saydılar... Mahkemede asıl katilin adamları, seni bana vermeyişini sebep gösterttiler. Bıçaklarken gördük diye yalan şahatlık ettiler...

ZİLHA: Ben de şimdi inandım değil mi?

ALİ: Mahkemede mapusta hep direndim durdum. Ben maksumum diye... Hüküm giymekten çok seni kaybetmek kodu bana...

ZİLHA: Eksik olma...

ALİ: Ama duydum ki sen de beni katil sanırmışsın. Bir ağırıma gitsin, bir ağırıma gitsin... Tam üç ay, her gece ranzada ağladım için için...

ZİLHA: Bitti mi sözün?

ALI: Daha yeni başladı. Mapustakiler beni sarakaya aldılar. Maksum Ali, gözü yaşlı Ali diye ad bile takdı besmelesizler...

ZİLHA: Hani kese konuşacaktın...

ALİ: Tıkma lafı ağzıma. Bir gün tavla oynuyoruz koğuşta. Karşımdaki zar tuttu. Duttun dutmadın. Adımız ana kuzusuna çıkmış a. Herif tavla kutusunu geçiriverdi kafama. Bayılmışım. Revirde iki saat ayıltamamışlar. Burnumdan siyah bir kan geldi ayıldım. O siyah kan sanki o zamana kadar basiretimi bağlamış benim. Gözümle birlikte kafamdan da bir perde kalktı o an. Revirde bulduğum bir makası kavradığım gibi koğuşa uçmuşum uy anam. Nerde bana vuran veledi zina diye aranmışım, beni dört kişi zor zaptediyor.

ZILHA: Hele hele, ayranın gabarmış desene...

ALİ: Gözüm dönmüş birden. Topunuzun anasını avradını diye yürümüşüm. Düşün be kardaşım. Hükmü giymişim. Seni gaybetmişim. Neyi gaybedeceğim gayrı? Çamur İhsan'ı da ben öldürdüm. Hepinizin laşesini de ben yere sereceğim diye nara atarmışım. Müdür çıktı karşıma. Tamam, ikrar ediyorsun demek dedi. İkrar ediyorum anasını sattığım dedim. İnkâr ettik ne geçti elimize. Bir tokat atacak oldu, sen misin bana el kaldıran! İskemleyi geçiriverdim başına. Müdürü dövmek hikâyesi de burdan çıktı işte. Ertesi gün bir de baktım ben geçerken bütün o azılı mahpuslar açılıp bana yol veriyor, siftiniyor, sırtımı okşuyorlar. O bana vuranı getirip elimi öptürdüler. Ben ettim, sen etme abi diyor. Meydancı Yedi Bela Sakıp, sen aramızda iken

haddime mi diye meydancılığı bana kamançо ediyor. Hasılı itibarımız birden yükseldi...

ZİLHA: Allah versin, hakkın değil mi?

ALİ: Mapushaneye bazı gazatacılar ankete gelir. Soruyorlar. Nasıl öldürdün Çamur'u diye. Böyle böyle diyorum: Üç gün mühlet vermişim, gece bana pusu kurmuş. Bilmecburiyetle şişlemişim, Bursa bıçağıyla.

ZİLHA: Yani essahta nasıl vurdunsa olduğu gibi anlatıyorsun...

ALİ: Deli etme beni kız. Demem şu ki, bu dünyada namuslu insaniyetli oldun mu alaya alınıyorsun. Zorba katil oldun mu saygı itibar görüyorsun. Efsanemiz de bu yalandan çıktı. Hepsi bu kadar...

ZİLHA: Asıl yalan bu anlattığın senin. (*Kırıtarak yürür.*) İşin gücün takma bıyık asma sakal...

ALİ: Kitap öperim yalanım varsa.

ZİLHA: (*Birden ciddileşerek*) Madem öyle, neden çıkıp herkese doğrusunu ilan etmiyorsun?

ALİ: (*Mahçup*) Ok yaydan çıkmış bir kerem. Serde erkeklik var. Er kişi tükürdüğünü yalar mı?

ZİLHA: (*Seyircilere*) Lafa bak lafa. Er kişi başkasının işlediği cinayetle caka satar mı?

ALİ: (*Bir çocuk safiyeti ile*) Oldu bir kerem kız.

MERTLİK BELASI ŞARKISI

Ne gelmişse başımıza
Mertlik belası kardaş
Mertlikten söver insan
Mertlikten atar tutar
Mertlikten eder ataş
Mertlikten bunca savaş

İlk adımını atmak bizden
Ama gerisi bizden çıkar
Laf büyükelçi değil ki
Beğenmeyince tut geri çağır

Ben de bilirim hatamı
Ne var ki artık mümkünsüz
Olmuş artık bir kerem
Kalbim
Kafam
Mantığım
Evet de dese
Onurum
Erkekliğim
İnat etmiş
A-ah demiş bir kerem

Mertlikten söver insan
Mertlikten atar tutar
Mertlikten eder ataş
Mertlikten bunca savaş

Ne gelmişse başımıza
Mertlik belası kardaş

ZİLHA: Üç paralık aklın var mı acaba senin? Diyelim sen vurmadın da öyle geçiniyorsun. Herkes seni dayım gaatili bilirken nasıl evlenirim ben senlen? Benim galbim taştan mı? Benim namusum haysiyetim yok mu? Angut.

ALİ: Boş ver elâlemin sözüne.

ZİLHA: Sen niye boş vermiyorsun?

ALİ: Ben başka. Benim durum vaziyetim senlen bir mi? İşte duydun öğrendin. Şimdi bana varıyon mu?

ZİLHA: Sen pazar meydanının ortalık yerinde, "Ey Ümmedi Muhammed, Çamur İhsan'ı ben vurmadım" diye bağırıyon mu, bağırmıyon mu?

ALİ: Yirmi bin kondulunun mesuliyeti benim omuzlarımda kız. Çocuk mu oldun? (*Çakı ile sinirli sinirli oynar.*) Mümkünsüz.

ZİLHA: Şanına mı dokanır?

ALİ: He ya...

ZİLHA: Hay senin şanına köpek işesin... (*Gülerek ve elmayı kemirip Ali ile eğlenerek*) Biliyordum böyle diyeceğini. Ben seni denemek istedim oğlum. Elbet inkârdan gelemezsin. Çünkü onu essah

öldürdün de ondan. Get de babanı gandır sen. Sen gan davasından dört buçuk atıyorsun süfli rezil. Ondan bu martavallara giriştin. Erkek ol oğlum erkek. Bir halt ettin, bari gabullen. Garı gibi gaytarma.

ALİ: Dur dinle bak.

ZİLHA: Heç de bir şey dinlemem. Bana bak Ali, sen burda yokken Şerbet Deresi'nden çok sular aktı. Ben artık dört yıl önceki Zilha kız değilim. Şerif Abla'nın helasında insan sarrafı olup çıktım. Aklın sıra beni laf salatası ile mi tavlayacaksın?..

(Temel yandan görünür. Ali ile Zilha'nın konuşmasını hayretle dinler. Ali onu fark eder etmez kendine çekidüzen verir. Celalli halini alır, sesini yükseltir.)

ALİ: (*Kulise ve orkestraya*) Kesin artık film koptu. (*Işıkçıya*) Normal ışık. (*Zilha'ya*) Asabatım bozulursa karışmam bak. Üç gün mühlet sana. Aklını devşir kafana. (*Temel duyuyor mu diye bakar.*) Ben mühlet verdim mi sonu ne olur bilirsin...

(Zilha dilini çıkarıp gider. Temel bunu görmemiştir.)

ALİ: (*Onun gittiğine emin olduktan sonra, cebinden para çıkarır.*) Bu da sana küçük bir hediyemiz olsun. (*Temel'i yeni fark etmiş gibi*) Bilirsin dayısı bakardı bu kıza. Onun canını cehenneme yolladık ya. Buncağızın ne taksiri var? Günah...

(Zilha gider gibi yapıp usulca gelmiş, duvarın arkasından konuşulanları dinlemektedir.)

TEMEL: Günah, besbelli bir şey...

ALİ: Sefalete düşmüş. Maddi bir yardımda bulunup gönlünü alayım dedim. Eski hukukumuz vardı ne de olsa.

TEMEL: (*Rahat bir nefes alarak*) Ha şu mesele. Ben de başka bir şey sandımdı.

ALİ: Başka ne olacakmış ki? Bende eksik eteğe pabuç bırakacak surat var mı be! (*Bıçağı fırlatıp yere saplar.*)

TEMEL: İstağfurullah. Bilakis. Hoşça kal aslanım...

ALİ: Güle güle...

(Temel uzaklaşır, Zilha saklandığı yerden çıkar.)

ZİLHA: (*Gözleri hırsla parlamaktadır.*) Demek böyle. (*İki elini beline dayar.*)

ALİ: Sen orda mıydın?

ZİLHA: He ya. Neden eşekten düşmüş karpuza döndün? Elbet dinledim...

ALİ: (*Alçak sesle*) Anla işte, durum vaziyetini kurtarttık a canım...

ZİLHA: Durum vaziyetini gurtarttın dimek. Vay namussuz irezil. Buraya para goyup elâleme afra satarmışsın ha. Senin sadakana ihtiyacım yok. Al da gafana çal, alçak! (*Paraları yırtıp yırtıp atar.*)

ALİ: (*Onun attığı paraları yapışabilir mi diye toplar.*) Yanlış anladın...

ZİLHA: Kim bilir belki de yardım fonunun parasıdır.

ALİ: (*Otomatik*) Yok, bu örtülü ödenek faslından.

ZİLHA: Durum vaziyetini gurtarttın dimek. Hay senin aklına turp sıkayım. Asıl şimdi her işi berbat ettin. (*Seyircilere*) Demin az daha yumuşuyordum... Nah kafa! Kızgın ağıldan arılar nasıl boşanır dışarı, yalan da senin kuruyası ağzından öyle fışkırıyor. Hay Allah seni kahretsin. Şuradan şuraya gidemez ol. Başına Sinekli'nin bütün gayaları insin de altında can veresin e mi! (*Gidip yüzüne tükürür.*) Tuhh...

ALİ: İleri gittin ya...

ZİLHA: Durum vaziyetini gurtarttın dimek. Alacağın olsun senin, Kurşuncu Hasibe'nin sidikli Alisi. Bak şuraya yazıyorum. (*Duvara gider.*) Zilha diye birini ebediyeten unut. Önüme gelenin mantinotası olurum da yine senin olmam. Bunu da yaz bir galem gafana...

ALİ: Sen böyle şey yapamazsın...

ZİLHA: Delibozuk Zilha demişler bana. Yapar mıyım yapmaz mıyım görürsün bir yol.

(*Hırsla çıkar.*)

Tablo: VI

Projeksiyon:
Kaderin Cilvesine Bakın. Kafdağı'nın Ardındaki Şehzade ile Delibozuk Zilha, Şerif Abla'nın Helalarında Karşılaşıyorlar.

Dekor:
Helalar.

(Filiz önde koşarak sahneye çıkar. Şoför de arkasından onu tutmak ister.)

ŞOFÖR: Ayıp ayıp, cici bebekler böyle yapar mı?
FİLİZ: Of, bırak beni...
ŞOFÖR: (*Alçak sesle*) Daha sıran gelmedi...
FİLİZ: (*Projeksiyonu gösterir.*) Bu yanınca çıkacaksınız dediler ya. Hem ben sıkıştım. Ben cici bebek değilim, burada yapacağım...
OLGA: (*Girerek*) Filiz gel burda dedim sana...
ZİLHA: Bırak yapsın madam, belki sıkıştı çocuk.
FİLİZ: Burda yapacağım, burda yapacağım. (*Yere yatıp tepinir.*)
ŞOFÖR: Tepiniyor, ayağını vurdu, çok sinirli. Üstüne düşmeyelim. Bırak yapsın madam.
OLGA: Vous allez me payer la Filou.
ŞOFÖR: Hadi çabuk Filiz. Babanız kızmadan. Öndeniniz mi var, arkadanınız mı?
ŞERİF: (*Seyircilere*) Hey canına kurban. Terbiye başka şey be...
FİLİZ: Öndenim de var, arkadanın da. Sana ne? (*Kadınlar kısmına girer.*)
PROFESÖR: (*Çıkmıştır, elini yıkar.*) Bonjur Madam Olga. Ne güzel tesadüf.. Sizi buraya hangi rüzgâr attı?
OLGA: Bülent Bey, ben, Filiz bir ekskürsüyon yapıyorduk. La petite à vu ce bâtiment elle á voulu absolument faire son pipi.
PROFESÖR: Güzel bir fikir. (*Zilha'ya*) Ben buraya niye gelmiştim kızım, unuttum...
ZİLHA: Sizinki oldu bitti beybaba.

PROFESÖR: Ha, sahi ya. Hayret ama nerden bildiniz?

FİLİZ: (*Çıkarak*) Me voilà.

OLGA: Enfin.

FİLİZ: (*Profesörü görür, dizini büküp reverans yapar.*) Aaa, bir düğmem koptu.

ZİLHA: (*Düğmeyi yerden alır.*) Bir dakika. Dikivereyim cicim. (*İğne iplik alır, dikmeye başlar.*)

(*Bu sırada Bülent gelmiştir. Köşede gözleri Zilha'ya dikilmiş olarak hareketsiz durur.*)

FİLİZ: Sizi öpebilir miyim?

OLGA: Mais voyons Filou. Je vous ai defendu d'embrasser les étrangers.

FİLİZ: Öpeceğim diyorum size. Ben cici bebek değilim.

ŞOFÖR: Tepiniyor. Ayağını yere vurdu. Çok sinirli, üstüne düşmeyelim, bırak yapsın madam...

FİLİZ: (*Zilha'ya, eğil işareti yapar, eğilince ona sarılır öper.*) Ben sizi çok sevdim.

ZİLHA: Ben de seni balım.

(*Sahneye giren Bülent durur, onlara bakar.*)

ŞOFÖR: A küçük bey! (*Hepsi hayretle Bülent'e bakarlar.*)

FİLİZ: Baba, babacığım. Bakın, size çok nazik bir bayan takdim edeceğim... Bana karşı o kadar iyi davrandı ki...

(*Bülent, gözleri ona dikili kalakalmıştır.*)

OLGA: Bülent Bey, mais qu'est ce que vous avez?

PROFESÖR: (*Gözü Bülent'te*) Halini hiç beğenmedim.

ŞOFÖR: (*Bülent'in yanına gidip ona dokunur.*) Küçük bey.

(*Bülent olduğu gibi yere düşer.*)

OLGA: O mon Dieu!

FİLİZ: Babacığım ne oldun?

OLGA: Ayıp ama. Ne oldun denir hiç? Ne oldunuz?

FİLİZ: (*Düzeltir.*) Ne oldunuz babacığım?

OLGA: Maintenant ça y'est. (*Bülent'in alnını kolonya ile ovar.*)

ŞERİF: İlletli bir şey galiba?

İHYA: (*Gelerek*) Oğlum, evladım.

OLGA: Korkmayın, sadece bayıldı.

PROFESÖR: (*Bir, yerde yatan Bülent'e; bir, Zilha'ya bakar.*) Enteresan,

çok enteresan. Hemen eve götürelim bulduğumu unutmadan. Kendisine bir psikanaliz yapacağım. Şartlı refleks, şartlı refleks...

İHYA: Ne bakınıyorsunuz? Otomobile taşısanıza.

(*Şoför ve Nuri, Bülent'i kargatulumba götürürler.*)

FİLİZ: Babacığım, ölme sakın. (*Olga'nın dik dik bakması üzerine düzeltir.*) Ölmeyin sakın...

OLGA: (*Memnun güler.*) Bravo...

FİLİZ: (*Birden Zilha'ya dönerek*) Siz de gelin. Ne olur siz de bizlen gelin...

PROFESÖR: Evet, mutlaka. Siz bize lazımsınız. Şartlı refleks. Pavlof'un köpeği... (*Zilha'yı, koluna girip çıkarır.*)

OLGA: (*Filiz'i sürükleyerek*) Yürü ama çok ayıp. (*Çıkarlar.*)

ZİLHA: (*Onlarla sürüklenip giderken*) Bir şey anladımsa Arap olayım.

BİR SEYİRCİ: Al benden de o kadar.

ŞERİF: (*Seyircilere*) Durun patlamayın. Bunu ikinci perdenin başında anlayacaksınız...

Tablo: VII

Projeksiyon:
Sinekli'de Devri Saadet.
Ali, Torik İşletip Namlu Gösterip Olmayacakları Oldurtuyor.

Dekor:
Ali'nin kahvesi. Duvarda Ali'nin hapishanede çekilmiş portresi. Onun yanında şehrin dörtyol ağızlarını gösteren bir harita. Kahvede dört masa. Ali, Derviş, Temel kahvenin dışında kâğıt oynarlar. Ali'nin sırtında tiril tiril ipek gömlek. Yelekte köstek. Sol köşede bir seyyar fotoğrafçı, bir hizmetçi kızın vesikalık resmini çeker. Kızın arkasında bir hizmetçi kadın ve Hafize dururlar.

NURİ: (*Seyircilere*) Ali Abi iki ay içinde muma döndürdü Sinekli'yi. Bir kere konduları yıktırma takririni geri aldırdı. İyi mi? Düşünmüş, önümüzde seçimler var. Gelsin de kılımıza dokunsunlar bakalım. Hangi parti iki yüz bin kondulunun oyunu küçümseyebilir? Sizin anlayacağınız şimdilik bu iş yattı. Santralını işletiyor adam. Buranın ilçe olması için bir de teklif yapacak diyorlar... İyi mi? İnşaat seslerini duyuyor musun? Yardım fonu parası ile evsizlere dört yıl vadeli, maliyet fiyatına kulübeler inşa ediliyor. Kan davası güdenlerin üçünü (*Haritayı gösterir.*) şehrin en işlek yerlerine taksi kâhyası nasbetti. O iş de böylece yattı. İyi mi? Mano, haraç, sus parası almasına alıyor. Ama insafla. Vergi almadan bütçe açığı nasıl kapanır? Partilerden para sızdırıyormuş diye homurdananlar oluyor. Sızdırır sızdırır. Bugüne bugün hökümat bilem dış yardımsız yapamıyor. Biz nasıl yaparız? Hasılı erkânıharp gibi adam. Tanrı nazardan saklasın. (*Telefon çalar. Derviş gider. Nuri onun yerine oyun masasına oturur.*)

DERVİŞ: Allo! Burası Keşanlı Ali Bey'in kahvesi. Hayır beyim Apti Bey'in değil, Ali Bey'in kahvesi. Ali Bey'in, Ali. Angutun A'sı, lahmacunun L'si, itoğlu itin İ'si, ne etti? Ali. Tamam efendim.

Kendilerini mi aradınız? (*Ali'nin başı ile "Ben yokum, atlat" işareti vermesi üzerine*) Ali Bey şu anda çok möhim bir toplantıdalar efendim. Biraz sonra arayamaz mısınız? Ya! Bir dakika ayrılmayın... Sizi orta hizmeti servisine bağlayayım. (*Ahizeyi eliyle kapayıp seslenir.*) Hafize Hanım, Hafize Hanım!

HAFİZE: Ne var?

DERVİŞ: Gel bak hizmetçi arıyorlar galiba...

HAFİZE: (*Ellerini etekliğine kurulayarak telefona gelir.*) Buyur. Ha, ha... Ha... Ha... A. Ah. Çüş be. Beş yüz liraya bitli besleme yok bugün piyasada. Ne?.. Ha, ırgat istiyorsun. O başka. (*Derviş'e*) Yanlış bağlamışsın be...

DERVİŞ: (*Ahizeyi alarak*) Alo! Affedersiniz. Bir dakika ayrılmayın. İşçi bulma seksiyonuna bağlıyorum. (*Seslenir.*) Beşvakit! Ulan Beşvakit!..

NURİ: Niyazi, seni çağırıyorlar telefondan.

DERVİŞ: Herifin başı namazdan kalkmıyor ki.

NİYAZİ: (*Görünür.*) Geldim. (*Telefona*) Buyur beyim. Evet evet... Bulamayız beyim. Şimdi Almanya piyasasına çalışıyoruz. İhya Onaran'a iki yüz ırgat verdik. Elde dokuz on kişi var. Boşalan olursa biz size haber veririz. Kalemi veriyorum. Adresinizi yazdırın.

TEMEL: Rahat yok be. (*Söylenerek oyundan kalkar, telefonu alır, adresi not eder.*) Evet. Ne ceddesi? Evet... Seksen dört. Tamam.

(*Derviş fotoğrafları verir. Kız, Ali'nin masasını işaret eder. Kadın oraya ilerler.*)

KADIN: Sermet Paşaların hemşiresi verdiğiniz hizmetçiden çok memnun kalmış. Sizi salık verdi. İnşallah bana verdiğiniz de iyi çıkar.

ALİ: Hiç fütur getirme teyze. Benim ihraç ettiğim hizmetçiler paskalya yumurtası gibi seçmedir hepsi... (*Kızı okşar.*) Yan masaya geçin. Kayıt numarası alacaksınız.

(*Derviş, Temel, Niyazi üç masaya geçer. Hidayet, üç masaya üç çay getirir.*)

NİYAZİ: (*Kaşarlanmış bir memur rutini ile kâğıdı alır. Koca bir defter açıp kaydeder. Kâğıda acayip bir tempo ile damga vurup geri verir.*) Buyrun, yandaki masaya geçip mukavele imzalayacaksınız...

KADIN: Amma da muamelesi varmış. (*Hizmetçi ile yan masaya geçerler.*)

DERVİŞ: (*Uzatılan evrakı gözlüğünün üstünden tetkik eder.*) Formüller? Tamam. Altı adet vesika? Tamam *(Onları alır, kartotekse geçirir, bir kâğıt uzatır.)* Mukavale metnini imzalayın lütfen...

KADIN: Ver bakayım. (*Okur.*) "Anlaştığımız fiyat üzerinden müsbet menfi denişiklik yapmayacağıma namusum üzerine söz veririm. Sözünden dönenin Allah bin belasını versin." Bu ne biçim mukavele, insana bela okuyor!..

DERVİŞ: Bas şuraya imzayı hanım. (*İmzalaması üzerine o da acayip bir tempo ile damga vurup geri verir.*) Şimdi yandaki masaya geçin...

KADIN: Daha bitmedi mi?

TEMEL: Kayıt harcı, yardım fonu hissesi, pey akçesi, tazminat parası, aracı yüzdesi...

KADIN: Kaparoyu bohçacı Raziye'ye verdik ya.

TEMEL: O dellaliye parası. Elli sekiz lira verin bana. Ben size bir iki buçukluk vereceğim...

KADIN: Al bakalım.

NİYAZİ: Yan masaya geçip vize kartını alın.

TEMEL: (*Masanın önüne gelen kadınla kızdan bütün evrakı alır.*) Noterden tasdikli nüfus kâğıdı, tamam. İzin müzekkeresi, tamam. Yo, bu olmadı. Doktor raporu iki nüsha olacaktı.

KADIN: Aaa, çok oldunuz artık.

TEMEL: Usul böyle hanım, mesuliyeti var.

HİDAYET: (*Yaklaşıp kadının kulağına*) Makineyi biraz yağla teyze. (*Para işareti yapar.)*

KADIN: (*Çantasına davranıp*) Hay Allah belanızı versin.

DERVİŞ: Hani bela okumak yoktu?

(*Kadın parayı çıkarmıştır, masaya koyarken Hidayet uyarır.*)

HİDAYET: A-ah. Evrakın arasına teyze. Her şeyin bir usulü var.

(*Kadın onun dediğini yapar.*)

TEMEL: Ha şöyle... (*Parayı alır.*) Nüfus kâğıdı, tamam. İzin müzekkeresi, tamam. Doktor raporu, birinci nüsha tamam, ikinci nüsha (*Parayı cebine indirir.*) o da tamam. (*Acayip bir tempo ile vize kartını damgalar, verir.*) Buyur vizeyi. Tepe tepe kullan tazeyi...

(*Kadın, kızı alır çıkar. Hidayet, Temel'den hissesini ister, Temel iki buçuk lira verir. Hidayet güle oynaya gider.*)

ALİ: (*Oyundan kalkarak*) Böyle oynanır bu meret.

(*Dışarda politikacı görünür. Müzik eşliğinde yürür. Temel onu karşılar.*)

POLİTİKACI: Ali Beyefendi ile görüşmek istiyorum.

TEMEL: Bendeniz kalemi mahsus müdürüyüm efendim. Bir dakika istirahat buyurun. (*Kahveden içeri girer.*)

İNSANIN CEDDİ ŞARKISI

POLİTİKACI:

Bana Kevakibizade derler
Tevellüd 1302
Gözümü açtım ki
Siyasete:
Ittihat Terakki
Şansa bak sen
Balkan Harbi
Cihan Harbi
Yenilgi

Yıl 1918 Miladi
İşgal yılları
Mondros Sevr
Vahidettin tahtta
Son padişah
Damat Ferit
Franche Després ile
Al takke
Ver külah
Ne yapabilirdim bendeniz
Naçar onlara yanaştık
Evde evladü ayal
Neylersiniz!

Yıl 1919
Bir mayıs sabahı
Dalgalandı ufuklar
Erzurum Kongresi
Misak-ı Milli
Kuvayi Milliye
Kuvayi İnzibatiye
Sakarya
Büyük Taarruz
Ordular hedefiniz
Akdeniz
Bir kalpak tedarik edip acele
Soluğu İzmir'de aldım
Bendeniz

Müntehibi evvel
Müntehibi sâni
Kulunuz
Sekiz devre
İzmir Milletvekili
Demiryollarla döşendi ya
Vatan
Ondan payımız oldu bizim de
Fabrikalarla bezendi ya her yan
Onda da tuzumuz bulundu
Ya

Yıl 1945
Dörtlerin takriri mecliste
Muhalefet
Nerde hareket
Orda bereket
Ver elini
Yeni parti
Bendeniz

Ama onlar da sakar
Beceremediler
Beceremezler efendim
O kadar söyledim
A-ah
Dinletemedim
Bendeniz

Bir sabah açtık ki radyoyu
Silahlı Kuvvetler
İhtilal
Eh bizde de asker
Kanı var
Anayasaya bir evet
Yaşasın zinde kuvvetler
Yaşasın Kurucu Meclis
Düğün olur mu kambersiz
Yine dönüp dolaşıp
Milletvekili
Bendeniz

Ya ya işte böyle efendim
Darwin bir şey demiş ya hani
İnsanın ceddi maymundur diye
Palavra
İnsan kedi sulbündendir
İnsanın ceddi kedi
Neden mi dersiniz
Dört ayak üstü düştüğünden belli

TEMEL: Buyurun.

(*Politikacı, müzik eşliğinde yürür. Derviş'in, Temel'in, Niyazi'nin, Hafize'nin, Hidayet'in ellerini bir bir sıkar.*)

ALİ: Bırak bir yol el sıkıp hatır sormayı da, senlen bir posta konuşalım beyim.

POLİTİKACI: Hay hay...

ALİ: (*Yer gösterir.*) Buyurun.

POLİTİKACI: Estağfurullah siz buyurun.

ALİ: Oturun rica ederim.

POLİTİKACI: İstirham ederim.

ALİ: (*Sert*) Otur ulan!

POLİTİKACI: Hay hay. (*Hemen oturur.*)

ALİ: Genel seçimler geldi kapıya dayandı.

POLİTİKACI: Ha sahi. Tamamen unutmuştum.

ALİ: Sen şimdi bizden oy istersin.

POLİTİKACI: Aman canım oy'un lafını eden kim? Düşündüğünüz şeye bakın hele... Ben bugün sırf hatır sormak için...

ALİ: Siz hatırı dört yıldan dört yıla sorarsınız ne hikmetse. Sen şimdi bizden oy istersin.

POLİTİKACI: Teessüf ederim, biz vatan için...

ALİ: Malum. Malum. Sen şimdi bizden oy istersin...

POLİTİKACI: İsterim be. Ne olacak yani! (*"Kızdırıyorsunuz insanı" gibi, suni bir alınganlık gösterir.*)

ALİ: Sinekli halkı size oy verir ama mukabilinde bir hizmet bekler.

POLİTİKACI: (*Maskesini tamamen atmıştır.*) Yıktırma takririni geri aldırdık ya...

ALİ: Yo. Öyle olmadı o iş. Önümüz seçim diye geri aldınız. Geç şimdi onu bir kalem. Bize daha kuvvetli bir ispat gerekiyor. (*Sigarasının külünü silkeler, Nuri tabla tutar.*)

POLİTİKACI: Nasıl ispat? Elimizde olan bir şeyse...

ALİ: Şu kertenkele yuvasında kendimiz açtık yolumuzu, kendimiz çattık damımızı. Sizden bir şey istedik mi? Şimdi konfor istiyoruz baba.

POLİTİKACI: Nasıl konfor?

ALİ: Alantrik, su, havagazı.

POLİTİKACI: İktidarda kalırsak yaparız. Söz.

ALİ: (*Kurnaz*) Öbür parti de, "İktidara gelelim yaparız" diyor.

POLİTİKACI: Sen onlara kulak asma, Ali Bey, bize inan.

ALİ: Ben inanayım ya, bizimkiler inanmaz.

(*Temel dışarı çıkar.*)

POLİTİKACI: Niye?

ALİ: Eh, "Dört yıl iktidarda kaldılar, bir şey yapamadılar" derler. "Bunlar hiç olmazsa yeni, bir ayaklarının uğurunu deneyelim" derler.

POLİTİKACI: Durum kötü desene! Aman Ali Bey kurbanın olayım. Onlar senin ağzına bakar.

ALİ: Önlemeye çalışıyorum, çalışıyorum ya... Ama hiç belli de olmaz. Baksana öbürküler dün un dağıtmışlar. (*Kül silker, Nuri tabla tutar.*)

POLİTİKACI: Biz de evvelki gün gaz dağıttık.

ALİ: Ayıp ettin arkadaşım. Onlar züğürt bir muhalefet partisi. Un da dağıtır kum da. Ama siz bugüne bugün iktidar partisisiniz.

TEMEL: (*Gelerek*) Öbür partinin mutemedi gelmiş abi.

POLİTİKACI: Vay namussuzlar! (*Ali'ye*) Bana dört gün mühlet. Ayağını öpeyim. O zamana kadar kimseye söz vermeyin. (*Acele bir çek yazar.*) Sen şu çeki alelhesap alıver de...

ALİ: Ben iki yanın da şartlarını öğrenir, ona göre tabamın çıkarına amel eylerim. (*Politikacı çıkar.*) Nerede öbür partinin adamı?

NURİ: Öbür partinin adamı filan yok abi. Bizimkisi açık artırma taktiği...

(Derviş, Temel, Ali onun bıraktığı kâğıdı inceler, parmak hesabı yaparlar.)

ALİ: On sekiz bin. Yirmi dokuz bin daha, ne eder?

DERVİŞ: On iki bin, yirmi bin daha...

HAFİZE: (*Gelerek*) Hesap mı yapıyonuz? İyidir iyi. (*Yere bağdaş kurar.*) Ben de hesap yapacaktım. Seksen seksen yüz seksen, kırk da emmim oğlundan. Yüz seksen kırk. On da Abdullabud'un Memet'ten, itti mi sana yüz seksen kırk on...

HERKES HESAP PEŞİNDE ŞARKISI

TEMEL:

Memur terfi düşünür
Amir prim sezinir
Doçent kürsü aranır
Fakir pis pis kaşınır

KORO:

Herkes hesap peşinde
Herkes hesap peşinde
Herkes hesap peşinde

ŞERİF ABLA:

On bin yirmi iki daha ne eder söyle
Otuz üç
Üçe üç elde var üç
Bir sıfır bir sıfır daha
Sıfıra sıfır
Elde var kaç

KORO:

Heç Şerif Abla, heç

ŞERİF ABLA:

Hesap var iştah artırır
Hesap var uyku kaçırır

KORO:

Herkes hesap peşinde
Herkes hesap peşinde
Herkes hesap peşinde

DERVİŞ:

Ahçı pirinç aşırır
Tüccar vergi kaçırır
Patron daktilo alır
Müdür adam kayırır

KORO:

Herkes hesap peşinde
Herkes hesap peşinde
Herkes hesap peşinde

ŞERİF ABLA:

Yekûn topla
Çıkarma yap
Küsuratı çıkar at
Böl istersen
Ya da çarp
Parmak ilen hesap et
Makineyle mizan yap
Boşu doluya ko önce

Sonra doluyu kapat
Sıfır sıfır
Elde var kaç

KORO:

Heç Şerif Abla, heç

NURİ:

Bakan plan tasarlar
Partiler oy hesaplar
Mapus günleri sayar
İhyalar parsa toplar

KORO:

Herkes hesap peşinde
Herkes hesap peşinde
Herkes hesap peşinde

ŞERİF ABLA:

İç kalkınma dış yardım
Yardım fonu istikrarsız
Hava üssü, rampası
Özel sektör sermaye
Kuvalisyon iktidar
Yedi düvelin bütçesi
Dostluğu düşmanlığı
Cemi cümle diplomatlar
Hökümatlar kurmaylar
Say sayabildiğin kadar
Hepsinin elinde kalem
Hepsinin önünde kâğıt
Her şeyin ucu hesap
Herkes hesap peşinde

KORO:

Herkes hesap peşinde
Herkes hesap peşinde
Herkes hesap peşinde

PERDE

İkinci Bölüm

Giriş müziği.

Dekor:
Paravanın önü.

ZİLHA: (*Paravanı aralayıp başını uzatarak*) Siz perde arasında sigara içerken burada neler oldu neler... İki buçuk aydır müteahhit İhya Onaranların evinde çalışıyorum. Burası Kafdağı'nın ardındaki fildişinden saray gibi bir yer. (*Geriye bakarak*) Dekor tamamlansın, siz de göreceksiniz birazdan.

DERVİŞ: (*Sahne kenarından gelip onu içeri iter, seyircilere döner.*) Pek muhterem hazirunu kiram. Umarız ki faslı evvelde nakledilenleri unutmadınız. Dekorun tamamlanmasına bir dakika var. Gelin bir yol, olup bitenleri hulasatan hatırlayalım...

Geçit

(*Oyuncular bir sağdan bir soldan olmak üzere gelir, ışıklanır, tek cümlelerini söyler, sağdan giderler.*)

ŞERİF: Sıfıra sıfır elde var kaç?

KORO: Heç Şerif Abla, heç.

NURİ: Ne yaparsın? Karşındaki dinsiz olursa sen imansız olacaksın.

ALİ: Ben bu dünyaya bir kerem gelmişim. Dört can daha almadan gidersem gençliğime yazık olmaz mı?

ZİLHA: Bana delibozuk Zilha demişler. Önüme gelenin mantinotası olurum da yine senin olmam... Yaz bunu da bir kalem kafana.

PROFESÖR: Şartlı refleks. Şartlı refleks. Pavlof'un köpeği. Gel kızım gel. Sen bize lazımsın. Bir insanın hayatını kurtaracaksın...

DERVİŞ: (*Seyircilere*) Tamam, şimdi burdan ötesine geçebiliriz...

Tablo: VIII

Projeksiyon:
Delibozuk Zilha Demişler Buna. Öç Alacak Elbet. Otuz Derste Medeniyet.

Dekor:
Onaranların evinde küçük bir salon.

ZİLHA: Ne diyordum efendicağzıma söyleyim. Beni bu eve evladı maneviyatlık aldılar. Bir çocuğu, bir de Şamama'yı gezdiriyorum, işim o kadar. Şamama evin köpeği. Burada medeniyet varmış be. Eskiden ayaklarımı aydan aya yıkardım. Hem de çorabımı çıkarmadan; oldu olacak ikisi birden yıkansın diye. Şimdi her gün banyo yapıyorum. Her Allah'ın günü yıkanan deri ne kadar yumuşak olurmuş meğer. Amonyak kokusuna öyle alışmışım ki, burada temiz hava ilkin ciğerlerime dokandı. (*Gider, masanın üstünden bir resim alıp gösterir.*) Filiz'in babası Bülent Bey, illetli fakir; karısı evden kaçmış. Adam da böyle sönmüş fenere dönmüş. Ihya Bey doktorlara ne paralar yedirmiş, nafile... Malankoli diyorlar, düşman başına. Bana bazen tuhaf koyun gibi bakar. (*Taklidini yapar.*) Çok dokanıyor içime. Hani birinci perdede çişini bile unutan bunak profesör vardı ya, deli doktoruymuş meğer o. Küçük beye şimdi o bakıyor. İkide bir evde. Benim kılık kıyafetime bile karışıyor. Yok saçını şöyle tara, yok gözünü böyle boya. Deli mi ne? İhya Bey buba adam. Tuttuğu altın olsun neme lazım. Beni kızı gibi sever. "Sen bizim ailenin maskotusun kız" diyor. Uğur getiriyormuşum diye arada bir makas da alır. Olacak artık o kadar. Madam Olga'ya tenbihat geçmiş. Bana, oturup kalkma, konuşma öğretsin diye. Kim bilir belki de iyi bir kısmet çıkarsa sevabına everecekler. Dünyada hayır sahabları daha ölmedi... (*Kapı vurulur.*) Madam galiba. Sen misin madamcığım, buyur...

OLGA: Dün sana öğrettiğim dersi ezberledin?

ZİLHA: *(Bir çekmeden okul defterini alır.)* Ezberledim madam.
OLGA: Oku.
ZİLHA: Sen oku, sen çok güzel okuyorsun.

İSTİL İLEN NEZAKETLEN ŞARKISI

OLGA:

Sivilizasyon
Ne fabrika demektir
Ne de atom patlatıp
Dünyayı yere sermektir
Sivilizasyon
Etiket bilmek
Ve bunu tatbik edebilmektedir.

Burnunu karıştır
Ama zerafetlen
İstil ilen nezaketlen
Sırtını kaşı
Yalnız iyi yakıştır
İstil ilen nezaketlen
Nezaketle atılan kazık
Kazık değildir artık
Zerafetle yapılan zina
Zina sayılmaz asla

İnsan her yerde aynı kumaş
Yalnız istili değişik biraz
İstil ilen nezaketlen
Adam öldür suç olmaz
Sivilizasyon
Ne fabrika demektir
Ne de atom patlatıp
Dünyayı yere sermektir
Sivilazyon
Etiket bilmek
Ve bunu tatbik edebilmektedir.

OLGA: Bizde whisky içilir kızım, White Lady, Black Horse, o da yoksa Martini, Cordon Bleu ya da Bordeau.

ZİLHA: Bizde rakı çekilir madam, imam suyu, anzorot, o da yoksa ispirto.

OLGA: Bizde at yarışı vardır Hipodromda?..

ZİLHA: Ya madam, bizde bit yarışı yaparlar, Zeynel'in orda bodrumda.

OLGA: Bizde briç oynar beyler. Kanasta ya da bezik.

ZİLHA: Bizde barbut, altmış altı ya da pişpirik.

OLGA: Bak gördün istil farkını? Şimdi bugünkü dersimize geçelim. Sizin orda karılar nasıl oturur? Otur bakalım.

(*Zilha oturup bağdaş kurar, iki ayağını eli ile tutar, sallanır, sırıtır.*)

OLGA: Sen oturmuyorsun, çöküyorsun. Devesin nesin? Sen de hiç grace yok.

ZİLHA: Ağzını bozma bakalım. Sizin burda nasıl otururlar sanki?

OLGA: (*Göstererek*) Kadın kısmısı otururken bacağını biraz açmak iktizadır.

ZİLHA: Yok deve!

OLGA: Çok değil ama. Hiç açmazsan görgüsüz derler. Çok açarsan striptizci sanırlar. İki orta. Eteğin açılacak. (*İki parmağı ile tutup açar.*) Sen grasyöz bir şekilde kapayacaksın. O açılacak, sen kapayacaksın ki, dikkati çeksin...

ZİLHA: O açılacak, ben kapayacağım. O açılacak, ben kapayacağım. (*Zilha kendi kendine dener, keyiflenir.*)

OLGA: Sizin orda telefonla nasıl konuşulur?

ZİLHA: Tilifonu alırım, alo sen kimsin, kimi arıyon diye sorarım.

OLGA: Ayıp ayıp, hiç olur? (*Gider, ahizeyi aşırı bir nezaketle küçük parmağı havada olarak tutar kaldırır, ayak ayak üstüne atar.*) Aloo, buyurunuz efendim. İhya Onaranların villası efendim. (*Zilha'ya*) Gördün? Çok kısık, entim bir sesle konuşacaksın. Nasıl ki diyorlar: Bed room voice. Yatak odası sesi. Böyle: "Kiminle teşrif ediyorum efendim?" Karşıdaki herif burnundan gıdıklanmış gibi olmalı...

ZİLHA: İlahi madam. Hadi sesi duydu, burnu da gıdıklandı. O duruşun niye? Onu görürler mi tilifonda?

OLGA: Sen anlamazsın. O pozu almazsan o ses çıkar hiç?

ZİLHA: Sen yok musun sen! Hay allah cızırtını versin senin e mi!

(*Laubali bir şekilde gelir, Olga'nın sırtına vurur. Kadın sendeler.*)

OLGA: Kibar karılar hiç el şakası yapmaz. Sen hiç flört ettin? Yani seviştin?

ZİLHA: Sana ne! (*Ayı utanması gibi elini alnına götürüp durur, sırtını döner.*)

OLGA: Kibar karı utanmaz. Bir şey biliyorum ki soruyorum.

ZİLHA: (*Tecessüsle*) Hangisini biliyorsun madam?

OLGA: Görüyorum ki sen çok flörtöz bir kızsın.

ZİLHA: Hadi be, sen de! (*Burnunu çeker.*)

OLGA: (*Yaklaşıp*) Virginsin?

ZİLHA: Oda ne demek?

OLGA: Bakiresin?

ZİLHA: Ha?

OLGA: Ha denmez, efendim denir. Kızsın yoksam karısın diye soruyorum.

ZİLHA: (*Boş bulunup*) İkisi ortası bir şey. (*Toparlanıp*) Sana ne be, neysem neyim. Bakireyim, diyeceğin var mı?

OLGA: Öyle olsa da söyleme kızım. Sosyetede ayıptır. Adamı paradiden kim attırdı?

ZİLHA: Hangi adamı?

OLGA: Eve. Yaniyakim Havva. Adamın istediğini yapmak için ne şart koştu?

ZİLHA: Ne bileyim ben be. (*Seyircilere*) Bu da ahret suali sorar insana.

OLGA: Elmayı kopar dedi. Paradiyi yoksam beni tercih ediyorsun diye epröve soktu. İşte o gün bugün âdet olmuştur. Her karı erkeğe şart koşar. O işten önce.

ZİLHA: Yani para mı?

OLGA: Bak efladım. Kimi kadın herkeslerin altına yatak çarşafı gibi serilir. Piyasasını düşürür. Kimi de kendini dirhem dirhem satar. Açık artırmaya çıkar. En çok verenin üstüne kalır. Sonunda da ömür boyunca aylık gelir sağlar...

(*Telefon çalar.*)

OLGA: Aç bakalım. Öğrendin?

(*Zilha açar. Sahnenin kenarında, telefonun öbür ucunda Ali görünür.*)

ZİLHA: (*Ahizeyi onun gibi tutup, elini testi kulpu gibi beline koyar, yatak odası sesi ile*) Alo, kimsiniz efendim?

ALİ'NİN SESİ: Elinin körüyüm.

ZİLHA: (*Olga'ya bakarak*) Gel de bunlan nazik konuş bakalım.

ALİ'NİN SESİ: Bana bak Zilha. Benim yedi iklimde habercilerim var. O evde sana fazla piyaz kesiliyormuş. Ayağını denk al.

ZİLHA: (*Bağırarak*) Ne bağırıyorsun ulan! Ahizeyi bozacaksın. Yatak odası sesinle konuşsana ayı oğlu ayı.

ALİ'NİN SESİ: Yatak odası nesi dedin? Yatak odasında ne işin var güpegündüz?

ZİLHA: Sana ne? (*Kurumlu*) İstirahat ediyordum.

ALİ'NİN SESİ: Yalnız mısın odanda?

ZİLHA: Moda mecmualarından model beğeniyordum.

ALİ'NİN SESİ: O Bülent Bey midir ne kelebektir, onun gölgesi senin gölgene hele bir dokunsun, o uyuntuyu Hariciye Vekâleti'nin önünde toz etmezsem bana da anlı şanlı Keşanlı Ali demesinler...

ZİLHA: (*Olga'ya memnun*) Duyuyor musun, kıskanıyor. (*Telefona*) Cart kaba kâğıt.

ALİ'NİN SESİ: Yapar mıyım, yapmaz mıyım görürsün!

ZİLHA: İyi ya. Hadi kal sağlıcakla. (*Telefonu kapar. Olga'ya*) Boş vir. (*Ali kapanan telefonun başında şaşalar. Onu aydınlatan ışık kararır. Zilha gider, odadaki harbın başına geçer.*) Bu ne sazıdır madam?

OLGA: Buna harp derler kızım. Çok ince sanatlı bir sazdır.

ZİLHA: Kanun desene şuna. Kanunun ayağa kalkmışı. Kim çalardı bunu?

OLGA: Nevvare Hanım. Bülent Bey'in karısı işte. Un point c'est tout.

ZİLHA: Güzel mi idi?

OLGA: He güzeldi. İşte. Un point c'est tout...

ZİLHA: Neden resmi yok hiç?

OLGA: Bilmiyorum. Yok işte. Un point ces't tout... Sen çok sual soruyorsun. Küriozite iyi şey değildir.

(*Profesör girer, elinde bir paket vardır.*)

PROFESÖR: Bonjur madam. Merhaba kızım. Ben buraya niye geldimdi unuttum.

OLGA: (*Onun elindeki paketi işaret eder.*) Acaba bu paketle ilgili idi?

PROFESÖR: Tamam, doğru. Hayret ama nasıl bildiniz? (*Paketi açar, içinden uzun konçlu bir çift siyah eldiven ve uzun bir sigara çubuğu çıkarır.*) Şunları bir dene bakayım kızım.

ZİLHA: (*Sevinçle*) Bana mı? (*Eldivenleri giyer.*) Teşekkür ederim. (*Profesör çubuğa bir sigara yerleştirip onun ağzına kor, yakar.*) Ben sigara içmem ki. Tüh Allah belasını versin.

PROFESÖR: (*Gider, harbı getirir.*) Gel şöyle bunun başına. Baygın bak. Baygın.

ZİLHA: (*Onun eline vurur.*) Git işine be sen de. (*Çubuğu atar, eldivenleri çıkarmaya uğraşır.*) Yaşından utarı...

OLGA: Yanlış anladın. Malantandü.

ZİLHA: Ben anlamıyor muyum niyetini? Geçen gün de ipek bir sabahlık neyin getirdi. Bana bak moruk, ben senin bildiğin kızlardan değilim; imam nikâhsız dokundurmam kendime.

PROFESÖR: Böyle bir niyetim yok kızım...

ZİLHA: Öyleyse avucunu yalarsın...

PROFESÖR: (*Çubuğu alıp verir, eldivenleri giydirir.*) Ben seni güzelleştirmek istiyorum. Beğensinler diye...

ZİLHA: (*Seyircilere*) Ana, bu deli doktoru değil aracı imiş be.

PROFESÖR: Ha şöyle. Saçın demin ne güzel öne düşmüştü. (*Saçını düzeltir.*) Biraz daha yumuşak bak.

ZİLHA: Film mi çeviriyoruz be!

(*Olga, Zilha'nın ellerine poz verir, küçük parmağını kaldırır.*)

PROFESÖR: Evet, bilinçaltında oynanan bir film diyebiliriz buna. Bir şartlı refleks. Pavlof'un köpeği. (*Kapıya seslenir.*) Gelebilirsiniz.

BÜLENT: (*Girer, heyecanlıdır, Zilha'ya hayretle bakar.*) Sen, burada... (*Düşer bayılır.*)

ZİLHA: Hoppala, yine düştü. Sarası mı var bunun madam?

PROFESÖR: (*Ellerini ovuşturur.*) Nous avons réussi.

OLGA: Mes gratulations docteur.

ZİLHA: Adam bayıldı, bunlar birbirini tebrik ediyor. Gel toplayalım şunu madam.

PROFESÖR: Dokunmayın. Dokunmayın. Siz gidin. (*Bülent'in yanına çömelir, onlara sert bir el hareketi ile gidin işareti yapar. Zilha arkasına baka baka, kendini çeken Olga ile uzaklaşır. Profesör, Bülent'in üzerine eğilir. Telkin edici bir sesle*) Aynı saç, aynı koku, aynı ağız, aynı gözler. Bu odur Bülent. Nevvare için üzülmeye değmez, erzatsı da aynı işi görür.

Tablo: IX

Projeksiyon:
Turuva Marebesi Bilem Neden Çıkmış? Eleni Adında Fingirdek Bir Karı Yüzünden. Buyurun Bakalım, Gecekondu Efesi Keşanlı Ali ile İnşaat Kralı İhya Onaran Karşı Karşıya.

Dekor:
Ön planda dört pencere çerçevesi. Arkada bir gecekondu mahallesi. Zilha elinde Şamama'nın tasması, öbür elinde kendi çantası, müzik eşliğinde sahneyi kırıta kırıta geçer. Sol çerçevenin içinde Lutfiye görünür.

LUTFİYE: Bana baksana Hafize Hanım, huu...
HAFİZE: *(Sağdan ikinci çerçevede belirir.)* Ne var kardeşim?
LUTFİYE: Duydun mu? Duydun mu?
HAFİZE: Hayrola?
LUTFİYE: Zilha gelmiş mahleye.
HAFİZE: Sen gördün mü?
LUTFİYE: Bir olmuş ki sorma. Kalçalarını helmeleye helmeleye bir yürüyüşü var.
HAFİZE: Ne iş yapıyormuş şeherde?
LUTFİYE: Maskot oldum ben diyormuş. Maskot ne demek acep?
HAFİZE: Onu bilmeyecek ne var. Kokotun tohuma kaçmışı.
LUTFİYE: Olan olmuş desene.
HAFİZE: Kancığın derdi ermiş.

(Zilha, aynı şekilde müzik eşliğinde sahneyi bir baştan bir başa geçer.)

HAFİZE: Raziye Hanım huu... Baksana biraz.
RAZİYE: *(Sağ çerçevenin içinde belirir.)* Ne var kardeşim?
HAFİZE: Duydun mu? Duydun mu?
RAZİYE: Hayrola?
HAFİZE: Zilha gelmiş mahleye.
RAZİYE: Sen gördün mü?

HAFİZE: Bir olmuş ki sorma. Göğsünü cambaz gibi hoplatıyor. Kalçalarını değirmen taşı gibi çalkalıyor.

RAZİYE: Ne yapıyormuş şeherde?

HAFİZE: Ben kokot oldum diyesiymiş.

RAZİYE: Onu bilmeyecek ne var. Düpedüz o adamın metresi.

HAFİZE: Olan olmuş desene.

RAZİYE: Karı tekeye gelmiş kardeş, tekeye.

(*Zilha, aynı şekilde müzik eşliğinde sahneyi bir baştan bir başa geçer.*)

RAZİYE: Resmiye, kız Resmiye!

RESMİYE: (*Soldan ikinci çerçevenin içinde belirir.*) Ne var Raziye Teyze?

RAZİYE: Duydun mu? Duydun mu?

RESMİYE: Hayrola...

RAZİYE: Zilha gelmiş mahleye.

RESMİYE: Sen gördün mü?

RAZİYE: Bir olmuş ki sorma, Saraçhane kırması bir cilve. Malım var malım diye bir kıvırıyor ki.

RESMİYE: Ne iş yapıyormuş şeherde?

RAZİYE: Bülent Bey'e metres duruyormuş.

RESMİYE: Onu bilmeyecek ne var. Besbelli bir şeydi. Gün uğursuzun.

RAZİYE: Olan olmuş desene.

RESMİYE: Salon orospusu olmuş çıkmış, daha ne.

(*Lutfiye, Hafize, Raziye, Resmiye, dördü birden pencere çerçevelerinde belirirler.*)

DÖRDÜ BİRDEN:

Ne olacak soya çeker.
Onun anası da kötüymüş derler.
Beter olur inşallah, beter.

(*Pencere çerçeveleri kaybolur. Sokak. Zilha bir elinde Şamama'nın tasması, bir elinde çantası, sahneyi bir baştan bir başa geçer.*)

NİYAZİ: (*Arkasından bakıp*) Töbeler olsun, töbeler olsun.

TEMEL: Karı kısmı değil mi? Adem babamızı bilem pişman etmiş.

DERVİŞ: Ağır işçi olmuş düpedüz. Surata bak. Apukarya maskarası.

İZMARİT NURİ: Farlar, iniş takımları, son model şavrole.

TEMEL: (*Ali'nin köpeğini fark etmiştir.*) Karabaş, gel kuçu kuçu. Bunun kuyruğunu kim kesmiş be?

İZMARİT: Ali Abi kestirdi ya. Üç ay önce.

TEMEL: Niye kestirdi?

İZMARİT: Zilha'yı görünce kuyruğunu sallayıp sevincini belli ediyor diye.

TEMEL: Köpek bu be. Dargınlıktan anlar mı?

DERVİŞ: Bak bak. Zilha'nın gezdirdiği kibar itin arkasından gidiyor.

(Zilha, Şamama ile birlikte müzik eşliğinde sahnenin ortasına gelir.)

ZİLHA: Hadi ordan hoşt! *(Karabaş'ı kovar.)* Hoşt!

(Zilha, Şamama'yı kucağına alıp Karabaş'ın arkasından küçümseme ile bakar.)

ŞAMAMA ŞARKISI

Yavaş gel yavaş
Şamama kim sen kimsin
Haddini bil Karabaş
Ulan kirloş pasaklı
Ulan şaf'i suratlı
Sulu salyalı ayyaş

O hiç senin küffün mü
O bir küçük hamfendi

Trençkota bürünmüş
Benburi marka
Bilmiyon mu
Kibar koku sürünmüş
Koksana kok bak
Duymuyon mu
Mizanpili yaptırmış
Kuyruğuna dek
Görmüyon mu
Brüksel'de bir dükten
Almış bunu Bülent Bey
Arap atı misali
Şeceresi var bunun

Babası Iran Şahında
Anası İbnussut'ta
Teyze oğlu yengesi
Londra'da bir lortta

Hamileyken anası
Klinikte yatarmış
Doğum biraz güç olmuş
Iki baytar buncağızı
Sezaryenlen doğurtmuş
Kaprislidir Şamama
Bir şey yemez iştahsız

Sabah sütlü bisküit
Bonfile et öğleyin
Aç karnına greyfurt
Geceleri et suyu
Her üç öğün yemekte
Vitamin de alır bu

Talibi var kum gibi
Hani şu Foks Terriye
İngiliz Sefaretindeki
Bir de bücür Pekinuva
İsveç elçisininki
Şamama'yı görünce
Flort flort kıyamet
Kordiplomatik içinde
Yerindedir süksesi
Hariciyeci gelini
Elini sallasa ellisi

Ulan kirloş pasaklı
Ulan şafi suratlı
Sulu salyalı ayyaş
Şamama kim sen kimsin
Şamamamız gıymatlı
Herkes haddini bilsin

O hiç senin küffün mü
O bir küçük hamfendi

(Ali yanda belirmiştir. Bir baş işareti ile İzmarit'i yanına çağırır.)

ALİ: Burası Müslüman mahallesi. Söyle çekip gitsin edebinlen.

İZMARİT: (*Onun yanından Zilha'nın yanına koşup gelerek*) Ablacığım, Ali Ağabey'in asabatı biraz bozuk. Köpeğini başka yerde dolaştırsan?

ZİLHA: Burası onun tapulu mülkü değil. Memleketin bir sokağı. Köpeğimi gezdiririm de işetirim de. Kimse karışamaz. Git bir de benden selam söyle.

ALİ: (*Yanına süklüm püklüm dönen İzmarit'e*) Ne diyor, ne diyor?

İZMARİT: Birazdan giderim, müsterih olsunlar diyor.

ALİ: Hemen şimdi. Çoluk çocuğun ahlakını ifsat ediyor.

İZMARİT: (*Onun yanından Zilha'nın yanına koşup gelerek*) Ablacığım. Süsünü hep gördük. Çok yakışmış. Ama hava serinledi. Üşütmeyesin?

ZİLHA: Üşütmek ne demek? Ataş bastı büsbütün. Kafam kızarsa daha da soyunurum, öyle gezerim.

ALİ: (*Yanına süklüm püklüm dönen İzmarit'e*) Ne diyor, ne diyor?

İZMARİT: Zaten gidiyordum diyor. Aman sinirlenme abicim.

ALİ: (*Kararını vermiş*) Bu böyle olmayacak. (*Zilha'nın olduğu yana ilerler.*) Bana baksana sen!

ZİLHA: (*Sağ elinin küçük parmağı havada olarak*) Bir şey mi didiniz?

ALİ: (*Hiddetle*) Al kirişi burdan dedim. Anlıyor musun!

ZİLHA: (*Küçümseme ve acıma ile*) Bu ne biçim konuşma? Hem siz bana ne hakla sen diyebiliyonuz? Bir kerem ben size muhatap olamam.

ALİ: Bana bak. Bana sökmez böyle kibar ağızları. Şimdi ağzını yırtarım.

ZİLHA: (*Ali'nin sıçrattığı tükürükleri çok zarif bir el hareketi ile siler.*) Üstüme tükürük sıçratıyorsunuz. Bir kerem bir kadınlan nasıl konuşulur habarınız yok. Şapkanızı çıkarın lütfen.

ALİ: (*Dalgınlığa gelip şapkayı çıkaracakken inadına kulağına kadar geçirir.*) Ulan alay sancağı mısın sen be?

ZİLHA: (*Karabaş'a*) Hoşt köpek.

ALİ: Bana mı? Bana ha! (*Döner, Derviş, Niyazi, Temel, Nuri ve Hidayet'e bakar. Onlar hiç duymamış gibi başlarını öbür yana çevirirler.*)

ZİLHA: Hayır köpeğe söyledim. Siz niye alınıyonuz? İnsana köpek muamelesi etmeye terbiyem müsaade etmez bir kerem.

ALİ: (*Ne karşılık vereceğini bulamaz.*) Şu surata bak! Bu ne biçim kıyafet? Deli saraylı gibi.

ZİLHA: (*Edalı bir yürüyüşle İzmarit'in yanına gelir.*) Arkadaşınız rahatsız mı Nuri Bey? Niye bir doktora neyin göstermiyonuz? (*İzmarit korku ile arkadaşlarının arkasına saklanır.*)

ALİ: Bana bak, bırak şu numaraları. Şimdi seni plaki yaparım.

ZİLHA: Zahmet etmeyin, plaki yiyemem. Daha aparitifimi almadım.

ALİ: (*Usulca İzmarit'e*) Aparitif nedir ulan?

İZMARİT: Bir çeşit frenk peyniridir ağabey.

DERVİŞ: Ayıp ettin be. Aparitif peynir olur mu?

İZMARİT: Ya nedir?

DERVİŞ: Aparitif mi? Şeydir. Bir çeşit lakerdanın yavrusuna derler. Kibar evlerinde mezelik diye yenir.

ALİ: (*Zilha'ya*) Aparitif nedir ulan?

ZİLHA: Neyse ne! Söylemek iktizasında mıyım?

ALİ: Uzun ettin ama. Dur ben senin anlayacağın dilden konuşayım. (*Bir tokat atar.*)

ZİLHA: Höst höst, ulan ayı höst!

DÖRDÜ BİRDEN: Hah şöyle.

ALİ: Ana dilinlen konuş.

ZİLHA: (*Yüzünü oğuşturur.*) Çirkefe düşmüş yaban armudu sen de.

ALİ: Babandır. Kaşkaval kabuğu.

ZİLHA: Anandır, orospunun oğlu...

ALİ: Sokak aşiftesi.

ZİLHA: Bit laşesi. Süprüntü küfesi.

ALİ: Veledi zina, kubur faresi.

ZİLHA: Yüzüme sudan çıkmış kurbağa gibi bakma, korkutamazsın beni.

ALİ: Ha ne dedin?

ZİLHA: Ha denmez, efendim denir. Kurşuncu Hasibe'nin sidikli Alisi.

ALİ: Ne çabuk unuttun kapı kapı dolaşıp zeytin dilendiğini?

ZİLHA: Sen de ne çabuk unuttun çöp tenekesinden kavun kabuğu kemirdiğini?

(*Seyircilere dönüp "Nasıl iyi oturtmadım mı" gibilerden bir jest yapar.*)

ALİ: At kendini denize rezil. Namusun bir paralık oldu.

ZİLHA: Sen at kendini parktaki havuza. Ne güzel cacık olur. Ayının oğlu.

ALİ: Seni dörde çarpar, on ikiye böler, sonra çiğ çiğ yerim.

ZİLHA: Şu yürüyüşe bak. Kulağına kar suyu kaçmış yengeç gibi yampiri yampiri gidiyor.

ALİ: O solucan Bülent Bey seni metresi tutuyormuş kahbe. Bu da mı yalan? Bohçacı Resmiye söyledi.

ZİLHA: Ben nikâhsız elime el değdirmem. Nikâhla alırsa ne âlâ. Oh, oh, hasedinden duvara tırman.

ALİ: Nikâhla alacakmış! Bekle. Ha kondu helasından kız alıp nikâhlamak, ha çöp kamyonunu lüküs hususiye çalıştırmak.

(*Demin Zilha'nın yaptığı jesti şimdi İzmarit, Niyazi, Temel, Hidayet seyircilere dönüp yaparlar.*)

DÖRDÜ BİRDEN: Bakalım şimdi ne olacak?

ZİLHA: Susacak mısın sen avanak! (*Ali'ye bir tokat atar.*)

İZMARİT: Ne yaptın Zilha Abla?

ZİLHA: Şerif Abla ne der: Saygısıza haddini bildirmek, yetime kaftan giydirmek kadar sevapmış. Ben de bir sevaba girdim.

ALİ: (*Onun üzerine yürüyerek*) Onun suratına kezzap dökerim. Seni kuşbaşı kuşbaşı doğrarım. Sonra da kendimi intihar ederim.

ZİLHA: Beni doğra, kendini intihar et ama ona dokanma. Zaten illetli çocuk. Bizim yüzümüzden istemem.

BÜLENT: (*Şoförle birlikte belirmiştir.*) Ne oldunuz güzelim? Sizi rahatsız mı ediyorlar?

ZİLHA: Hafif bir münakaşa geçtik. Boş ver.

BÜLENT: Hemen burdan gidelim. Sizi üzmediler ya?

ZİLHA: Bir centilmen beni üzecek bir hareket yapmaz. (*Ali'ye bakar.*) Centilmen olmayanın sözüne ise ben üzülmem. Eşek anırsa kızılır mı heç? (*Birlikte kol kola çıkarlarken Zilha dönüp gelir, seyircilere "Nasıl iyi oturtmadım mı" diye mahut jestini yapar.*)

(*Onlar çıkınca Ali ne yapacağını şaşırır. Elini tabancasına atar. Tekrar çeker. Çok sarsılmıştır. İzmarit, Derviş, Niyazi, Temel, Hidayet onu avutmak için ilerlerken*)

ALİ: Defolun.

(*İzmarit, Niyazi, Temel, Hidayet, Derviş çil yavrusu gibi kaçışırlar, sahnede yalnız kalan Ali masanın üstüne kapanır. Bir*

an kendini tutamaz. Kuyu çıkrığı gibi sesler çıkararak sesli sesli ağlar. Sonra doğrulur. Burnunu çeker.)

ALİ: Hey gidi kahpe felek. Beni yine kalaysız tencerede kavur kavur kavurdun. (*Gözünün yaşını kolunun yeni ile siler. Heybetli halini takınır. Gürler gibi bir sesle*) Temel, Derviş, Nuri, Niyazi, gelin ulan!

(*Çağrılanlar ve Hidayet koşup gelir, hazırol vaziyeti alırlar.*)

HEPSİ: Emret abi.

ALİ: Temel.

TEMEL: Buyur aslanım.

ALİ: Bu herif nesine güveniyor be?

TEMEL: Nesine?

ALİ: Bileğine mi?

HEPSİ: Ne münasebet!

ALİ: Yüreğine mi?

HEPSİ: Ne münasebet!

ALİ: Öyleyse kesesine.

HEPSİ: Besbelli bir şey. Pis musibet!

ALİ: Derviş.

DERVİŞ: Söyle aslanım.

ALİ: Bu İhya Bey uğursuzunun devlet taahhüdü ne zaman bitiyor?

DERVİŞ: Eylül sonu elleham.

ALİ: Son mühleti öğrenin.

İZMARİT: Ne yapacaksın abi?

ALİ: Bir ay kala bütün ırgatlarımı geri çekip sabotaj yapacağım.

DERVİŞ: Güzel plan.

ALİ: Her geciktiği gün için sekiz bin lira ödesin de aklı başına gelsin.

İZMARİT: (*Derviş'e*) Bir daha devlet işi alamaz değil mi?

DERVİŞ: Ne konuşuyorsun evladım, iflas eder.

İZMARİT: İyi ama boşta kalacak ırgatları neyle besleyeceğiz?

ALİ: Bütçenin durum vaziyeti nedir?

DERVİŞ: Sus parasından, manodan toplanan bitti.

TEMEL: Açıkhava sineması hasılatı ne oldu?

DERVİŞ: Yetmez anam, yetmez.

ALİ: Yeni bir varlık vergisi gerekiyor. Bir varımış yaparız yine kahvelerden. Bu bir namus meselesi. Fedekârlığı da Sinekli'ye düşer. (*Gözleri kötü kötü parlar.*) Ben ona bu fos dalgayı kusturmazsam bana da anlı şanlı Keşanlı Ali demesinler.

Tablo: X

Projeksiyon:
Ali'ye Nispet Şehirde Düğün Dernek

Dekor:
Onaranların evinde büyük bir salon.

SUHANDAN: Nalın çivisi ve reze kralı Davut Daltaban'ın sarışın eşi Dürdane Daltaban, siyah saten üzerine simle işlenmiş tuvaleti ve viole şalı ile salonun en zarif kadını idi. Kereste kralı Kâzım Kaltaban'ın esmer güzeli karısı Kâmile Kaltaban ise pembe saten üzerine beyaz işlenmiş tuvaleti ile peri masallarından çıkmışa benziyordu. (*Adı geçen iki çok şişman bayan, bir grup ortasında konuşmaktadırlar. Adları geçince memnun ve gururlu gülümserler.*)

SUHANDAN: Onaran'ların düğününde bulunuyoruz. Ben Türkiye'nin Elsa Maxwel'i Suhandan Gülperi. Onaranlar bu düğünü nedense çok gizli tuttular. Entim bir parti ile kutluyorlar.

(*Yandan İhya Onaran ile Şakir Şaklaban görünürler.*)

İHYA: Sizin dostça aracılığınız olmasa şimdi iflas etmiş olacaktım.

ŞAKİR: Rica ederim.

İHYA: O serseri iki yüz işçisini çekince dünya başıma yıkılıyor sandım. Vekil Bey mehili üç ay uzatmasa yandım gitti idi. Dağ başında yeni ekip nasıl kurarım?

ŞAHİNDE ŞAKLABAN: Dayanışma böyle günler için beyefendiciğim. Bülent Bey'i neşeli gördüğüme çok sevindim doğrusu.

İHYA: Sağ olunuz efendim. Nevvare, o Ahsen denilen adama kaçtıktan sonra Bülent tam iki defa intihar etti. Hayatla ilgisini kesti. Bereket bizim profesör...

ŞAHİNDE ŞAKLABAN: Biliyorum, hikâyeyi berberde duydum. Gerçekten Nevvare'ye ne kadar da benziyor...

İHYA: Aman kendi bilmiyor. Ersats olarak kullanıldığını fark ederse onuru kırılabilir.

SUHANDAN: Çok enteresan. Bize sermaye çıktı demektir. (*Müzik başlar.*) Dans başladı. Bülent Onaran dansı yeni gelinle açıyor. İhya Onaran Dürdane Daltaban'la, Duzişe Düztaban Kâzım Kaltaban'la, Davut Daltaban ise Şahinde Şaklaban'la çik tu çik dans ediyorlar...

(*Hepsi iri göbekli olan çiftler bahçede dans ederek görünürler. Dansı da şarkıyı da büyük ciddiyet ile icra ederler.*)

BİZ SIFIRDAN BAŞLADIK

Biz sıfırdan başladık
Alnımızın teriyle
Hilemiz yok çok şükür
Hesabımız apaçık

İnce meslek ticaret
Bir sürü ip elinde
Suples ister maharet
Karar zekâ irade

İşadamı olmak zor
Kolay sanır herkesler
Bir de gel sen bize sor
Ne sert ceviz bilmezler

Riskli işe girmek var
Para koyup batırmak
Rakipleri atlatmak
Vergileri kollamak

İlim kitap göz yorar
Şeref meref geçici
Mevki mansap boş laftır
Tek şey var ki kalıcı

Saadetin formülü
Ne şundadır ne bunda
Kesededir kasada
Paradadır parada

– Ben çıraktım manavda
– Ben kâtiptim dükkânda
– Ben yamaktım bakkalda
– Ben komiydim büroda
– Hey gidi günler hey

Siz yan gelmiş uyurken
Biz paraya yöneldik
İşte sizden farkımız
Kazanmayı becerdik

Özel sektör bizleriz
Sevabı çok severiz
Daha n'olsun kardeşim
Bunca işçi besleriz

Paramızı bir çeksek
Altüst olur piyasa
Bilir bunu hükümet
Kollar bizi bilhassa

Saadettin formülü
Ne şundadır ne bunda
Kesededir kasada
Paradadır parada

Tablo: XI

Projeksiyon:
Zilha'nın Rüyası Kısa Sürüyor. Nevvare'nin Eve Dönüşü. Saraydan (Yanlış) Kız Kaçırma.

Dekor:
Onaranların evinde küçük bir salon.

NEVVARE: Beni neden tekrar evime getirdin? Nedir bu mystére kuzum?

AHSEN: Bu iş maalesef devam edemeyecek şekerim. Bir natür meselesi.

NEVVARE: "Al valizini kaç bana" derken, böyle konuşmuyordun ama.

AHSEN: O zaman da çok sincére'dim, şimdi de sincére'im. Sadece conditionlar değişti.

NEVVARE: Nasıl conditionlar?

AHSEN: Ben küçükken çok iştahsızdım. Annem bu halime müthiş üzülürdü. Ama bir komşuya gitmeye göreyim. Yabancı evde iştahım açılıverirdi. Bir natür meselesi.

NEVVARE: Je ne vois aucun rapport.

AHSEN: Mais voyons chérie. Sen Bülent'in karısı iken bana müthiş appettissante bir yaratık görünüyordun. Seni günde yalnız iki saat görebildiğim zamanlar sana tapıyordum. Bir natür meselesi. Vaktaki valizini alıp temelli benim oldun, yirmi dört saat burun buruna kaldık, o zaman ben evimdeki yemeğe oturmuş gibi oldum. Anla beni chérie. Bir natür meselesi.

NEVVARE: Teessüf ederim Ahsen. Ben bunun için mi evimden kaçtım, arkamdaki bütün köprüleri yaktım? Dame de Sion'daki sör Angelique, "Güzeller talihsiz olur. Dieu vous en garde" derdi. (*Yaşını siler.*) Ne doğru.

AHSEN: Beni yanlış anlama şekerim. Sen yine eşsiz güzelsin. Değişen sadece kondisyonlar.

NEVVARE: Şimdi ne olacak peki?

AHSEN: Eski ihtiraslı aşka dönmek için sadece şartları inversement değiştireceğiz.

NEVVARE: Yani ben...

AHSEN: Tekrar evine yuvana döneceksin. Tekrar komşunun yemeği olacaksın. Ben de sık sık komşuya kaçacağım. Bir natür meselesi.

NEVVARE: Bunu söylemek kolay. Bir insan mektup bırakıp kaçtığı eve nasıl döner?

AHSEN: Ne t'en fais pas nonocuğum. Nedamet gözyaşları ile evine süklüm püklüm dönen güzel kadını, Bülent kolay reddedemez. Mesela "çocuğuma dayanamadım" dersin.

NEVVARE: Ha sahi çocuğum. Öyle ya, benim bir çocuğum vardı. İyi akıl ettin.

AHSEN: Her güzel kadının kaprisli olmaya hakkı yok mudur? Kapristi, geldi geçti dersin. Bir erkeğin mezhebi ne kadar geniş olursa kendi de o kadar centilmen, comme il faut adam sayılır. Bülent'e centilmenliğini prouver etmek fırsatını veriyorsun. Daha ne, elini eteğini öpsün senin.

NEVVARE: Fena fikir değil. Onda tutar bir numara.

(*Dışardan alkış sesleri gelir.*)

AHSEN: Ne oluyor kuzum?

NEVVARE: Bir kokteyl var galiba.

AHSEN: Güzel fırsat. Hemen odana çık. Usulca yatağına uzan. Bülent gece ışığı açınca quelle surprise quelle surprise. (*Nevvare harbını fark etmiştir. Yanına gidip telleri çeker.*)

SEVMEK İSTERSEN ŞARKISI

Kadın deniz gibidir
Bir dalgalı bir durgun
Hırçın huysuz kaprisli
Hem çok toydur hem olgun

Hem suyuna gitmeli
Usta bir kaptan gibi
Sevecen koca affeder
Ufak tefek şeyleri
Ilık bir yel esti mi

Coşar bütün hisleri
Artık ferman onundur
Görmez gözü bir şeyi

Fakat rüzgâr dindi mi
Her şey birden durulur
Tazeleyip rujunu
Döner yine yuvaya

Sevmek istersen eğer
Boş ver olup bitene
Sevmek istersen eğer
Sünger çek belleğine

NEVVARE: Ben valizimi yatak odama çıkarıyorum. Şimdi gelirim... (*Çıkar, Ahsen de arkasından gidecekken müzik eşliğinde Manyak Cafer girer.*)

CAFER: Selamün aleyküm. İhya Bey siz misiniz?

AHSEN: Hayır, bir şey mi istediniz?

CAFER: Ben Manyak Cafer'im.

AHSEN: Tanıyamadım.

CAFER: Şu Çamur İhsan'ı cehenneme gönderen. Meşhur kondu cinayeti.

AHSEN: (*Korku ile*) Teşerrüf ettim.

CAFER: Cinayetten sonra Suriye'ye kaçmıştım. Af çıkınca geldim yine. İhya Bey geldiğimi duymuş, beni çağırtmış. Küçük bir temizlik işi.

AHSEN: Ne temizliği?

CAFER: Sizin anlayacağınız Keşanlı Ali diye bir kıçıkırık benim yaptığım cinayetin üstüne oturmuş, Sinekli'de millete duman attırıyormuş. Yüz bulunca astar istemiş. Şimdi de şehre, İhya Bey'in işlerine burnunu uzatıyormuş.

AHSEN: Hiçbir şey anlamadım. Eee?

CAFER: Bir binliğe temizleyiveceğiz işte.

SİPSİ: (*Telaşla girer.*) İhya Bey o değil abi. Na şu gelen. Her önüne çıkan uyuzla konuşmasana.

(*Ahsen hemen sıvışır.*)

İHYA: (*Girer.*) Manyak Cafer sen misin aslanım?

CAFER: Benim paşam.

İHYA: Gelin, şurda hususi konuşalım... (*Çıkarlar.*)

SUHANDAN: (*Girer, masanın üstünden bir kadeh içki koyup içer.*) Gözlerime inanamıyorum. Nevvare düğün evinde. (*Gider, telefonu çevirmeye başlar.*)

ZİLHA: (*Girer.*) Öf bunaldım be. Şurda bir ayna vardı galiba.

SUHANDAN: Ayna mı aradınız?

ZİLHA: Terden zırıl zırıl oldum. (*Gelinliğini havalandırır.*)

SUHANDAN: Evde bir ayaklı ayna dolaşıyor. Onu görseniz daha iyi edersiniz. (*Telefona*) Patronu bağlayın.

ZİLHA: (*Önce anlamamıştır.*) Mersi. (*Çıkacakken durur.*) Ne o hanım, niye öyle cinaslı laf konuştunuz?

SUHANDAN: Hiç, öyle söz gelişi.

ZİLHA: (*Omuz silkerek çıkar.*) Deli mi ne zavallı.

SUHANDAN: Allo! Patron meşgulse yazı işlerini verin. Evet. Kâmil sen misin, dinle bak. Çabuk buraya bir fotoğrafçı yolla. Yarın dedikodu sütununda büyük bomba. Onaranların düğününde fiyasko. Evine dönen eski gelinle yeni gelin, dövüştüler. Nasıl manşet? Çav.

İHYA: (*Cafer ve Sipsi ile odadan çıkarak*) Şu halde anlaştık. Güle güle...

CAFER: Şey bir avans vermeyecek misiniz?

İHYA: Ne avansı?

CAFER: Tedariklerimizi yapmalıyız. Kolay iş değil beyim. Bir can koyuyoruz biz de ne de olsa ortaya. (*İçme işareti yapar.*) Moral takviye yapacağım kendime.

İHYA: (*Güler.*) Ha şu mesele. (*Para çıkarır.*) Al şimdilik şunu.

CAFER: (*Parayı sakalına bıyığına sürer.*) Bereket versin. Bakalım siftahınızı deneyeceğim abiciğim.

(*Çıkarlar.*)

SUHANDAN: (*Yalnız kalınca, gider bir bardak içki daha doldurur içer.*) Ha hay işler kızışıyor. (*Gider, kulise bakarak*) Nevvare merdivenlerden iniyor. Aaa, gelin olan kızla karşılaştılar.

NEVVARE'NİN SESİ: Siz kimsiniz? Burda ne arıyorsunuz?

ZİLHA'NIN SESİ: Asıl sen kimsin? Burda ne arıyorsun hanım?

SUHANDAN: Sade kendileri değil sözleri de ayna gibi, birbirini yansıtıyor.

NEVVARE'NİN SESİ: Burası benim evim.

ZİLHA'NIN SESİ: Burası benim evim.

NEVVARE'NİN SESİ: Bakar mısınız buraya, bu kadın kim?

ZİLHA'NIN SESİ: Baksana buraya, bu kadın kim?

AHSEN'İN SESİ: Nevvare. Bülent Bey'in hanımı.

ZİLHA'NIN SESİ: Yaaa. Şimdi anlıyorum her şeyi. Nerde o bunak profesör? Nerde İhya Bey denen namussuz?

AHSEN'İN SESİ: Nereye?

ZİLHA'NIN SESİ: Evlenmiyorum o sümsükle. Benim kadınlık izzeti nüfusumla oynadılar. (*Ağlar.*) Milyonlar verseler kalmam burda. (*Sahneye girer, elbiselerini parçalayarak pencereye koşar.*)

SUHANDAN: Durun, ne yapıyorsunüz? (*Nevvare de o sırada girmiştir, hayretle ona bakar. Zilha pencereden atlar. Suhandan'la Nevvare bakışırlar.*)

NEVVARE: Kimdi bu gelin elbiseli kız?

SUHANDAN: Gecekondulu yedeğiniz. (*Masadan bir içki daha yuvarlayıp*) Bana müsaade, hemen gazeteye gitmeliyim. (*Çıkar.*)

(*Nevvare başını tutar, oturur.*)

AHSEN: (*Bahçeden gelerek*) Nen var, ne oldun?

NEVVARE: Bu evde çok garip şeyler oluyor.

(*Kapı vurulur.*)

AHSEN: (*Saklanacak olur, sonra toplanır.*) Kim o?

NURİ: (*Nefes nefese girerek*) Ben Nuri. (*Klasik tragedyalardaki habercileri havasıyla soluk soluğa konuşarak*) Ey bütün nizamların dışında kalan bir hiyanetin faili şaşkın kadın. Kaç. Her ne vasıta olursa, gemi, araba, uçak, dolmuş, çöp kamyonu, kaç. Zilha kaç.

NEVVARE: Ne oldu ki kaçınam gerekiyor?

NURİ: Bohçacı Raziye o kadar gizli tutulan düğün haberini Sinekli'ye getirdiğinde ben Ali'nin yanında idim. Bursa bıçağı ile tırnaklarını kesiyordu. Raziye şom ağzını açıp da keyfiyeti nakledince Ali şöyle bir yumuldu. İyi mi? İlkin rengi attı. Gözleri kaydı. Gülmeyi denedi. Ah buna gülme değil, ağlama demek daha iyi olurdu. Kahkaha atmak istiyor ama boğuk sesi hıçkırık gibi çıkıyordu. Eli tabancasının kabzasına gitti. Biz ilkin kendini intihar edecek sandık. İstidacı Derviş, Beşvakit Niyazi, Bileyci Temel ortaya atıldılar. "Sana yapılan bu hakaret bize yapılmış sayılır" dediler. "Ey Kurşuncu Hasibe Bacı'nın

asil oğlu Ali, ruhsat ver senin öcünü almak şerefi bize müyesser olsun" dediler. İyi mi? Onun üzerine Ali onları eliyle itti. "Zilha'yı onlara ram edersem bana da anlı şanlı Keşanlı Ali demesinler" diye kükredi. İyi mi? Şerif Abla işin sarpa sardığını görünce, "Koş, Zilha'ya haber ilet, hemen kaçsın" diye beni sana yolladı. Arka patikadan bir çığ gibi kendimi Şerbet Deresi yoluna attım. Şerif Abla'nın helalarını temizleyen belediye horturnlusuna atlayıp buraya uçtum. Ali, tabanca elinde yolda geliyor abla. Kaç Zilha, kaç anam. Her ne vasıta olursa, gemi, araba, uçak, dolmuş, çöp kamyonu, kaç anam... (*Bir maraton habercisi gibi yıkılır.*)

NEVVARE: (*Ahsen'e*) Sen bir şey anladın mı?

AHSEN: Bu adam Yunan tragedyalarındaki habercinin gecekondu nüshası olsa gerek. (*Birden kıskançlık damarı kabarmıştır.*) Peki kim Ali dediği?

NURİ: (*Yattığı yerden başını kaldırıp*) Sinekli'nin efesi meşhur Keşanlı Ali.

AHSEN: Tiens tiens tiens, senin böyle pervesitelerin olduğunu hiç bilmiyordum.

NEVVARE: Ben bu adamı ilk defa görüyorum Ahsen.

NURİ: Ayıp ettin abla. Bırak numarayı da saklan. (*Ayak sesleri.*) Nah işte gördün mü? (*Korku ile bakar.*) Geliyor. Mahvoldum. (*Kaçar.*)

(*Ali yandan fırtına gibi girer, durur.*)

ALİ: Kıpırdamayın yakarım!

AHSEN: (*Ellerini havaya kaldırır.*) Teslimiz.

ALİ: (*Yerdeki halıyı süzer.*) Yerdeki Hereke halısına yazık. Burda kan dökmeyeceğim. Gel hesabımızı Sinekli'de görelim.

AHSEN: (*Unutup ellerini indirerek*) Sinekli neresi?

ALİ: Sus ulan keten tohumu.

(*Nevvare'yi kaptığı gibi kucaklar, sırtına vurur. Nevvare çırpınmaktadır.*)

AHSEN: Durun, ben de yardım edeyim isterseniz.

ALİ: Sen karışma ulan.

AHSEN: Peki efendim. (*Yine kaldırmayı unuttuğu ellerini kaldırır.*) Nasıl tensip edersiniz.

(*Ali, sırtında Nevvare uzaklaşır.*)

NEVVARE: (*Bu kaçırılışı enteresan bulmuştur. Elini ağzına götürüp gülerek seyircilere*) Aaa, nereye gidiyoruz kuzum?

AHSEN: (*Elleri havada sağa kadar gider, onların gittiklerine emin olduktan sonra*) İmdat! İmdat! Au secours! Help! (*İhya, Bülent, Olga, bütün davetliler üşüşür. Ahsen hâlâ elleri havada durur.*)

İHYA: Ne oluyor?

HEPSİ: Ne oluyor, ne oluyor?

AHSEN: Nevvare'yi kaçırdı herif. Koşun, burdan burdan!

Tablo: XII

Projeksiyon:
Mutlu Sona Doğru...

Dekor:
Ali'nin kahvesinin önü. Gece. Evlerin silueti. Sessizlik. Ağustosböcekleri, pencerelerde kör kandiller. Gerilim müziği parodisi ile önde polisler, arkada İhya, Bülent, Olga, Profesör, Sipsi, Cafer, Filiz görünürler. Polisler başlarına kamuflaj için dallar yapraklar koymuşlardır. Siperlere hücuma kalkan bir öncü birliği gibi iki adımda bir eğilip siper alarak, yerde sürtünerek Ali'nin kahvesine doğru ilerlerler. Sinekli halkından Hidayet, Temel, Hafize, Niyazi, ayakta ve elleri arkalarında, bunlar ne yapıyor diye tecessüsle onların peşleri sıra ilerlerler.

Ş. POLİS: *(Siper aldığı yerden kısık sesle komut vererek)* Rıza, sen sağı kuşat. Ziya sen aşağı yolu kapat. Dikkat. *(Düdük çalar.)*

(Rıza sağa, Ziya sola seğirtir. Mevzi alır yatarlar. Şişman Polis'in düdüğü ile onların düdüğü, bir düdük düellosu halini alır.)

FİLİZ: *(Gelerek)* Anne, anneciğim.

HEPSİ BİRDEN: *(Ona dönüp)* Sisssst! *(Sonra yine parmaklarının ucuna basa basa sahnenin önüne gelip seyircilere)* Sisssst!

ŞERİF: *(Kulübesinin önüne çıkar.)* Ne var, ne oluyor? Amerikan filmi mi çeviriliyor?

Ş. POLİS: *(Siperden kalkar, elinde sopası)* Oyun oyunluktan çıktı. Kuralı bozdunuz. Nevvare Hanım kaçırılmış. Olur mu böyle rezillik?

ŞERİF: Telaş etme, Şişman. Zilha çıkageldi. Yanlışlıkla kaçırılan hatun da geceyi bende geçirdi...

(Yanda Şerif Hanım'ın kulübesinde "Sevmek İstersen Eğer" şarkısı duyulur.)

FİLİZ: Anneciğim, anneciğim.

BÜLENT: Nevvare'nin sesi.

OLGA: Ta kendisi.

ŞERİF: (*İhya ve Bülent'e*) Parmağına dokunulmadı. Aldığım gibi pirü pak veriyorum. Güzel taze. Tepe tepe kullanın...

BÜLENT: Çok şükür, neler gelmişti aklıma.

AHSEN: Benim de. Rahat bir nefes aldım.

FİLİZ: Anneciğim anneciğim. Ben annemi isterim.

(*Yere yatıp tepinir.*)

ŞOFÖR: Tepiniyor. Ayağını vurdu. Çok sinirli. Üstüne düşmeyelim madam.

(*Nevvare kapıdan çıkar. Filiz ve İhya ona doğru koşarlar. Filiz annesine sarılır.*)

BÜLENT: Rüya mı görüyorum? (*Düşer bayılır.*)

İHYA: Derhal dönelim.

AHSEN: (*Nuri ile birlikte bayılan Bülent'i taşırken*) Umduğumdan kolay oldu. Happy end.

Ş. POLİS: Mütareke aktoldu. Savaş bitti. Hadi dağılın bakalım. Trafiği tıkamayın. Toplu yürüyüş kanunu var. Şimdi zabıt tutuyorum. Anlıyor musun?

(*Kalabalık birer ikişer evlerinin yolunu tutar. Kahvenin oda bölümü aydınlanmıştır.*)

ALİ: İşte, biz bize kaldık.

ZİLHA: (*Kırıtır.*) Galdık işte.

ALİ: Az çektirmedin bana.

ZİLHA: (*Burnunu çeker.*) Sen de bana. (*Birden*) Sahi benim için çok mu ağladın mapusta? (*Ali'nin başı ile evet işareti üzerine*) Ne demişler: Debbağ sevdiği deriyi yerden yere çalarmış. Bu gadarı da sana us bahası olsun gayrı. Ama ben de çektim, hayvan...

ALİ: O da sana ders olsun.

(*Ali soyunmaya başlamıştır. Kemerini ve silahını pencerenin önüne kor. Ayağını Zilha'ya uzatır. Zilha eğilip kunduralarını çıkarır. Pencerenin kenarında pusuda bekleyen Sipsi, sinsice pencereye yaklaşır. Uzanıp Ali'nin tabancasını aşırır.*)

ZİLHA: Kaçırdığın karının ben olmadığımı nerden anladın?

ALİ: Kokusundan, Losyon sürünmüştü. Avrupa losyonu. Kendi kokusuna güvenmediğinden.

ZİLHA: Ya ben?

ALİ: Sen kendin gibi kokuyorsun.

ZİLHA: Nasıl koku?

ALİ: Ne bileyim ben. Sen sen kokuyorsun işte. Katırtırnağı gibi.

(*Kapı vurulur, gelen Lutfiye'dir.*)

LUTFİYE: Gözünüz aydına geldim. Kavuştuğunuza bir sevindim bilseniz.

ALİ: (*Keyfi kaçmıştır.*) Sağ ol Lutfiye nine. Sabah konuşsak bunu.

LUTFİYE: Ben oturmayacağım zati. Hadi kalın sağlıcakla. (*Çıkar.*)

ALİ: Ser şu şilteyi gayrı.

ZİLHA: Acelen ne? Görmemişler gibi. Hem biz daha evli değiliz.

ALİ: Nikâh arkadan gelir.

ZİLHA: Bir soluk al bakalım. Karşılıklı bir şeyler içelim.

ALİ: Biliyor musun kız, sen yanımda olunca yakama gül takınmış gibi oluyorum.

(*Kapı vurulur, gelen Hafize'dir.*)

HAFİZE: Maşallah, kırk bir buçuk maşallah. Birbirinize ne de yakışmışsınız... Şükür olsun kavuşturana. Gözünüz aydına geldim...

ALİ: (*Keyfi kaçmıştır.*) Sağ ol Hafize bacı. Sabah konuşsak bunu.

HAFİZE: Ben duruculardan değilim zati. Hadi kalın sağlıcakla. (*Çıkarken durur. Zilha'ya seni gidi seni gibilerden kafasını sallar, sonra çıkar.*)

ALİ: Hele yarabbi şükür. Zilha. (*Zilha'nın yanına sokulur, Zilha naz edip kaçar.*) Kız hele beri gel yamacıma...

ZİLHA: (*Onun dediğini yapar.*) Geldik. Ne olacakmış?

ALI: Bak gözümün içine.

ZİLHA: Baktık. Ne olacakmış?

ALİ: Tut elimi elinle.

ZELİHA: (*Hep onun dediğini yaparak*) Tuttuk. Ne olacakmış?

ALİ: Elinin körü. Sen hiç film görmedin mi?

Ş. POLİS'İN SESİ: (*Dışardan*) Haydi herkes evine. Evli evine, köylü köyüne...

(*Kapı vurulur, gelen Raziye'dir. Durur, onlara bir zaman gıpta ile bakar.*)

RAZİYE: Gözünüz aydına geldim çocuklar. Koklaşın bakalım kumrular gibi. Az çekmediniz hani. Elbet, tabii, bilakis, hakkınız. (*İçini çeker.*)

ALİ: (*Keyfi adamakıllı kaçmıştır.)* Sağ ol Raziye kardeş. (*Sert*) Sabah konuşsak bunu olmaz mı?

RAZİYE: Ben geçerken bir uğrayıvermiştim zati. Hadi kalın sağlıcakla (*İçini çeker ve çıkar.)*

ALİ: (*Lambayı üfler.*) Olmayacak bu. Işığı gören geliyor...

Tablo: XIII

Projeksiyon:
Oyun Dediğin Hissi Olmalı, Ahlaki, İnzibati Olmalı. Sonunda Vatandaşa Bir Ders-i İbret Çıkmalı. Polise Göre Bu İş Burada Bitmeli.

Dekor:
Aynı.

Ş. POLİS: (*Gelerek kulise*) Burda bitsin artık...

DERVİŞ: (*Yandan gelerek seyircilere*) Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine... Hadi öyleyse buyurun da hazırlıklarımızı tedarik edip bu aktin düğününü inşallah önümüzdeki cuma günü tamamıyla muşagşag bir surette yine bu suretle teşrifle kolumuza şeref bahşeden hazirunun huzurile icra eder ve velinimetlerimizi memnun ederiz... İsim isme, kisip kisbe, semt semte benzer. Yalan gerçek vakit geçer. Sakiya sohbet kalmazmış baki. Her ne kadar sürçü lisan ettikse affola...

(*Perde yavaş yavaş kapanmaya başlar. Polis salonu geçip çıkar.*)

CAFER: (*Salonun gerisinden girmiştir. Seyircilerin arasından geçer.*) Hayyt! Ağır ol arkadaşım, bu oyun bu kadar tatlı bitmez.

DERVİŞ: (*Sahne önünde ona bakakalmıştır.*) Eyvah, Manyak Cafer!

Tablo: XIV

Projeksiyon:
Mutlu Sonu Engelleyen Devedikeni Manyak Cafer Sahnede. Veyahut Yalan İken Doğru Olan Efsane.

CAFER: Ne zannettin ya! Herkes konuştu. Şimdi sıra Devedikeni'nde (*Seyircilere*) Ali ile küçük bir hesabımız olacak... (*Ağaçlara doğru yürür.*)

ŞERİF: Geç önüne Derviş Efendi. Koyverme.

DERVİŞ: (*Cafer'in silaha davranması üzerine*) Görmüyor musun yüklü herif...

NURİ: Bulut abi... Filispit.

CAFER: Hayyyt, bana derler Manyak Cafer! Nerde o Ali denen ipi kırık kerkenez?..

(*Kahvenin oda bölümü aydınlanır. Ali irkilmiştir. Zilha onu sımsıkı tutar.*)

CAFER: Ulan ıspanak, az bana bak. Duydum ki gerdeğe giriyormuşsun bu akşam. Bülent Bey kullanacağı kadar kullandı, artığı da sana mı kaldı?

(*Sipsi hemen karanlıkta belirir. Manyak'ın yanına seğirtir.*)

ALİ: Sana hakaret ediyor.

ZİLHA: Boş ver. Gurbanın olayım.

CAFER: Dört patlarlı dizel motörü gibi karı. Neme lazım. Gel bir yol Zilha bacı. Herkese şapur şapur da bize yarabbi şükür mü? Çık ulan katır tohumu. Ana avrat asfaltta koşuyorum, bana mısın demiyor. Hâlâ zifaf uykusunda mısın itin dölü?

ZİLHA: (*Kibar edası ile adeta tiksinerek*) Çekil git ordan pis sarhoş. Biz senin küffün müyüz? Terbiyesiz görgüsüz adam.

CAFER: Ağzını yesinler senin. Sizin memlekette erkekler saklanır da karılar mı dalaşır? Çık ulan veledi zina! Benim cinayetimin üstüne oturup dünyayı sindirmişsin. Gel bakalım, çık ortaya da Çamur'u kim öldürmüş millet öğrensin.

(*Kondulular toplanmaya başlamışlardır.*)

CAFER: Anasına sövdük çıkmadı. Nişanlısına döşendik tınmadı. Can kurban böyle efeye be. Ulan ipi kırık, kabız mı oldun korkudan, niye çıkmıyorsun? (*Havaya bir el ateş eder.*) Çık ulan erkeksen...

(*Şişeyi diker, yerden bir paçavra alır, benzine bular, kibritle yakar. Kulübelerden birine doğru atar. Sipsi de onu taklit eder.*)

Bak kondularını yakıyorum. Sahap ol tabana. Erkeksen çık da kurtar! (*Alevler büyür.*)

LUTFİYE: Sahiden yakıyor. Damımızı yakıyor. Ali nerdesin?

TEMEL: Ali Abi, Ali Abi...

HAFİZE: Bu uğursuzun ağzını kapamayacak mısın?

ALİ: (*Zilha'ya*) Tabam beni bekliyor. Durmak olmaz Zilhacığım.

ZİLHA: Boş ver tabana, korkmuyor musun?

ALİ: Korkmasına korkuyorum. Ama neylersin ki ortada destan var. Destanı yalan komak olmaz.

ZİLHA: Havva, Adem'e ne şart goşmuş: Ya ben ya cennet demiş. Ben de sana şart goşuyorum Ali. Ya ben ya destan.

ALİ: Maalesef mümkünsüz Zilha. Kaderim beni çağırıyor. (*Mehabetle kalkar.*) İnsanlar ölür, destanlar kalır. Ben gidiyorum.

ZİLHA: Gitme Ali, dur Ali...

ALİ: (*Kapının önüne çıkar.*) Sinekli'ye canım feda. Kaderimiz böyle yazılmış, ne denir...

KORO: Aslan Ali, koç yiğit Ali...

ALİ: (*Arkaya dönüp Zilha'ya*) Yaşasın Sineklidağ. Son sözü bu oldu dersin. Tarihe böyle geçsin.

(*Ali alevlerin kızıl fonu önünde bir siluet halinde Cafer'e doğru yürümeye başlar. Fakat onun her ateş edişinde sarsılıp korkar. Damağını bastırır. Yine ilerler. Halkta hayranlık tezahürü. Tremolo. Cafer tezahürattan şaşırmıştır. İki elinde iki tabanca, gelişigüzel ateş etmektedir.*)

CAFER: Vasiyetini yaz hayvan. Cehennemde noter bulamazsın...

HİDAYET: Ona kurşun işler mi aval! Şaşkın işte.

NURİ: Tanrı kimseyi şaşırtmasın.

DERVİŞ: Eceline susamış, ötesi yok. Zavallı, demek ömrü on eylüle kadarmış...

TEMEL: Kelimeyi şahadet getir Manyak. Cehennemi imansız boyluyorsun...

(Ali ilerler, kurşunlardan biri Ali'yi bacağından yaralamıştır. Ayağını tutar.)

LUTFİYE: Vuruldu.

SİPSİ: Şerbet ne oldu?

NURİ: O şerbetsiz ayağı aval.

DERVİŞ: Bak işte gidiyor üstüne.

(Ali yaklaşınca Cafer'in üzerine atlar. Cafer'in silahlı elini yakalar. İndirir. Boğuşma. Kalabalık onları çevreler. Bir el boğuk tabanca sesi. Cafer yere yıkılır. Ali üstünü başını silkeler. Polis düdükleri. Yangın arabalarının sireni. Şişman polis, Ali'nin eline kelepçeyi geçirir...)

KEŞANLI ALİ DESTANI

KORO:

Of, off...
Sinekli'de durulmuyor yastan
Sağından vuruldun, soluna yaslan
Hey Ali, koç Ali, babamız Ali
Analar doğurmaz böyle bir aslan

Morgol gömlek giyerdi
Gümüş köstek takardı
Hafif şehla bakardı
Yaktı mı kalpten yakardı

Kaşta bıçak yarası
Yüzde Halep çıbanı
Kurşun yemiş ayağı
Belli belirsiz aksardı

Konduları yıkılmaktan korudu
Su getirdi, alantrik kodurdu
Yol yaptırdı, dokuz çeşme açtırdı
Ele güne bizi adam saydırdı

O olmasa şimdi bizler neredeydik
Sokaktaydık ya da viranedeydik
Kızlarımız piyasaya düşmüştü
Biz kodeste ya da meyhanedeydik

Küçükleri severdi
Büyükleri sayardı
Bir bayramdan bayrama
Namaz da bilem kılardı

Bıçağa hiç dönmezdi
Perva nedir bilmezdi
Açık tetik mi gördü
Üstüne üstüne giderdi

Beyler tuzağından kurtulamadı
Lüveri çalındı toplayamadı
Zilha'yı doyarak koklayamadı
Namertçe vuruldu koç yiğit Ali

(Koro bunları okur, polisler Ali'yi götürürken, sahne alınlığındaki Ali'nin prologdaki dosya resmi akseder. Şerif Abla sahne önüne ilerler. Kıssadan hisseyi söyler.)

KISSADAN HİSSE

Sayın baylar bayanlar
Bizi seven ihvanlar
Burada biter kıssamız
Gördünüz işittiniz

Böyle işte çoğu destan
Destan işin afyonu
Kaldırdı mı altından
Ali Cengiz oyunu

Biz yutarız cahiliz
Yumruk kadar kafamız
Ama sizler okumuş
Gözlük bilem takınmış
Aydın kişilersiniz
Siz bunu yemezsiniz

Kaldırın örtüleri
Üfürün şu tülleri

Arayın bulursunuz
Kazıyın görürsünüz
Yanlış mı öyle değil mi
Neden sus pus oldunuz

Yoksa sen de bizcilen
Saf mısın ey ehali
Bizim kadar kolayca
Kanar mısın ehali

SON

Arşiv

Mengü Ertel in meşhur "Keşanlı' afişi önünde.
Brno Devlet Tıyatrosu fuayesi,
Çekoslovakya (bugün Çek Cumhuriyeti), Ekim 1974.

Gala

Keşanlı Ali Destanı *ilk olarak 31 Mart 1964 gecesi Gülriz Sururi - Engin Cezzar topluluğu tarafından Muammer Karaca Tiyatrosu'nda Türk seyircisinin önüne çıkarıldı. Oyun bittikten sonra sanatçılar yirmi dakika alkışlandı.*

Yazan	Haldun Taner
Müzik	Yalçın Tura
Sahneye Koyan	Genco Erkal
Şef	Carlo d'Alpino Capocelli
Dekor	Duygu Sağıroğlu
Kostüm	Nil Gerede
Koreografi	Mehmet Akan - Ömer Sezer
Işık-Efekt	Emin Tolunay - Selçuk Taylaner
Reji Asistanı	Umur Bugay
Sahne Amiri	Aydemir Akbaş

Oyuncular

Hidayet	Mustafa Aytepe
Şerif Abla	Semiha Berksoy
İzmarit Nuri	Genco Erkal
Hafize	Merih Dinçsoy
Temel	Çetin İpekkaya
Derviş Dayı	Mehmet Akan
Beşvakit Niyazi	Hasan Kuruyazıcı
Şişman Polis	Hüseyin Salıcı
Zilha	Gülriz Sururi Cezzar
Zayıf Polis	Güner Namlı
Çakal Rüstem	Şerafettin Bayraktar
Teke Kâzım	Ferdi Atuner
Kürt Sabri	Taner Bayyurt
Sipsi Selim	Aydemir Akbaş
Lutfiye	Madelet Tibet

Resmiye	Gönülden Peksoy
Raziye	Emel Çeviren
Ali	Engin Cezzar
Gazeteci	Umur Bugay
İhya Onaran	Ferdi Atuner
Sarhoş Rasih	Mehmet Akan
Filiz Onaran	Vildan Gürelman
Şoför	Umur Bugay
Madam Olga	Ani İpekkaya
Profesör	Güner Namlı
Bülent Onaran	Cemâl Tekin
Yaşlı Kadın	Emel Çeviren
Politikacı	Genco Erkal
Suhandan Gülperi	Ani İpekkaya
Davut Daltaban	Şerafettin Bayraktar
Dürdane Daltaban	Merih Dinçsoy
Kâzım Kaltaban	Ahmet Sanlık
Kâmile Kaltaban	Madelet Tibet
Duzişe Düztaban	Emel Çeviren
Şakir Şaklaban	Taner Bayyurt
Şahinde Şaklaban	Gönülden Peksoy
Nevvare	Gülriz Sururi Cezzar
Tarçınizade Ahsen	Hasan Kuruyazıcı
Manyak Cafer	Umur Bugay
1. Kondulu	Ahmet Sanlık
2. Kondulu	Muhdes Fırat
3. Kondulu	Ümit Gürelman
4. Kondulu	Reha Burak
5. Kondulu	Nebahat Tekçeer
6. Kondulu	Aylin Çobanoğlu
7. Kondulu	Erdoğan Yeşilalp

Sahnelerde

Yurtiçi

1964 İstanbul
1965 Ankara
1966 İzmir
1966 Adana, Konya, İzmit, Mersin
1967 Balıkesir
1984 Ankara
1987'de İstanbul Şehir Tiyatroları, Kadıköy Haldun Taner Sahnesi *Keşanlı Ali Destanı* ile açıldı.

Yurtdışı

1966 Bonn, Köln, Frankfurt, Stuttgart, Münih, Nürnberg
1967 Erlangen
1968 Londra
1974 Beyrut, Brno (Çekoslovakya)
1978 Budapeşte
1979 Priens (Yugoslavya)
1980 Berlin
1981 Hamburg
1982 Bochum

Sinemada

1965 Yönetmen: Atıf Yılmaz

Televizyonda

2011 Yönetmen: Çağan Irmak

Basında *Keşanlı Ali Destanı* Olayı

Sabri Esat Siyavuşgil

Bravo Haldun Taner. O, insanı hem güldüren ve düşündüren oyunu ne güzel yazmışsın. Bravo aziz çocuklar, o güldüren ve düşündüren oyunu, ne halis bir ciddiyetle, ne samimi bir kudretle oynuyorsunuz. Ben devlet olsaydım, *Öp Beni Kate* yerine, sizi gönderirdim Paris'e, Milletler Tiyatrosu'na. Ben belediye olsaydım, en aşağısı sizden on para vergi almazdım. Fakat ben sadece bir seyirciyim, daha birkaç akşam sizi seve seve alkışlamaya geleceğim, o kadar.

Yeni Sabah, 6 Nisan 1964

Vecdi Bürün

Haldun Taner uzun zamandır beklenen gerçek Türk müzikal oyununun ilk yazarı olmak gibi yabana atılmayacak bir sıfatı da diğerlerine eklemiş bulunuyor.

Taner'in maksadı sadece hoş vakit geçirmek değil. Onun Türk toplumunun hemen bütün yaşayış meseleleri üzerinde söyleyecekleri vardır. Onca tiyatro, müzikli oyun, epik oyun aslında bunların söylenmesi için, bir vesileden hatta gaye hizasında tanınan bir vesileden ibarettir.

Artist, 8 Nisan 1964

Selmi Andak

Alkış alkış alkış. *Keşanlı Ali Destanı*'na ve gerçek Türk müzikli oyununa... Önemi küçümsenmeyecek bir hamle... *Keşanlı Ali Destanı* yıllar ve yıllarca hasretle beklediğimiz gerçek Türk müzikalini gözlerimize ve kulaklarımıza seriyor. Hem de yeni bir hamle, yeni bir tür, yeni bir söz, yeni bir ses olarak, epik halk tiyatrosunu yurdumuza getirerek.

Başta Devlet Tiyatrosu'nun misafir sanatçısı ve yıllar yılı her rolün altından başarıyla kalkan aktris Semiha Berksoy'u alkışlamak gerekiyor. Sesini ve sözünü rolündeki halk tipi filozof Şerif Abla'ya uygulamasını bilen Semiha Berksoy, prolog ve epiloglar ile bu epik oyunun özelliğini sağladı.

Cumhuriyet, 9 Nisan 1964

Orhan Tahsin

Keşanlı Ali Destanı ilk Türk epik eseri. Müzik Türk ezgileri ile örtülmüş. Taner kısa kıvrak cümlelerle 40 kişinin çevresinde toplumu yeriyor, iğneli iğneli.

Tercüman, 9 Nisan 1964

Özcan Ergüder

Keşanlı Ali Destanı, kelimenin tam anlamı ile bir şaheserdir. *Keşanlı Ali Destanı* her yönü ile yerli ve bir o kadar da modern ve muasır bir eserdir. Taner-Tura işbirliğinin Türk sahnesine ilk defa olarak başarılı ve ciddi bir müzikal oyun kazandırdığını söylemek ve sadece bununla yetinmek *Keşanlı Ali*'ye haksızlık etmek olur. Taner-Tura işbirliği hiç mübalağasız dünya tiyatrosuna bir eser kazandırmıştır. *Keşanlı Ali*, gerek fikir gerek teknik bakımından Taner'in olgunluk çağının en olgun meyvasıdır. Oyunun değeri, milliliğinin içinde insaniliğini kaybetmemiş olmasında yatar. Sineklidağ'ın insanları Türk oldukları kadar herhangi bir toplumun geri kalmış zümresinin insanları da olabilirler.

Kim, 9 Nisan 1964

Bülent Tarcan

Karakter yaratıcısı olarak Taner bir sihirbazdan farksız. Genç besteci Yalçın Tura çok istidatlı ve verimli. Yazdığı müzik böyle epik bir komedi için biçilmiş kaftan. Küçük bir orkestrasyonla işlediği partisyonu spiritüel kıvrak ve uygun dozda banal. Bu son kelimeyi başarı sıfatı olarak kullandım. Tüm olarak piyes ve müzik mutlak şekilde birbirini tamamlıyor. Oynanışa ve oyunculara ise sözüm yok.

Milliyet, 10 Nisan 1964

Sadun Tanju

Tiyatroda geçen üç saatin sonunda çok iyi yazılmış bir düşündürücü eseri bitirmiş gibi dolgun bir zevk duyuyorsunuz. Kafanızla duygunuzun aynı hassasiyet noktasında toplanışında bir mutluluk buluyorsunuz. Kendinizi topluma daha bağlı, daha sorumlu, daha vazife yüklü hissediyorsunuz. Tiyatronun her yaştan, her sosyal sınıftan insanları eğitmekte büyük bir imkân olduğunu *Keşanlı Ali Destanı*'nı seyrederken çok iyi anlıyorsunuz.

Ulus, 12 Nisan 1964

M. Gökmen

Haldun Taner *Keşanlı Ali Destanı* ile bir şaheser yaratmış. İçinde hepimizin kendinden bir parça bulunduğu özlü mükemmel bir eser. Genco Erkal tam bir başarı ile sahneye koymuş bu destanı.

Perde, 12 Nisan 1964

Alkış alkış alkış. Bravo sesleri, dinmeyen tezahürat. *Keşanlı Ali Destanı*'nın özeti işte bu.

Tercüman, 15 Nisan 1964

Melih Vassaf

Taner yeni oyununu epik tiyatroya göre yazmış, bu işte de çok muvaffak olmuş. Müziği, dansları, orkestrası, kalabalık kadrosu ile *Keşanlı Ali Destanı* gerçekten muazzam bir prodüksiyon.

Ses, 18 Nisan 1964

İbrahim Hoyi

Haldun Taner bu destanında 1962'deki parodisinin ta ötelerine aşarak içine sosyal hiciv ve tenkidin en zarif ve aktüel örnek ve motiflerini serpiştirdiği, bütününde duru üslubunun çağıldadığı yepyeni bir müzikli epik türü –eski hamurlardan gereğince yararlanmasını bilerek– veriyor. Yeni bir tür denemesinin su katılmamış pırıltılı, kunt yapılı somut bir örneğini veren gerçek tiyatro adamı Haldun Taner'i, güldürürken bir toplumun mesele-

lerini galata düşmeden neşterleyen oyunu böylesine içten ve severek oynayan Gülriz Sururi - Engin Cezzar topluluğunu candan tebrik ederim.

Zafer, 20 Nisan 1964

Lütfi Ay

Keşanlı Ali Destanı yeni kuşağın en verimli yazarlarından biri olan Haldun Taner'e bu türün bizde her zaman duyulmuş olan en önemli eksiğini tamamlamak şerefini vermekle kalmıyor, sahne edebiyatımıza müzikli komedi alanında en başarılı, en olgun, epik yönü ile en yenilikçi örneğini kazandırıyor.

Başta Genco Erkal'ın epik oyun özelliklerini çok iyi değerlendirdiği sahne düzenini, oyunculara "tiyatrolaşmak"tan mümkün olduğu kadar kaçınan bir oyun üslubu içinde ensemble olarak vermeyi başardığı ritim ve ifadeyi övmek isterim. Duygu Sağıroğlu'nun çerden çöpten yaratmakta usta olduğu o çuvaldan dekor bu üslup ve ifadeyi tamamlamakla kalmıyor, oyuna havasını da kazandırıyor.

Milliyet, 21 Nisan 1964

Halit Çapın

Gülriz Sururi, Zilha rolünde belki de tiyatro kariyerinin en başarılı karakterini çiziyor.

Milliyet, 27 Nisan 1964

Orhan Öztrak (İçişleri Bakanı)

Büyük başarı. Tebrikler. En küçük rollerdeki sanatçılar bile başlı başına çok değerli kompozisyonlar yaratıyorlar.

28 Nisan 1964

Keşanlı Ali Destanı'nın en şaşırtıcı yanlarından biri de yoğun fikirle yüklü özüdür. Her cümlesi bir özdeyiş komprimeliği taşıdığı için bütün iyi eserlerde olduğu gibi her yeni seyredilişte yeni bir zenginliğini ifşa ediyor.

Ekspres, 30 Nisan 1964

Günay Akarsu

Bir kahramanlık destanının içyüzüne eğilirken, toplumumuzun, kökleri derine inen ama küçük görünüşlü aksamalarını taşlıyor Haldun Taner; biçim ve işleyiş bakımından ise birçok yenilik, değişiklik getiriyor tiyatro yazarlığımıza. Oynanan ilk epik Türk oyunudur *Keşanlı Ali Destanı*. Yapıtı, rejisi, oyunuyla her yönden tamamlanan bu gösteri, tiyatro tarihimizde önemli bir yer alacak niteliktedir.

Oyun, 30 Nisan 1964

William Saroyan

Bir tür epik tiyatrosu seyrettiğimi, Türkçe bilmediğim halde hemen anladım. Kendi mazinizdeki tiyatro çeşitlerinden çok iyi faydalanmışsınız. Çok fazla duygulandım. Türk halkını bu eserde hem sahne hem seyirci reaksiyonunun candanlığı bakımından tanımak fırsatını buldum. Bir tiyatro yazarı olarak sizi tebrik ederim. Bu eser, dünyanın her yerinde temsil edilebilecek değerdedir. Türk tiyatrosu ancak böyle kendi özelliklerinizden hareket eden eserlerle dünya sahnelerinde kendine yer yapar.

Oyunu İstanbul'da seyreden William Saroyan'ın
Cumhuriyet'teki demecinden, 6 Mayıs 1964

Özdemir Nutku

Haldun Taner, bu oyunuyla Türk tiyatrosuna gitmesi gereken yolu açıyor.

Vatan, 12 Temmuz 1965

Metin And

Türk seyirlik oyunlarının çağcıl bir bileşimi.

Ulus, 16 Temmuz 1965

ALMANYA – 1

Yıl 1964. Aynı topluluk Keşanlı Ali Destanı'*nı Alman hükümetinin davetlisi olarak Almanya'ya götürerek Bonn, Köln, Stuttgart, Frankfurt ve Nürnberg'de oynadı. Stuttgart ve Münih televizyonları oyunu yayımladı. Alman basını bu orjinal Türk epik oyununu çok övdü.*

Keşanlı Ali Destanı Türk tiyatro edebiyatının ilk epik yapıtıdır. Yazar Brecht'in tekniği ile Türk halk tiyatrosunun anti-illüzyonist öğelerinin sentezine gitmiş, kendine özgü kişisel damgasını taşıyan bir Türk halk epik üslubuna varmıştır.

Der Schauspielführer, Cilt 8, Uluslararası Tiyatro Rehberi

Ursula Spuler-Stegemann

Haldun Taner, Türk halk tiyatrosu birikiminden milli bir halk tiyatrosu üslubuna varıyor. *Keşanlı Ali Destanı* onun bu yoldaki ilk yapıtıdır. Bunu, hepsi de çok tutan epik oyunlar dizisi izlemiştir. *Keşanlı Ali Destanı*'nın Türkiye'de 800 defa oynanması, Almanya turnesinde büyük alkış toplaması, Alman televizyonlarında temsil edilmesi, onu Türkiye'den sonra ilk olarak Almanya'da sevdirmiştir.

Die Welt Des-İslams, 1967

Hanne-Lore von Canitz

Türk tiyatrosunun anti-illüzyonist formlarıyla, bugünün sosyal özünü kaynaştıran ve böylece halka sıcak gelen bir Türk epik tiyatro üslubuna varan *Keşanlı Ali Destanı*, Türk tiyatro yazınında önemli nirengi noktalarından biridir. Her çeşit halkı saran bu yol yeni yazarlara da örnek olmuş, bir ekol halinde oluşmuştur.

Dokumente, sayı 3, 1973 "Türkei Eine moderne Theater theorie" (Çağdaş bir tiyatro teorisi) adlı makaleden

Kitle psikolojisinin ince bir satiri.

Stuttgart Radyo ve Televizyon Bülteni, 7 Kasım 1964

Keşanlı Ali Destanı bir kahramanlık destanını kahkahalar içinde balmumu gibi eritiyor. Apayrı pentatonik ritimli müziği, prozodisi sağlam şarkıları, Commedia dell'arte'yi hatırlatan sahneleri, sokaktaki adamın felsefesini ustaca kullanışı eserin başlıca meziyetlerinden birkaçını teşkil ediyor.

Bonner Stadt Rundschau, 3 Kasım 1964

Flora salonunu dolduran 1200 Türk işçisi esere kendini o kadar kaptırmıştı ki, zaman zaman yerlerinde oturamıyor ayağa fırlayıp alkışlarına bravolar da katıyorlardı.

Kölner Stadt-Anzeiger, 5 Kasım 1964

Würtenberg Devlet Tiyatrosu'nun Kammer Theater salonunda kapalı gişe oynayan oyun, sahneden salona taşan coşkun canlılığına rağmen, şaşırtıcı bir prezisyon içinde, en küçük aksamasız temsil edildi.

Stuttgarter Nachrichten, 9 Kasım 1964

Seyirci, çok canlı, renkli, atak ve adeta bu fırtına gibi akıp giden oyunu sonu gelmez alkışlarla karşıladı. Alman eleştirmenlerin *Keşanlı Ali Destanı*'nı Türklerin *Üç Kuruşluk Opera*'sı sayması boşuna değil.

Nurnberger Zeitung, 1 Aralık 1964

Avrupalı oyun yazarları gelsinler de entelektüel bir temanın, ince hümor seviyesinden hiçbir şey kaybetmeden, siyah beyaz aşırılığına hiç düşmeden, büyük kitlelere nasıl sunulduğunu Haldun Taner'in usta işleyişinden öğrensinler.

Bonner General-Anzeiger, 5 Kasım 1964

Taner dünyanın her yeri için geçerli, insancıl bir temayı büyük bir ustalıkla işliyor.

Frankfurter Allgemeine Zeitung, 13 Kasım 1964

Max Meinecke

Keşanlı Ali Destanı'nın bu olağanüstü potansı nerden geliyor? Bir kere temasından ama hemen sonra da Türk halk tiyatrosu formları ile modern epik tiyatroyu, çok Türk olan bir sentez içinde eritilmesinden...

Brengez Uluslararası Festivali'nde verdiği bir konferanstan, Haziran 1965

Brecht'in epik teorisini iyi bilerek ama bu unsurlara kendi tiyatrosunun Karagöz, Türk gölge oyunu, ortaoyunu, Türk Commedia dell'arte'sinin olanaklarını da katarak ortaya getirdiği yeni üslup, sade entelektüelleri değil, geniş halk kitlesini de kavrayacak nitelikte idi.

Mitteiluengen, Aralık 1964

Türk tiyatrosu çok zamandır dışarda bilinmiyordu. Çünkü Türk oyunlarının temaları yöresel olmaktan öteye pek gitmiyordu. Son yıllarda Türkiye kendi yurt sınırlarını aşan yazarlar yetiştirmeye başladı. Taner, hem Türk temalarından hareket eden, hem evrensel temaları kapsayan bu yazarların başında geliyor.

Spievögel Tiyatrosu Program Dergisi

Gülriz Sururi Keşanlı Ali'nin sevgilisi Zilha rolünü muhteşem bir rahatlık içinde oynadı. Engin Cezzar Keşanlı Ali'yi en ince ayrıntıları ve tezatları içinde cok insancıl bir kompozisyon olarak sundu. Aynı zamanda rejiyi de yöneten Genco Erkal, İzmarit Nuri ve Politikacı'da her kalıba girebilen usta bir oyuncu olduğunu ispat etti.

Stuttgarter Zeitung, 9 Kasım 1964

Friedrich Hummel

Birçok hikâyeleri Almancaya da çevrilmiş olan ünlü Türk yazarı Haldun Taner, eski Türk halk tiyatrosu kaynaklarından bilinçli olarak yararlanarak yeni bir halk tiyatrosu kurmak yolunda, yeni

bir yol açmış bulunmaktadır. Türkiye'de 1962 yılında ilk kabare tiyatrosu denemesini de yapan yazar meddah, tuluat, çadır tiyatrosu gibi sıcak halk formlarının keskin çizgili tiplerini hatırlatan karakterleri ve her replikte ışıldayan ince mizahı ile işlemiş oyununu. Oyunun teması bir efsanenin balonunun delinmesi. Yalçın Tura'nın şansonları hem folklordan, hem kabaretist öğelerden yararlanmış. Gülriz Sururi-Engin Cezzar Tiyatrosu İstanbul'da oynadığı müzikli epik oyunlarda bir çeşit Schiffbauerdamm Tiyatrosu sayıldığına göre Taner'in oyununa da Türk *Üç Kuruşluk Opera*'sı adı verebiliriz.

"Herkesin bir olduğu yer olan" helaları yöneten Şerif Abla rolünde opera sanatçısı Semiha Berksoy, bir çeşit yiğit ana gücü ile işini yönetiyor. Engin Cezzar operetlerin klişe haydut tipine hiç kaçmadan görünüşteki sertliğine karşın, içindeki iyi niyetli saflığın etkisini her an bize duyurabilen bu haliyle Aslan Asker Schweyk gibi inandırıcı olan kendine karşın, kahraman rolünü çok iyi yansıttı. Erkal'ın Commedia dell'arte şeklinde orta yerde sahneye koyduğu oyun baş döndürücü hızına karşın hiçbir ânında prezisyonunu yitirmedi.

Theater Heute, Aralık 1964

ALMANYA – 2

Yıl 1980, Berlin. Keşanlı Ali Destanı, *Peter Stein'in yönetimindeki Schaubühne'de sahneye kondu. Rejisörlüğünü Tuncel Kurtiz'in yaptığı oyun olağanüstü başarı kazandı. Ünlü tiyatro eleştirmeni Friedrich Luft, gerek sütununda gerekse Berlin radyosunda yaptığı iki konuşmasında şöyle diyordu:*

Bu kadar sağlam ve ustaca kurulmuş, böylesine yoğun içerikli, böyle rahat ve doğal akan, sahneden salona böyle bir coşku taşıran, başka bir halk müzikali ömrümde görmedim.

Alman sahneleri Türk yazarın oyunundaki canlılık ve coşkudan, hiç değilse birer dilim alsalar ne iyi olurdu.

Bu oyun iki saat boyu bize Türk insanlarının özünü, cevherini, candanlığını ciltlerce kitaptan, çok daha iyi öğretti. Bizi onlarla özdeşleştirdi.

RİAS Berlin Radyosu Tiyatro Saati, 10 Aralık 1980

Her köşesinden halkçılık fışkıran bir oyun: Tam anlamıyla bir halk oyunu, neşeli, gerilimli, toplumsal yanı özlü, zaman zaman hicvi, keskin bir hal bile alıyor. Sahne salon ilişkisi o kadar coşkulu ki sonunda sahne, salondan fırlatılan çiçeklerle doldu. Türklerin bu büyük sahne olayından Alman tiyatroları ibret alsınlar. Türk tiyatrosuna ve onlara bu imkânı veren Schaubühne'e teşekkür borçluyuz.

Berliner Morgenpost, 4 Aralık 1980

Friedrich Luft

Oynanan oyun, *Keşanlı Ali Destanı* (yazar Haldun Taner) kıpır kıpır bir halk hikâyesi. Hem eğlenceli, hem heyecanlı, sosyal içerikli, eleştirinin dozu da zaman zaman yükseliyor. Sıkça olayların akışını harika şarkılar kesiyor. Zekice yapılmış bir halk müzikali bu.

İstanbul'daki bir gecekondu semtinin yoksul çevresinde geçen bir hikâye anlatılıyor. Önce cinayet, sonra derme çatma kebapçının önünde oturan erkeklerin siyaset muhabbeti. Umumi tuvaletlerde çalışan kadınların kendi sohbetleri. Sefil semte mafya hâkim. Kendi iktidarı olmayanlar iktidar savaşında. Hep eğlence var, hayatta kalma savaşı da var hep. Neşeli bir tuvaletçi kız, yolu gecekondu semtinden geçen bir sosyete beyzadesi onu görünce bayıldı diye beklenmedik şekilde sevimsiz zenginlerin arasına karışır.

Berliner Morgenpost, 2 Aralık 1980

Neredeyse küçük bir müzikal sayılabilecek olan oyun, kesinlikle resimli kitaplardan çıkmış gibi bir İstanbul'da geçmiyor. Olay mekânı, İstanbul'u çevreleyen, sacdan tahtadan derme çatma gecekonduların oluşturduğu semtler. Ali'nin kaderi, adını, binlerce insanın onu yüzbinlerce sinekle paylaşmasından alan Sineklidağ'da gerçekleşiyor. Ali'nin ahlak kavramının kökeni de Sineklidağ çünkü: "Erkek olanın namusu olur!"

Welt am Sonntag

Yıl 1981, Hamburg. Keşanlı Ali Destanı, *Almancaya ilkin 1966'da Max ve Monika Meinecke tarafından çevrilmişti. 1970'te yazarın başka piyesleri ve hikâyelerinin de nefis çevirilerini yapmış olan Türkiz ve Engin Noyan, eseri yeniden çevirmişlerdir.*

1978'de Hamburg Ernst Deutsch Tiyatrosu, ressam Orhan Peker'in dikkati çekmesi üzerine, Keşanlı Ali Destanı *ile ilgilendi. Türkçeyi, bir Türk kadar iyi bilen Cornelius Bischoff'a yeni bir çevirisini yaptırdı. Orhan Peker'in dekorları ile sergilenmesi düşünülen oyun için, 1979'da adı geçen tiyatronun baş rejisörü Friedrich Schütter çeviriyi yapanla birlikte gecekonduları incelemek ve yazarla tanışmak için İstanbul'a geldi. Ne yazık ki, bu arada Orhan Peker vefat etmişti.* Keşanlı Ali Destanı *Hamburg'da 1981 yılı repertuarına girdi ve seyirci rekoru kırdı. Oyundan sonra yazar, dört kere sahneye çağrıldı, alkışlandı. Bir bölümü Hamburg televizyonunda verilen oyun için Hamburg radyosunun değerlendirmesi şöyle idi:*

Özlemleri, kaygıları, sevinçleri, umutları ile, yaşam kadar doğal, yaşam kadar hareketli ve canlı bir gecekondu dünyası ki, coşkusu, sahneden salona taşıyor. Kırk iki kişinin hiçbiri figüran değil, her biri kendi başına bir âlem. Yurdun dört köşesinden gelmiş, çeşitli mizaçların yarattığı şaşılacak bir orkestrasyon.

Oyunun omurgasında insancıl ve evrensel bir tema ki, her yer her ülke için geçerli. Çevrenin baskısı ile, bir efsaneyi gerçekleştirmek zorunda kalan zoraki bir kahraman trajikomedisi.

Arka fonda gecekondu ortamından yararlanan, bir büyük kentin ince paradosi.

Bütün bu unsurlar, bu oyunun neden her yerde bu kadar sevilişinin sırlarını oluşturuyor.

Hamburg Radyosu

Joachim Redetzki

Bu halk müzikali (böyle bir tür varsa eğer) renkli, hep hareketli ve gürültülü. Ali, işçileri sömüren ünlü bir patronu öldürünce düştüğü hapisten zaferle gecekondu semtine döner. Artık Ali'nin

kendisi patrondur; ama o da parayı sever ve gücün yanı sıra öldürdüğü adamın yeğeni Zilha'yı da ister. Bu da yine gecekonduların hareketli yaşamında çatışmalara yol açar. Yirmiden fazla şarkıda, kahramanların ahlakı ve ahlaksızlığı açıkça anlatılıyor: çok uzaktan Brecht'in *Üç Kuruşluk Opera*'sının izleri görülüyor.

dpa Haber Ajansı, 24 Nisan 1981

Yıl 1982. Keşanlı Ali Destanı *daha sonra Bochum Tiyatro Konservatuvarı tarafından da başarıyla oynandı.*

İNGİLTERE

Yıl 1966. Atılımcı tiyatro ustalarından Joan Littlewood'un kurduğu Londra'da Laugthon'daki Corbett (Workshop) Tiyatrosu, Keşanlı Ali Destanı*'nı temsil etti.*
Oyunu Londra'da çalışan bir Türk rejisör ve sahne sanatçısı, Gündüz Kalıç, İngiliz sanatçılarla sahneye koydu. BBC naklen yaydı. İngiliz basınında övücü yazılar çıktı. Bu başarıda eseri İngilizceye çeviren Nüvit Özdoğru'nun nefis çevirisinin payı büyük oldu.

John K. Melling

Türkiye'nin önde gelen aydınlarından Haldun Taner'in yazdığı *Keşanlı Ali Destanı* zarif ve derinliğine bir taşlama.

Stage, 6 Haziran 1968

Türk gecekondularında geçen bu oyunla Londra'nın Easten'i arasında benzerlikler keşfettik.

Gazette And Guardian, 2 Haziran 1968

Oyun büyük kentin taşlaması. Bütün politik mekanizması, bürokrasisi, kitle histerisi, duygusal aşkı ve efsaneleri ile.

World Drama

Evrensel bir tema, yerli bir işleyiş, çok canlı karakter... *Keşanlı Ali Destanı* epik tiyatro türüne Brecht dışında yepyeni katkılarda bulunuyor.

İndependant, 30 Mayıs 1968

Keşanlı Ali Destanı'nın İstanbul'da büyük salonlarda 800 defadan fazla oynanmasının nedeni anlaşılıyor. Gecekonduyu araç edinip büyük kenti alaya alan bir yapıt. Oyun herhangi Brecht'yen bir eserden daha sıcak ve neşeli.

Evening Standart London, 1 Haziran 1968

FRANSA

Maurice et Jeanne Françoise Bayen

Gecekondu sakinleri bir yığıntı halinde yaşıyorlar. Bir Türk yazar sefaletle pençeleşen bu çevrelerin yaşamından epik bir oyun çıkarmıştır. Bu başarılı Türk oyununun da, Polonyalı bir yazarın, yine konutsuzluğu işleyen *Haftanın Sekizinci Günü* adlı romanı gibi bir Fransız çevirmenin ve film yapımcısının ilgisini çekmesini umarım.

Les Nouvelles Litteraires, Nisan 1969

Adam Tarn

Keşanlı Ali Destanı halktan esinlenen anti-illüzyonist temaşa biçimlerinin, çağdaş epik tiyatro ile bağdaşmasından oluşmuştur. Konusu evrensel bir temayı işleyen bu oyun, dünyanın her tarafında oynanabilecek niteliktedir.

Uluslararası Tiyatro Enstitüsü'nün "Son Yirmi Yılın Büyük Dramatik Akımları" başlıklı yazısından, Nisan 1968

Çağdaş Türk tiyatrosunda Haldun Taner müstesna bir yer alıyor.

Preuves, Paris, 30 Haziran 1968

LÜBNAN

Yıl 1973. Oyunla Lübnanlı rejisör Fazlıyan ilgilendi. Oyun 1974 Beyrut çevresinin gecekondularına uygulanıp Ali Abu Asmarani adı ile yüz kişilik Orly Tiyatrosu'nda üç buçuk ay, dolu salona oynandı. İki defa Beyrut televizyonunda yayımlandı. Keşanlı Ali Destanı*'nın, Beyrut'ta yılın tiyatro olayı olduğu, durgun Lübnan tiyatrosuna vitamin aşısı etkisi yaptığı yazıldı.*

Bu oyun epik üsluba, doğuya vergi yepyeni katkılar getiriyor.

Al Nahar, 17 Ocak 1974

Haldun Taner, yeni deneme ufuklarına açılmak isteyen tiyatromuzun bunca özlemini çekip de bulamadığı usta, orijinal ve dinamik bir yazar. Aradığımızı onda bulduk.

Al Havadis, 20 Ocak 1974

Marie Therese Arbid

Bravo Haldun Taner. Gecekondu evreninin tüm renkli insanları, özlemleri, yoğun yaşamları ile önümüze serilmişti.

L'Orient-Le Jour, 20 Ocak 1974

Sahnede gösterilenle, onun ima ettiği genel aksaklıklar her ülke için geçerli olan gerçeklerdi.

Al Bayrak, 24 Ocak 1974

Efsanenin etkisiyle onu gerçekleştiren Ali, evrensel ve insancıl bir temayı büyük güçle işlemiş.

Daily Star Beyrouth, 18 Ocak 1974

Nidal Al Acher

Ali'nin insancıl yanı çok iyi ve her boyutu ile çok iyi işlenmiş. Onun ikilemi ustaca verilmiş. Bu haliyle Keşanlı Ali sahne edebi-

yatının yüzde yüz tiyatral kahramanları listesine giriyor. Evrimsel bir bağlantı zinciri halinde aktörde her an uyanıklık ve atiklik gerektiren bir rol.

Antoine Kerbage, Beyrouth Orly Tiyatrosu'ndaki temsilde Keşanlı Ali rolünü oynayan Lübnanlı sanatçı. 1 Ocak 1974

ÇEKOSLAVAKYA

Yıl 1974. Üç yıl önceden Keşanlı Ali Destanı *ile ilgilenen ve eseri, Dr. Zamra Zilowa'ya çevirten, Çekoslavakya'daki Brno Devlet Tiyatrosu dramaturgu Jaromir Vavroş, Türk Dışişleri Bakanlığı'ndan eseri bir Türk rejisörün sahneye koymasını istedi. Önce yazarla, oyuncularla, kompozitörle, buradaki dekor ve kostüm uzmanları ile temaslar yapmak üzere adı geçen Çekoslavakya Devlet Tiyatrosu entendanı ve baş rejisörü Bay Seda ve Bay Wikipiyer İstanbul'a geldiler. Oyunu sahneye Keşanlı Ali rolünü dokuz yüz kereye yakın oynamış Engin Cezzar'ın koyması, dekorlarını Mengü Ertel'in, koreografisini Mehmet Akan'ın yapması kararlaştırıldı. Üç sanatçı Çekoslovakya'ya hareket ederek, aylarca Çek Devlet Tiyatrosu sanatçıları ile çalışmaya başladılar.* Keşanlı Ali Destanı *Ekim 1974 gecesi Brno Devlet Tiyatrosu'nun tarihi Redouta Sahnesi'nde oynandı. Bir sezon boyu, yine hep dolu salonla afişte kaldı. Büyük alkış topladı.*

Jaromir Vavroş

Haldun Taner, tıpkı Karel Çapek, A. Haas, Frantisek Langer gibi, küçük insanlardan yana bir yazar. Bize onların zengin dünyasını yansıtıyor. Oyun gecekonducular ile büyük kentlilerin iki ayrı dünyası arasında geçiyor. Yazar bu iki antagonist dünyayı parodi ve satir sınırlarına vardırıp, ne yapacağını çok iyi bilen ustalıklı bir güçle karşılaştırıyor. Yalan bir efsanenin üstüne konan Ali, sonra zorunlu olarak bu efsaneyi gerçekleştirirken, kapılandığı büyük kentin kofluğunu anlayan ve orda iğreti bir kukla olmaktansa basit ama gerçek benliğine dönmeyi yeğleyen Zilha, çok daha olgun bir oluşum geçiriyor. *Keşanlı Ali Destanı*, öz bakımından halkçı ve ger-

çekçi, işleyişi bakımından doğal güldürü yeteneklerinden faydalanan, açı bakımından da toplumsal yergici bir yapıt. Onu kendimize bundan ötürü, bunca yakın buluyoruz.

18 Ekim 1974

Çekoslovakya'da, Nâzım Hikmet dışında hiçbir Türk oyun yazarını bilmiyorduk. *Keşanlı Ali Destanı* ile ilerici, toplumcu, insancıl ve asıl önemlisi çağdaş bir teknikle Türk geleneksel biçimlerini birleştiren usta bir Türk yazarını, Haldun Taner'i tanımış olduk.

Brno Devlet Tiyatrosu Program Dergisi, 1 Kasım 1974

Vladmir Cech

Oyunun başlıca meziyeti, duyularak yazılmış olması; ikinci meziyeti kişilerin şaşırtıcı canlılıkta çizilmiş olması.

Svobodne Slove, Prace, Kasım 1974

Dr. Zdenek Srna

Keşanlı Ali Destanı'nın Devlet Tiyatrosu'nda temsili Çekoslavakya seyircisine iki katkıda bulundu: Biri, egzotik tüllerden sıyrılmış gerçekçi Türk toplumunun sorunları üzerinde bizi aydınlattı. İkincisi, meslekten olan tiyatrocular için de çok ilginç yeni ifade tarzları üzerinde bilgi verdi. Bugün artık Avrupa kültürünün bir üyesi sayılan Türk tiyatrosu hakkında bizi aydınlattı.

Prace, 23 Kasım 1974

Engin Cezzar

Brno Devlet Tiyatrosu'nun Redouta sahnesi, bizim yanan Dram Tiyatrosu'nun sahne boyutlarına eş. Bu da bize kolaylıklar sağladı. *Keşanlı Ali Destanı* hak ettiği fakat bugüne kadar bulamadığı bir prodüksiyona ilk defa kavuşuyor.

Milliyet Sanat dergisi, 23 Ağustos 1974

Gülriz Sururi

İnanılmaz güzellikte bir gece yaşadım, Brno'da. Keşanlı'nın oynandığı Redouta Sahnesi, Mozart'ın sekiz yaşında iken Çekoslovakya'da konser verdiği tarihi bir salon. Bundan ötürü 18 Ekim gecesi fuayede Keşanlı'nın galası onuruna bir kuartet, Mozart müziği ile karşıladı bizleri. Fuayede Mengü Ertel'in herkesi etkileyen Tiyatro Afişleri sergisi, sanki daha ilk anda bütün davetlileri büyük bir sanat olayına hazırlıyor gibiydi.

Bu garip bir duygudur. Nerden, nasıl geldiği bilinmez. O gece önemli bir gece olacaktır. Bir yerde bir şey yanıyormuşçasına bir koku yayılır etrafa. İşte 18 Ekim gecesi de böyle idi. Bütün Çekler, tüm tiyatro sevgileri ve saygıları ile, smokinler, koyu elbiseler ve tuvaletler içinde idiler. Perde açılıncaya kadar, bir Türk olarak, Keşanlı'nın eski bir kahramanı olarak, yöneticisi Engin Cezzar'ın karısı olarak, kopacak gibi atan kalbim daha oyunun ilk dakikalarında büyük bir mutlulukla çarpmaya başladı. Seyirci Türk tiyatrosunun bu güçlü yapıtını hemen sevmiş, anlamış, ortak yanları, esprileri, müziği ile hemen benimseyivermişti. Oyun sanki bizim seyircimiz önünde oynanıyor gibiydi. Anlaşılmamasından en korktuğum yerler bile, müthiş reaksiyon alıyordu, defalarca alkışlarla kesiliyordu. Oyunun sonunda sahneye davet edilen Engin Cezzar, Haldun Taner ve dekorları yapan Mengü Ertel dakikalarca alkışlandılar. Başarı, çok büyüktü. Nedenlerini sıralamak bana düşmez. Ancak, bize böylesine yabancı bir ırkın bu denli Türk olabilmesi ve seyircinin eseri bu kadar sıcak bir şekilde sevmesi, ondan bu denli hoşlanması çok mutluluk verici idi.

Brno Devlet Tiyatrosu telefonları hâlâ kritiklerin, sanatseverlerin tebrikleri için çalışıyor ve devlet tiyatrosu yöneticileri oyunu seçen dramaturg Jaromir Vavroş'u, Haldun Taner'i ve oyunu böyle başarılı bir şekilde sahneye koyan Engin Cezzar'ı ve bu teşebbüsü tümü ile tebriklere boğuyorlardı.

Brno, 8 Kasım 1974

AMERİKA

Albert Nekimken

"Epik tiyatro ne Brecht'le başlamıştır, ne de onunla bitecektir. Tarih boyunca çeşitli formlarda perakende olarak var olagelmiştir. Brecht Uzakdoğu, Yunan parabase'leri, Ortaçağ morahty'leri, Elisabeth devri tiyatrosu yabancılaştırmalarını derleyip bir sistem haline getirmiştir. Brechtyen tiyatroyu, söylemek istediklerinin biricik ve vazgeçilmez aracı sanan yazarlar, donmuş kalmış bu kalıba saplanmak zorunda değildirler. Bilakis kendi çevrelerine, geleneklerine, kökenlerine ve katılımlarına yönelip, yeni yeni epik yollar arayıp bulmalıdırlar."

Bir Alman dergisine verdiği röportajda böyle söyleyen Taner, bunu bizzat uygulamıştır. Brecht *Üç Kuruşluk Opera*'sı ile kuşaklar boyu illüzyonist aristoteliyen tiyatroya alışmış Avrupa seyircisini çok yadırgatmıştı. Taner ise, *Keşanlı Ali Destanı* ile, halkının hiç yabancısı olmayan ortaoyunu, meddah, karagöz seyirlik oyunları ve tuluattan aldığı öğeleri çağdaş bir anlayış içinde yoğurarak Brecht'inkinden çok farklı, hem yerli, hem modern yepyeni bir epik üslup getirmiş ve bundan ötürü hemen benimsenmiştir.

"Brecht'le Haldun Taner'in Epik Tiyatro Anlayışları", California Üniversitesi'nde yapılan doktora tezinden, 1974

Anılarda

Gülriz Sururi

Yıl 1964, Şubat,

Haldun Taner'i ilk ne gün, nerede tanıdığımı anımsamıyorum. Ancak, her zaman selamlaştığım, galalarda, sergilerde üç beş laf ettiğim bir yazar. O güne kadar da "Fazilet Eczanesi"nden başka oyununu seyretmişliğim yok. Her görüşte Haldun Bey'e "Bize göre bir oyununuz yok mu?" der dururdum. O da, "*Keşanlı Ali Destanı* diye bir müzikalim var ama sizin kadroya ve Küçük Sahne'ye uymaz" derdi.

Engin'e;

"Şu Keşanlı'yı bir de biz okuyalım, ne kaybederiz?" dedim.

Engin;

"Öyle olmayacak hayallere verecek vaktimiz yok bizim" derdi. "Lütfen ciddi ol. Kırk kişilik oyunu beğenirsek ne olacak? Düşündün mü?"

"Ne olur nım nım" dedim, "ne olur. İsteyip okuyalım, ne çıkar okumaktan, meraktan kurtulurum hiç olmazsa."

"Peki" dedi Engin en sonunda çaresiz ve Haldun Bey'i bulup oyunu bize iletmesini rica ettim.

"Olmaz Gülriz" dedi Haldun Bey, "oyunu ben okumak isterim size, lütfen."

Öyle kesin bir "lütfen"di ki bu Haldun Bey'in lütfeni. Eyvah dedim içimden, yandık, Engin iki üç kez okumadan bir oyunu, oynamaya karar vermez. Ben eğer beğenmişsem, yazarın yüzüne karşı bunu söyleyemeyeceğime göre, zor durumda kalacaktım. Gene de;

"Peki" dedim Haldun Bey'e "nasıl isterseniz."

Ve bir gün buluşmak için sözleştim onunla Küçük Sahne'de. Engin çok kızıyordu bana.

"Sen kendi başına işler çevirip bana ufak kazıklar atmaya çok alıştın" diyordu.

Genco'yu da çağırdım bu oyun dinleme seansına. Hiç değilse

ikimiz dışında biri, durumun gidişine göre bize yardımcı olabilirdi. Haldun Bey tam vaktinde geldi ve başladı oyunu okumaya. Oyunun kırk kişilik olduğunu biliyordum, ancak Haldun Bey rol dağıtımını filan okumadan başlamıştı oyunu okumaya ve her oyuncuyu gereken taklidi ile okuyordu. Bir ara coşup ayağa kalkıp oynamaya bile başladı. Haldun Taner'le o gün tanışmıştım, aslında galiba. Coşkun tiyatrocu kişiliğini önümüze serince, birden hoşlandım ondan. Keşanlı, daha ilk sözcüklerden, ilk sahneden sarıvermişti üçümüzü de aynı anda. Haldun Bey'i dinlemiyorduk, oyunu seyrediyorduk sanki ve katılıyorduk gülmekten. Hem ardından üzülüveriyorduk hemen. Oyunun yarısına gelmeden, "Bu oyunu biz oynamalıyız muhakkak" diyordum içimden. "İşte Türk tiyatrosuna katkıda bulunabileceğimiz gerçek bir yapıt var karşımda. Söylemek istediklerini söyleyebilirsin bu oyunla." 1963-64 sezonundayız ve Keşanlı o güne kadar seyrettiğim ve oynadığım en ileri oyun. Engin, Genco ve ben bakışıp kalıyoruz oyun bitince. Evet, bazı sahneler, el değmesi gereken kısımlar var ama önemsiz, bunlar düzelebilir. Kutladıktan sonra, ilk soruyu ben yöneltiyorum Haldun Bey'e:

"Peki neden bugüne kadar sahnelenmedi bu oyun?"

Haldun Bey;

"Aslında *Keşanlı Ali Destanı*'nın hikâyesi uzun ama ben kısaca özetlemeye çalışayım size" diyor. "Oyunla daha yazılışı sırasında Aydın Gün çok ilgileniyordu. Bitince ilkin İstanbul Operası'na verildi oyun, çok beğenildi. Ama müzikleri Cemal Reşit Rey'in armonize etmesi teklif edildi. Ben müziklerin oyuna ve epik üsluba uygun olduğunu ileri sürüp rötuş kabul etmedim. *Keşanlı Ali Destanı* daha sonra, bu büyük prodüksiyonun altından kalkabilecek ikinci tiyatro olarak Devlet Tiyatrosu'na sunuldu. Cüneyt Gökçer ve arkadaşları oyunu çok beğendiler. Rejisini ve başrolünü Cüneyt Gökçer'in üzerine alacağı bir rol dağıtımı bile tasarlandı. Ancak bestesini Devlet Tiyatrosu'nun resmi bestecilerinden birinin yapmasını istediler ve oyunu geri almak zorunda kaldım. Aslında 62 yılında bitirdiğim oyunun müziklerini Yalçın Tura henüz tamamlamadı."

Üçümüz birden soru yağmuruna tuttuk Haldun Bey'i, "Müzikleri ne zaman dinleyebiliriz, müzik de oyun kadar güçlü mü, ne tür bir müzik bu, oyuncu kadrosu nasıl azaltılabilir?"

Bir iki gün sonra dinliyoruz müzikleri. Gerçekten bir ayrıcalığı vardı Yalçın Tura'nın müziğinin. Şarkı sözlerinin vurguları ile ustaca vurguluyordu müziğini ve yanık Anadolu türküleri ile oynak oyun havalarımızdan esinlenerek kusursuz bir müzikal gerçekleştiriyordu. Viyana oparetlerinin hafifliği ve Brecht ezgilerinin ağırlığı gidiyordu Yalçın Tura'nın yapıtında. Nerdeyse ilk dinleyişte söyleyivereceğiz şarkıları. Finaldeki dört sesli koroyu dinlerken, hem heyecandan nefesim kesiliyor, hem de bu dört sesli koroyu nasıl gerçekleştireceğiz diye dertleniyorum aynı anda. Oynayacağız Keşanlı'yı, başka yolu yok. O güne kadar mesleğimizde, bileğimizden başka sermaye kullanmamışız. Ama mademki bugün gerekiyor, bulacağız.

Genco ve Engin oyun üzerinde çalışıyorlar. Ben, helacı kadın rolü için Devlet Tiyatrosu'ndan eski operetçi, eski soprano Semiha Berksoy'u düşünüyorum. Haldun Bey bayılıyor bu seçime. Kendisinden olumlu cevabı aldıktan sonra Cüneyt Gökçer'e yazıp izin istiyorum. Hemen veriyor izni. Maestro Carlo Capocelli'yi yıllardır çekildiği kabuğundan çekip çıkarıyoruz. Kadronun kusursuz olması için elimizden geleni yapıyoruz. Küçük Sahne'de başlayan provalar İtalyan Derneği'nde sürdürülüyor. Yarışma sonucu nefis bir folklor grubu ve koro oluşturuyoruz. Korodaki bazı sesleri şehir operasından destekliyoruz. Koreografiyi Mehmet Akan gerçekleştiriyor. Deliler gibi prova yapıyoruz, gece gündüz. Atlas Sineması oyuna Irma kadar güvenemediğinden, yüzde ile oynamamıza yanaşmayınca Karaca ile konuşuyorum. Aslında Karaca'nın salonu Keşanlı için küçük. Fakat sahne olanakları çok. Ayrıldığımdan beri ilk kez görüyorum Muammer Bey'i. Hemen anlaşıyoruz. Ancak prova yapmamız için son güne kadar veremiyor sahneyi. Daha önce bir okula kiralamış gündüzleri salonu. Ona da "peki" diyoruz. Dekorları Duygu'dan başka kimse yapamaz diye, ne yapıp edip kandırıyoruz Duygu'yu. Artık tiyatro çevresinden kopmak üzere Duygu. Yeşilçam'a ilk adımını atmış o günler. Sonunda hemen her şey hazır gibi. Fakat dekor hazır değil. O sırada Küçük Sahne'de *Bülbülün Sesi* diye bir komedi sahneye koyuyoruz. Hiçbirimizin rolü yok oyunda ama mevsim sonuna kadar ne öderse Küçük Sahne'ye kârdır diyoruz. Ve daha perdemizi açmadan Keşanlı'nın şöhreti yayılmış iyice. Gazeteciler geliyor. Röportajlar yapıyorlar, her gün basında Keşanlı ile ilgili bir haber çıkıyor. Gazeteci arkadaşımız Halit

Çapın bir prova seyrediyor ve oyundan evvel söylüyor gazetesinde. Keşanlı'nın perdesi açılınca olacakları, falcı gibi.

Unutulmaz anılarım var Keşanlı'nın hazırlanışı ile ilgili. Bir kere ben, Haldun Bey kadar, oyuncuyu güçlendiren, yönetici ile işbirliği yapıp her isteneni aklı keserse hemen değiştiren ikinci bir yazar tanımadım. Yalçın Tura ile işleri oldukça zordu. Azra Gün için yazdığı müziği benim sesime göre transpoze etmek istemiyor. "Provada söylüyorsunuz ya işte rahat rahat" diyor. Ona bir türlü anlatamıyorum, sahne heyecanı ile aynı tiz notaları provadaki rahatlıkla çıkaramam oyunda. Rahatlamak için sesime göre değiştirmek gerek tonu. İnatçı mı inatçı Yalçın Tura, oldukça da sinirli bir insan. Oyunun provası ilerliyor. Ancak henüz orkestra partisyonları hazır değil. Engin ve Genco heyecanlanıp duruyoruz. Ve bir de bakıyoruz ki, öğrendiğimiz bir müzik parçasını değiştirerek geliyor provaya Yalçın. Hadi baştan ve prova süresi uzadıkça uzuyor. Genco, ne yaptığını bilen bir yönetici. Onunla çalışmak çok daha arkadaşça oluyor ve gerçekten elindeki oyunu iyi değerlendiriyor.

Yorgunum, sinirlerim iyice gerilmiş. Hazır olmayan, son gün bile hâlâ eksik kalan şeyler yüzünden. Sonunda oyun günü gelip çatıyor. Gece uyku uyuyamamışım, yüzüm sapsarı, gözlerim kıpkırmızı. Nihayet Karaca verdi tiyatroyu. Sabah erkenden tiyatrodayım. Hâlâ Duygu ve ikinci perde dekoru yok ortada. Genel prova yapıyoruz sözümona, piyanoyla. Olacak şey değil bu. Bir adım ilerlemiyor prova, Şehir Orkestrası elemanlarına günlerdir boş yere para ödüyoruz, çalışacakları partisyonlar gelmiyor hâlâ, Engin'e;

"Bu Yalçın deli galiba," diyorum, "kendisi de rezil olacak bu gece, farkında değil mi bunun?"

Sonunda getiriyor eksik partileri Yalçın, birçok yeniliklerle. Saat dört filan o sıralar. Dokuzda perde açılacak. Başlıyor orkestra elemanlarıyla Maestro Capocelli çalışmaya. Biz bekleşip duruyoruz, yapılacak bir sürü şey var oysa. Ama ne yer var onları yapacak, ne de vakit. O sırada herkes gelip bir şey soruyor, bir şey istiyor. Eksik kostüm aksesuarından, kaybolan makyaj kalemlerine kadar bana soruyor oyuncular. Makyaj odasındaki sandalyeyi beğenmiyor bazısı, herkesin sinirleri gergin. Oyunun ikinci perdesinde, bir köylü Zilha kılığına, bir Nevvare kılığına girerek on kez kostüm değiştirmem gerek art arda. Daha bir prova bile yapmış değiliz kostüm değiştirerek. Nasıl yetişeceğim, nerden gireceğim? Şapkadan

başörtüye, çoraba kadar değişmem gerek. Karaca'da oynarken, bir pardösü çıkarma sahnesini, aynada yirmi kez prova ettiğim günler geliyor aklıma. Tanrım yardım et ne olur, bu gece rezil olmayalım. Saat yediye geliyor, ikinci perdenin dekoru yok ortada. Dekorları geçtim, oturacak koltuk bile yok ve Duygu yok. O sırada bir yandan resimler çektiriyoruz, kostümler dağıtılıyor, aksesuarlar yerlerine yerleştiriliyor, kırk kişi sahnede ordan oraya koşturup duruyor ve her kafadan bir ses çıkıyor. Genco: "Bu böyle mi olacak, şu nereye konacak?" Öte yandan maestro bağırıyor: "Olmadı baştan." Ve birden başladım zırlamaya. Ağlıyorum ama ne ağlama, sesim kısılıyor sonunda ağlamaktan. Makyaj filan hak getire. Genco ve Engin ilk kez saatin yediye geldiğinde fark ediyorlar. Bir hafta önce açılan gişenin önündeki kuyruğu düşünmeyi akıl edebiliyorlar.

Maestro Capocelli gibi bir usta olmasa eminim güzel müziği rezil olurdu Yalçın Tura'nın o ilk gece. Öyle bir başladı ki uvertür, ölüyü mezarından zıplatacak neredeyse. Engin'le başarılar diliyoruz birbirimize, öpüşüyoruz. Buz gibi ikimizin de dudakları. Boş sahneye başta Genco olmak üzere oyuncular sıralanıp takdim şarkısını söylemeye başlarken birden bütün salon alkışlamaya başladı daha ilk sözcükleri: "Sineklidağ burası, şehre tepeden bakar. Ama şehir uzakta masallardaki kadar."

Ben o güne kadar hiçbir oyunda tüm oyuncuların canını dişine takıp olan olmayan yeteneklerini böylesi ortaya koyduklarını görmemiştim. Oyun kanatlanmış uçuyordu. Seyirciyi de ardından koşturarak. Engin sahneye girene kadar rahatlayamadım gene de, çelik gibiydim sinirden. Engin, ilk kez yerli bir tip oynayacaktı ve de hapisten çıkmış, külhan bir ağızla konuşan, pabucuna yan basan Keşanlı Ali, bu yerli tip. İşte daha ilk anda seyircinin Engin'i severek kabul ettiğini görünce rahatladım birden. Ve o rahatlıkla girdim sahneye. Daha sonra Nurten Tunç;

"Öyle korkuyordum ki sen ağlarken" diyor, "sesin de kısılmıştı, makyajın berbat, moralin sıfırdı. Nasıl bir saat sonra pırıl pırıl çıktın sahneye ve o enerjiyi buldun kuzum."

"Seyirciden sevgili Nurten, seyirciden."

Birinci perde oynanırken Aydemir Akbaş arkada ikinci perdenin dekorunu yapıyordu. Keşanlı'nın Sipsi Selim'i Aydemir, sahnede işi olmadığı anlar arkada iki teknisyenle bir panonun üzerine kadınların o sahnede giyecekleri tuvaletlerin kumaş parçalarından

yapıştırıp asarak nefis bir dekor hazırlıyor. Sanki bilerek yapılmış stilize bir ev dekoruydu bu. Birinci perdenin finalindeki folkloru (ki oyunun tek dans sahnesiydi ve o günler halk oyunlarımız, folklorumuz henüz bugünkü gibi popüler olmamıştı), belki çoğu seyirci, ilk kez seyrediyordu sahnede böyle düzenli, çarpıcı bir koreografi ile. İşte kıyamet kopmuştu salonda, artık seyirci coşturuyordu oyuncuları. Dansları hazırlayan Mehmet Akan provalar boyunca çok ter dökmüştü ama değerdi doğrusu yalnız o ilk geceye döktüğü terler. Artık ikinci perdenin dekoruna filan aldırdığım yoktu, dekorsuz bile oynasak olurdu, ne olacak. Hiç provasız kusursuz bir şekilde tamamladım. Nevvare, Zilha değişmelerini, Nevvare'nin şarkısına, orkestra provası yapamadığım için, aradaki sözsüz bölümlerde kendi kendime sahnede müzik eşliğinde ilk kez ufak bir koreografi yapıveriyordum. Genco kulisten şaşkın seyrederken kutluyor bir yandan beni. Ve Semiha'nın etkili sesi ile seyirciye söylediği, "Yoksa sen de bencileyin saf mısın, ey ahali bizim kadar kolayca kanar mısın ahali" sözüyle bitti *Keşanlı Ali Destanı*. Ama alkışlar bitmek bilmedi, o gece ve her gece. Perdeci açıp kapamaktan yorulmuştu perdeyi. Oyuncular yeniden geliyor sahneye. Perdenin açılıp kapanmasına gerek kalmamış, seyirci alkış temposuyla açıp kapıyor perdeyi sanki. Sonunda Haldun Taner'i ve Yalçın Tura'yı çağırıyoruz sahneye biz sahnedekiler. Ve Haldun Taner sahneye geliyor. Seyirciyi selamladıktan sonra eliyle bitmeyen alkışları zorla durdurup konuşuyor ve diyor ki:

"Bu alkışlarınız yalnız yazara ve besteciye olamaz, Keşanlı Ali öyle bir bütün haline geldi ki bu gece, artık onu yazarından, müzikçisinden, kahramanlarından, koreografından, dekoratöründen, en ufak rolü üstlenen oyuncusundan teknisyenine kadar birbirinden ayıramayız. Demek ki bu bir tiyatro olayıdır ve tüm ekibin ortak başarısıdır. *Keşanlı Ali Destanı*'nın büyük şansı bu ekiple buluşmasıdır bence."

O gece sarhoş olduk, tüm Keşanlı ekibi ve dostlarımız, tiyatromuzun dostları. Oyundaki dansları kendimiz için oynadık fuayede. Yaşamım boyunca böylesi sarhoş olmamıştım. Zafer sarhoşluğuydu bir yerde bu. Engin'le fuayede halay çekiyorduk kan ter içinde, ertesi günkü oyunu unutmuşçasına. Bağıra bağıra şarkı söylemekten sesim gerçekten kısılmıştı bu kez. İlk Türk müzikali doğmuştu o gece. Ve bu aşta bizim de tuzumuz vardı. Engin'le el

ele, göz göze bunu yaşadık ve bütün gece halay çekerek kutladık yeniden yeniden.

Keşanlı Ali Destanı tiyatromuzun kaderini değiştirdi, bu değişiklik birçok alanda gösterdi kendini. Tiyatromuz banka borcunu günü gününe ödedi. İstese daha önce de ödeyebilirdi. Oyunu kapalı gişe oynadık Karaca Tiyatro'da. Anlaşmamız bitince, Dormen'in çağrısına uyarak sıcak bastırmasına rağmen Dormen Tiyatrosu binasında haziran sonuna kadar sürdürdük oyunu. Dormen Tiyatrosu gişesinde başlayan kuyruk daha sabahın erken saatlerinde Galatasaray postanesinde bitmiyordu. Tiyatro karaborsası Keşanlı ile başladı Türkiye'de. Basının bugüne kadar en çok değindiği tiyatro olayı Keşanlı Ali oldu. Gene ilk yabancı ülkelere turne yapan özel tiyatro ve oyun Keşanlı oldu. Oyunu William Saroyan seyredip sahnede kutladı hepimizi ve basına özel demeçler verdi Keşanlı için. Ben ilk kez bundan sonrası tiyatromuz adına çok tehlikeli, en üst basamaktan sonra iniş başlar diye korktum. *Keşanlı Ali Destanı* pek çok oyuncuyu şöhret yaptı bir gecede.

Kıldan İnce, Kılıçtan Keskince, 1983

16 Mart 2005'te Haldun Taner'in 90. doğum yıldönümü kutlandı. Büyük usta bir hafta boyunca hikâyeleri, oyunları, çelebi kişiliği ve edebi kimliğiyle anıldı.

Haldun Bey, siz gideli garip şeyler oldu bana. Sizli sizsiz Beyoğlu, Haldun Beyli, Haldun Beysiz Kadıköy var artık benim için. Sizsiz İstanbul'un tiyatro âlemi ne kadar farklı, ne kadar eksik. Her gün görür müydüm sizi? Hayır. Ama var olduğunuzu bilirdim ya... Telefonu açınca "Nasılsınız Gülriz?" diyen sesinizi istediğim an duyabilirdim ya. Sizinle çok değişik durumlarda birlikte olduk. Birlikte çok çalıştık; yolculuklar yaptık; iyi, kötü olayları paylaştık. Siz hiçbir durumda istifinizi bozmadınız.

Çelebiydiniz, halk adamıydınız. Batılı diye örnek gösterdiğimiz insanların başında gelirdiniz. Medeniyetçiydiniz. Bir dönem Kültür Bakanlığı'nı reddettiniz. Daha önce Şehir Tiyatroları Genel Sanat Yönetmenliği'ni reddettiğiniz gibi. Çünkü ülkemizde birileri tarafından atanmak, başka birileri tarafından işine son verilmesi demektir genellikle. Bunu iyi bilirdiniz...

... Sizi çok özlüyorum Haldun Bey. Çünkü siz benzersizsiniz. Bugün size benim için yazmış olduğunuz bir cümleyle seslenmek istiyorum: 'Sizinle aynı çağı yaşamak ne güzelmiş.'"

Bir An Gelir

Zeliha Berksoy

Yıl 1964...

İlkbahar...

Muammer Karaca Tiyatrosu'nda *Keşanlı Ali Destanı*'nın matinesi henüz bitmiş ve Haldun Taner'le ben sahnede, perdenin arkasında, karşılıklı duruyoruz. Ben henüz 18 yaşındayım ve Ankara Devlet Konservatuvarı Tiyatro Bölümü, Yüksek Devre öğrencisiyim. Umutlarım ve sonsuz hayallerimle, yüreğim kabarmış, konuşuyoruz.

Haldun Bey, büyük bir ilgiyle, mezuniyetimden sonra ne yapacağımı soruyor. Ben de bir süre yurtdışında uzmanlık için tiyatrolarda çalışmak istediğimi söylüyorum. Beni, randevu alarak İstanbul'daki Avusturya Başkonsolosluğu'na göndereceğini söylüyor, bir hafta sonra da Teşvikiye Belveder Apartmanı'nda Başkonsolos'la görüşüyorum.

Genç tiyatroculara bu denli yürekten destek veren, onlara çare arayan, bir büyük yazar...

Haldun Bey, aslında annemin –kendi deyimiyle– "başdostum" dediği bir grubun içinde yer alıyordu. Özellikle *Keşanlı Ali Destanı*'ndaki ünlü Şerif Abla rolü, annem için yazılmıştı ve sahnede gerçek bir efsaneye dönüştü. Berlin'den döndükten sonra, Divan Pastanesi'nde her görüşmemizde, tiyatro meselelerinin yanı sıra benim oynayabileceğim rolleri de tartışırdık. Keşanlı Ali'nin Zilha'sını oynamamı çok isterdi. Bir gün o yıllar geldi ama ne yazık ki Haldun Bey beni izleyemedi. 1987-88 sezonunda Zilha'yı her oynayışımda, onu anarak sahneye çıktım ve onun dediği gibi oynadım. Ve o sene *Nokta* dergisinin Doruktakiler ödülünü aldım. Annemle benim, ayrı ayrı da olsa, Haldun Bey'le birlikte, sanat hayatımızda paylaştığımız eşsiz ve unutulamayacak bir beraberlikti.

Cumhuriyet, 13 Mart 2005

Zeynep Oral

Harbiye Muhsin Ertuğrul Tiyatrosu'ndaydık. Önceki akşamdı. Büyülü bir geceydi.

Sahnede... 'Kir ve pas tutmaz' diye bildiğim sahnede, gözleri gülen, yüreği gülen, gönlü muzipliklerle çarpan Haldun Taner, koskoca fotoğrafından salondaki biz ölümlü seyircilere gülümsüyordu. 'Aydın', 'Uygar', 'Çağdaş', 'Kültür birikimi', 'Evrensel ama tepeden tırnağa İstanbullu', 'Beyefendi', 'Çelebi' gibi sözcüklerin, kavramların simgesi haline gelmiş kişiliğiyle, o kişiliğiyle bütünleşmiş yapıtlarıyla sahneden bize göz kırpıyordu.

Haldun Taner'in 90. yaşını kutluyorduk. Ama aynı zamanda Türk tiyatro tarihinin bir kesitine, son 40 yılın soluk kesici anlarına tanıklık ediyorduk. Sahnelerimizde asla bir arada görmediğimiz, göremeyeceğimiz usta sanatçılar, Haldun Taner'in o muzip bakışları önünde aynı sahneyi, aynı tutkuyu bizimle paylaşıyordu. Öykü ustası, tiyatro yazarı, kuramcısı, uygulayıcısı ve öğretmeni Haldun Taner onları bir araya getirmişti.

... Sahnedeki dev ekrana Keşan, daha doğrusu şehre tepeden bakan Sineklidağ ve tüm sakinleri gelip yerleşti. Gülriz Sururi, Keşanlı Ali'nin ilk 'Zilha'sı, her zamanki tiyatro disiplinli ve saygısıyla, önceden hazırladığı en içten satırlarla sesleniyor Haldun Taner'e ve sonra yıllara meydan okuyarak (ne meydan okuması, hükmederek!) 40 yıl önceki şarkısını, o ünlü 'Şamama' şarkısını, 40 yıl önceki siluetiyle ve duyarlığıyla, ironiyle söylüyor.

Sahnede bir Zilha daha: Eşsiz sanatçı Zeliha Berksoy. Üzerindeki siyah görkemli giysi, annesinin, Keşanlı Ali'nin unutulmaz Şerif Abla'sı Semiha Berksoy'un... Sahnede o tek başına ama ben üçünü birden görüyorum; çünkü bir avucunda Haldun Taner'in elini, öteki avucunda annesinin elini sımsıkı tutmuş öyle konuşuyor bizimle. (Gözyaşlarımı tutmalıyım, gözyaşlarını tutmalıyım...) Yumruk olmuş avuçları açıldığında, Nevvare'nin 'Tango'suyla, şarkısıyla sahneyi ve yüreğimizi dolduruyor.

Cumhuriyet, 16 Mart 2005

Selçuk Erez

16 Mart'ta Haldun Taner'in 90. doğum yıldönümü kutlandı. Yazılarıyla, tiyatro oyunlarıyla kültürümüzü zenginleştirmiş olan Taner, her gün anılmaya değer çok önemli bir yurttaşımızdı.

Haldun Bey'in doğum gününde onun, epik tiyatro teorisini geliştirmiş olan Bertolt Brecht'in doğumunun 75. yıldönümünde söyledikleri geliyor akla. Niçin? Çünkü Taner, aynı zamanda dünya epik tiyatro literatürüne özgün yorumuyla anlamlı katkılarda bulunmuş bir yazarımızdır da ondan.

... Taner, Keşanlı Ali'de halk tiyatrosunun özelliklerinden yararlanarak önemli bir sorunu gündeme getirmişti: Otoriteye bağımlılık...

Haldun Taner bu oyunda, köyden şehre göçü ve bununla birlikte ortaya çıkan sosyal çelişkileri anlatmıştı: Bir gecekondu mahallesi... Başkasının işlediği cinayetle hapse giren ve istemeden kabadayı olan Keşanlı Ali, hapisten çıkınca her türlü haraç ve rüşvetten bıkan mahallenin kurtarıcı umudu olur. Ancak onun da değiştirebileceği pek bir şey yoktur.

Keşanlı Ali'de, gecekondu ortamında kendilerine bir kahraman miti yaratmak isteyenler –yerinde bir yoruma göre– halkımızı temsil ediyordu.

Taner'in bu oyunu yazdığı günden bu yana geçen 40 yıl içinde bu açıdan bir şey değişti mi? Hâlâ bir süre hapse girdiği için kahraman sayılanlardan medet ummuyor muyuz? Ufaklı büyüklü partilerimizin başına oturttuklarımızı kurtarıcı ilan edip başarısızlıklarına rağmen ebediyen o mevkilerde tutmuyor muyuz?

Taner, bu gün, sadece kültürürnüze katkılarıyla, böyle bir yazarı olan bir ülkenin yurttaşı olduğumuz için övünmemize yol açtığı için değil, üç beş Haldun Taner daha yetiştirebilecek bir düzeye varıp varmadığımızı anlayabileceğimiz bir 'ayraç' olduğu için de önemlidir: Uygarlaşıyor muyuz? Hâlâ yapay kahramanlar yaratıp bunlardan medet umuyor muyuz? Oyunlarında bizi uyandırıp sorgulamamızı istedikleri bugün de yürürlükte oldukça bu sorulara olumlu bir cevap veremeyiz.

Cumhuriyet, 27 Mart 2005

Fotoğraflarda

Keşanlı Ali Destanı 31 Mart 1964'de Muammer Karaca Tiyatrosu'nda
Türk seyircisi önüne çıkmış, oyun bittikten sonra
perde alkıştan kapanmak bilmemişti

William Saroyan, oyundan sonra Haldun Taner, Semiha Berksoy, Ani ve Çetin İpekkaya ile. Saroyan, *Cumhuriyet* gazetesindeki demecinde, "Bir Türk epik tiyatrosu izlediğimi Türkçe bilmediğim halde hemen anladım. Kendi mazinizdeki tiyatro çeşitlerinden çok iyi faydalanmışsınız" demişti. (6 Mayıs 1964)

BERICHTE AUS DER TÜRKEI

1 OKTOBER 1964
Nr. 6 - VOL. I

[illegible] mit [illegible] ohne Quellenangabe veröffentlicht werden.

"Die Geschichte Ali's aus Kesan", die man auch die türkische Drei-Groschen-Oper nennt, wird demnächst von dem berühmten türkischen Ensemble "Sururi-Cezzar" nach Deutschland gebracht, um sie besonders vor den türkischen Gastarbeitern aufzuführen.

Das Bild zeigt die Hauptdarsteller und Leiter der Truppe Gulriz Sururi (Zeliha) (links) und Engin Cezzar (Ali) (rechts)

Türkische Botschaft
Bonn

Pressabteilung
Bad Godesberg, [illegible]
[illegible]

Das Türkische Theater von heute

* * *

Die Legende von Ali aus Keschan
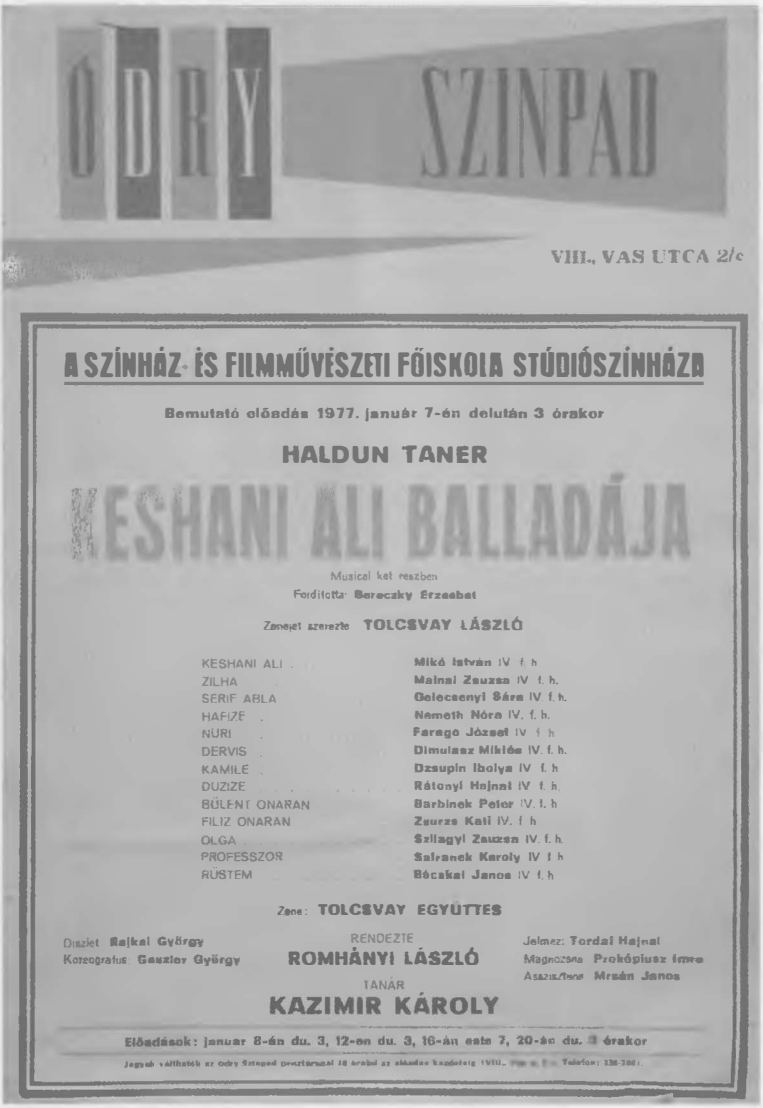
von Haldun Taner, demnächst in Deutschland

Mengü Ertel (sakallı), Haldun Taner, Gülriz Sururi, Engin Cezzar
Redouta Sahnesi'ndeki oyunu alkışlarken.

Keşanlı Ali Destanı Çekoslovakya'daki Brno Devlet Tiyatrosu'nun Redouta sahnesinde 18 Ekim 1974'de oynanmaya başladı. Oyunun sonunda sahneye davet edilen Haldun Taner, sahneye koyan Engin Cezzar ve dekorları yapan Mengü Ertel dakikalarca alkışlandılar. Gülriz Sururi, oyunun bu ilk temsilinden sonra Zilha rolünü üstlenen Çek devlet sanatçısı Zdenka Herfortova görüşüp onu tebrik etti.

ÓDRY SZÍNPAD

VIII., VAS UTCA 2/c

A SZÍNHÁZ- ÉS FILMMŰVÉSZETI FŐISKOLA STÚDIÓSZÍNHÁZA

Bemutató előadás 1977. január 7-én délután 3 órakor

HALDUN TANER

KESHANI ALI BALLADÁJA

Musical két részben

Fordította: Bereczky Erzsébet

Zenéjét szerezte TOLCSVAY LÁSZLÓ

KESHANI ALI	Mikó István IV. f. h.
ZILHA	Mainai Zsuzsa IV. f. h.
SERIF ABLA	Gelecsényi Sára IV. f. h.
HAFIZE	Németh Nóra IV. f. h.
NURI	Farago József IV. f. h.
DERVIS	Dimulasz Miklós IV. f. h.
KAMILE	Dzsupin Ibolya IV. f. h.
DUZIZE	Rátonyi Hajnal IV. f. h.
BÜLENT ONARAN	Barbinek Péter IV. f. h.
FILIZ ONARAN	Zsurzs Kati IV. f. h.
OLGA	Szilagyi Zsuzsa IV. f. h.
PROFESSZOR	Salranek Károly IV. f. h.
RÜSTEM	Bócakai János IV. f. h.

Zene: TOLCSVAY EGYÜTTES

Díszlet: Rajkai György
Koreográfus: Gaszler György

RENDEZTE
ROMHÁNYI LÁSZLÓ

TANÁR
KAZIMIR KÁROLY

Jelmez: Tordai Hajnal
Magnózás: Prokópiusz Imre
Asszisztens: Mrsán János

Előadások: január 8-án du. 3, 12-én du. 3, 16-án este 7, 20-án du. 3 órakor

Jegyek válthatók az Ódry Színpad pénztárában 10 órától az előadás kezdetéig (VIII., [illegible] Telefon: 138-[illegible])

Budapest, 1977.

Ali, Held von Keshan

(keşanlı ali destanı) von Haldun Taner Deutsche Erstaufführung

Premiere: 23. April 1981

ERNST-DEUTSCH-THEATER

Täglich 20.00 Uhr, sonn- und feiertags 19.00 Uhr · Hamburg Telefon 040/224444

Hamburg 1981

Hamburg Ernst Deutsch Tiyatrosu önünde.

Cornelus Bischoff'un Almancaya çevirdiği *Keşanlı Ali Destanı* 1981'de Hamburg Ernst Deutch Tiyatrosu'nda Friedrich Schütter tarafından sahneye konuldu. Keşanlı Ali rolünü Jörg Pleva, Zilha rolünü ise Giulia Follina oynadı. Oyun seyirci rekoru kırdı.

Hamburg Ernst Deutsch Tiyatrosu'nda ilk gece
Alman oyuncu ve seyirciler Haldun Taner'i alkışlıyor.

1980'de, Almanya-Schaubühne'de Peter Stein'ın yönetimindeki *Keşanlı Ali Destanı* oyununda yalnızca sahne dekoru için 100.000 DM harcandı.

ТЕАТАР НА
НАРОДНОСТИТЕ
ТУРСКА ДРАМА
СКОПЈЕ
HALKLAR
TİYATROSU
TÜRK DRAMI
ÜSKÜP
ХАЛДУН ТАНЕР
БАЛАДА
ЗА АЛИ
ОД КЕШАН
HALDUN TANER
KEŞANLI ALİ
DESTANI
РЕЖИЈА:
ЗЕКИР СИПАХИ
YÖNETEN:
ZEKİR SİPAHİ

Üsküp, 1981.

THE BALLAD OF ALI OF KESHAN
an epic play by
haldun taner
music by
yalçın tura
translated by
nüvit özdoğru

Nazmi Ağıl
Babalar ve Oğullar - Umut'un Defteri
Yavaş Matematik
Fatma Akerson
Kırmızı Motosiklet
Semra Aktunç - Hulki Aktunç
AraName - Bir Ara Güler Kitabı
Sabahattin Ali
Canım Aliye, Ruhum Filiz
Meltem Doğan Alparslan - Metin Alparslan (haz.)
Hititler - Bir Anadolu İmparatorluğu
Şavkar Altınel
Mavi Defter
Taylan Altuğ
Son Bakışta Sanat
Özdemir Asaf
Sen Bana Bakma Ben Senin Baktığın Yönde Olurum
Roland Barthes
Dilin Çalışma Sesi
Çin Yolculuğu Defterleri
Eleştirel Denemeler
Görüntünün Retoriği, Sanat ve Müzik
Antony Beevor
Stalingrad
Sami Baydar
Dünya İnancı - Toplu Şiirler
Thomas Bernhard
Goethe Öleyazıyor
Amras • Watten
Eugenio Borgna
Ruhun Yalnızlığı
Pascal Bruckner
Aşk Paradoksu
İpek S. Burnett
Romancı
John Burnside
Kutup Dairesi'nde Bir Ev
Inger Christensen
Seçme Şiirler
Cevat Çapan
Su Sesi
İnan Çetin
Uzun Bir Ömür İçin Uzun Bir Elbise
Louis-Ferdinand Céline
Profesör Y ile Konuşmalar
A. Muhibbe Darga
Anadolu'da Kadın
On Bin Yıldır Eş, Anne, Tüccar, Kraliçe
Oğuz Demiralp
"Hepinize Etkin Okumalar Dilerim"
Okuya Yaza Geçiyor Ömür, Bitmiyor Kitap
Selçuk Demirel
Defile
Başka Bir Yerde
Kalemiti
Misha Defonseca
Kurtlarla Yaşam
Haldun Dormen
Anılar / Sürç-ü Lisan Ettikse-Antrakt-İkinci Perde
Orhan Duru
Roman Medyadan Önce Gelir - Seçme Yazılar
Tuncer Erdem
Güzel Eşya, Alelade Dünya
Ebubekir Eroğlu
Geçmişin İçindeki Geçmiş
Mehmet Erte
Sahte
Jean-Louis Fournier
Dul
Son Siyah Saçım ve İhtiyar Delikanlılara Bazı Öğütler
Memet Fuat
Gölgede Kalan Yıllar
Eleştiri Üstüne
Damon Galgut
Sahtekâr
Jean Giono
Sevincim Eksilmesin Yeter ki
Andrée Maalouf - Karim Haïdar
Dünden Bugüne Lübnan Mutfağı
Nâzım Hikmet
Piraye'ye Mektuplar
Ne Güzel Şey Hatırlamak Seni -
Genco Erkal'ın Sesinden Nâzım Hikmet Şiirleri
Selahattin Hilav
Diyalektik Düşüncenin Tarihi
Abdülhak Şinasi Hisar
Geçmiş Zaman Edipleri
Alan Hollinghurst
Yabancının Çocuğu
Jonathan Holt
Yüz Karası
Mihály Hoppál
Avrasya'da Şamanlar
Gül İrepoğlu
Lâle - Doğada, Tarihte, Sanatta
Kazuo Ishiguro
Uzak Tepeler
Christopher Isherwood
Hoşça Kal Berlin
Tek Başına Bir Adam
"Mr. Norris Aktarma Yapıyor"
Roy Jacobsen
Harika Çocuk
Hillary Jordan
Uyandığında
Tarık Dursun K.
Alçaktan Uçan Güvercin
Denizin Kanı
Kurşun Ata Ata Biter
Gülayşe Koçak
Siyah Koku
Çifte Kapıların Ötesi

Gürgenç Korkmazel
Sırkıran
Uğur Kökden
Tedirgin Zamanlar (1966-1988)
Herbert Kraft
Musil
Amin Maalouf
Doğu'dan Uzakta
Alberto Manguel
Bütün İnsanlar Yalancıdır
Okumalar Okuması
Alain Mascarou (hazırlayan)
Bilge Karasu'dan Jean ve Gino'ya Mektuplar (1964-1994)
Predrag Matveyeviç
Ekmeğimiz
Michel De Montaigne
Yol Günlüğü
Cees Nooteboom
Bütün Ruhlar Günü
Behçet Necatigil
Solgun Bir Gül Oluyor Dokununca
Filiz Özdem
Rüya Bekleyen Adam
Demir Özlü
Sürgün Küçük Bulutlar - Toplu Öyküler
Önünde Boş Bir Uzam
Bir Küçükburjuvanın Gençlik Yıllar
Bir Uzun Sonbahar - Bir Yaz Mevsimi Romansı
Tezer Özlü
Yeryüzüne Dayanabilmek İçin
Mahir Öztaş
Kuralların Saati ve Unutulmak Tozları
Orhan Pamuk
İstanbul - Hatıralar ve Şehir
Benim Adım Kırmızı
Kar
Öteki Renkler
Masumiyet Müzesi
Beyaz Kale
Kara Kitap
Cevdet Bey ve Oğulları
Yeni Hayat
Sessiz Ev
Ben Bir Ağacım (Seçme Parçalar)
Kara Kitap'ın Sırları
Boris Pasternak
İnsanlar ve Haller
Michelle Perrot
Odaların Tarihi
Marcel Proust
Hazlar ve Günler
Adam Ross
Bay Fıstık
Philip Roth
Hoşça Kal, Columbus ve Beş Öykü
Öfke
Nemesis
Hayalet Yazar
Oliver Sacks
Oaxaca Günlüğü
Aklın Gözü
Leonardo Sciascia
Şarap Rengi Deniz
Sicilyalı Amcalar
Cemal Süreya
Üvercinka
Bir Kırlangıcın Daha Var
Magda Szabó
Yavru Ceylan
Tuğrul Tanyol
Öncesi ve Sonrası
Michael Taussig
Walter Benjamin'in Mezarı
Doğan Tekeli
Zor Sanat
Ali Teoman
Öykü Uçları - Çok Çok Kısa Öyküler
Kırık Kalpler Terzihanesi
Ingrid Thobois
Sollicciano
Feryal Tilmaç
Esneyen Adam
Claude Thiébaut
Franz Kafka'nın Dönüşümleri
Yalçın Tosun
Dokunma Dersleri
Muzaffer Tayyip Uslu
Şimdilik
Ümit Ünal
Işık Gölge Oyunlar
Gündüz Vassaf
Mostari - Bir Köprü Bekçisinin Günlüğü
David Vogel
Evlilik Hayatı
Murat Yalçın (haz.)
Yeraltına Mektuplar
59 Yazardan Hayatta Olmayan Yazarlara
Mehmet Yaşın
Evden Kaçan Çocuk
Doğan Yarıcı
O Boşluk
Her Aşk Gibi Yarım
İs Odası
Hilmi Yavuz
Geçmiş Yaz Defterleri ~ Bulanık Defterler
Üç Anlatı - Taormina / Fehmi K.'nın Acayip Serüvenleri / Kuyu
Gökhan Yılmaz
İkiye Kadar Sayamamak

Keşanlı Ali Destanı dilden dile çevrilerek dünyanın pek çok ülkesinde sahnelenmiş; oyuncusu ve seyircisiyle bütünleşmiş; dahası, Türk tiyatrosuna yıllarca öncülük etmiş bir başyapıt.

Haldun Taner'in "gecekondu ortamında bir kahramanlık mitosunun parodisi" dediği, modern epik tiyatronun en güzel örneklerinden biri sayılan oyunda, geleneksel gösteri sanatlarımızın birçok özelliği çağdaş bir yorumla sunuluyor. Yaratılan tipler öylesine gerçek, öylesine canlı ki, hemen her toplumun sosyal ve ekonomik açıdan benzerlik gösteren kesimlerinde karşımıza çıkıveriyorlar. Bu nedenle, Sineklidağ efsaneleri Keşanlı Ali ve Zilha ister İstanbul'da, ister Berlin'de, ister Londra, Beyrut ve Budapeşte'de, isterse Hamburg'da, nerede olursa olsun hep aynı ilgi ve sevgiyle karşılandı.

"Bizim geleneklerimizden, bizim insanımız ve konularımızdan yola çıkıp, bütün bunları, öz Türkçemiz ve bize özgü bir görüş biçimi ile çağdaş dünyanın verileriyle aktarmak"tan söz ediyordu 'tiyatro düşünürü' Haldun Taner.

Keşanlı Ali Destanı'nda büyük usta bu sözünü yerine getiriyor.

Kapaktaki desen: Mehmet Ulusel

ISBN 978-975-08-3152-2

12 TL.